

รายงานสรุป

การสัมมนาปฏิบัติการ
เพื่อพัฒนาศักยภาพวิทยุชุมชน
ในการคิดค้นและกำหนดประเด็นรายการเพื่อสุขภาวะ

โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งสื่อภาคประชาชน
ของประเทศไทยในงานวิทยุชุมชน

มกราคม – เมษายน 2547

จัดโดย

สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน

(สพสช.)

สนับสนุนโดย

องค์การอนามัยโลก (WHO)

สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)

FINI101

ส181ร

2544

คำนำ

รายงานสรุป การสัมมนาปฏิบัติการ "เพื่อพัฒนาศักยภาพชุมชน ในการคิดค้นและกำหนดประเด็นรายการเพื่อสุขภาพ" ฉบับนี้ มีความแตกต่างจากรายงานสรุปทั่วไป ซึ่งโดยปกติจะเป็นเพียงการสรุปสาระสำคัญ และข้อเสนอแนะจากการจัดกิจกรรม

ความแตกต่างอันทรงคุณค่าของเอกสารฉบับนี้ คือ การรวมพลังของบุคคล และ องค์กรที่หลากหลาย แต่หล่อหลอมไว้ด้วยความเชื่อมั่นเดียวกัน คือ "สิทธิในการสื่อสารผ่านคลื่นของภาคประชาชน ภายใต้กระบวนการเรียนรู้วิทยุชุมชน ต้องได้รับการพัฒนา เพื่อเสริมคุณภาพ คุณค่า และ พลังยืนหยัด ยืนยัน ว่าสิทธินี้ต้องเกิดขึ้นและ เป็นจริงตามเจตนารมณ์ มาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540"

ดังที่ คุณนรินทร์ ทิมา ผู้แทน องค์การอนามัยโลก (WHO) ประจำประเทศไทย กล่าวว่า "องค์การอนามัยโลกเชื่อมั่นว่าโครงการนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินกระบวนการวิทยุชุมชนในประเทศไทย" ทั้งนี้ นับเป็นครั้งแรก ที่องค์การอนามัยโลก ประจำประเทศไทย ได้สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้วิทยุชุมชนในประเทศไทย ทั้งนี้ ด้วยการนำเสนอ " โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งของสื่อภาคประชาชน " โดย สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ด้วยเหตุผลดังที่ปรากฏในตอนหนึ่งของการบรรยาย โดย นายแพทย์ อ่ำพล จินดาวัดนะ ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ที่ว่า "...เรากำลังอยู่ในกระบวนการวิจัย ซึ่งเป็นการวิจัยด้วยชีวิต วิจัยว่า วิทยุชุมชน จะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง ได้หรือไม่.... " และ "ถ้าเรามีความเพียร แม้ไม่เห็นมั่ง ก็จงเพียรต่อไป คิดให้ดี ตั้งหลักให้ได้ แล้วจะประสบความสำเร็จ....."

โครงการนี้จะสำเร็จลงไม่ได้ ถ้าปราศจาก ความร่วมมือจาก ตัวแทนชุมชนปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน จากทั่วประเทศ ดังรายนามในส่วนท้ายของเอกสาร ที่สละเวลา แรงกาย และ ความคิด ร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ เต็มกำลัง ไม่รู้เหน็ดเหนื่อย ความสำเร็จยังเกิดจากการหนุนเสริมกำลังคน จาก สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (CIVICNET) และ การประสานงานอย่างมีไมตรี และมีประสิทธิภาพของ คุณพลินี เสริมสินศิริ และ คุณนิรชรา อัสวธิธากุล จาก สปรส.

สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน (สพสช.) ขอขอบพระคุณ บุคคล คณะบุคคล และ สถาบันที่ได้เอ่ยนามข้างต้น และ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ในเส้นทางการทำงานของ สพสช. ที่มีจุดมุ่งหมายหลักในการทำงานเพื่อ "พัฒนาศักยภาพภาคประชาชนให้เป็นผู้ส่งสาร และ เป็นผู้รับสารที่มีประสิทธิภาพ สามารถใช้ช่องทางสื่อสารอย่างเสรีและมีคุณค่าเพื่อประโยชน์สุขร่วมกันในสังคม" จะได้รับความเกื้อกูลและสนับสนุน อย่างดีเช่นนี้อีก ขอขอบพระคุณยิ่ง

สุดท้าย ขอความกรุณาผู้ที่จะใช้ประโยชน์จากเอกสารนี้ โปรดเผยแพร่ด้วยความเชื่อมั่น ในหลักการของ วิทยุชุมชน เจกเช่นเดียวกับ ผู้มีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดเอกสารนี้ .

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
สารบัญ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	
1. เกณฑ์นำ : เหตุที่มา และ กระบวนการจัดการสัมมนาฯ	1
2. วัตถุประสงค์ และ กระบวนการดำเนินงาน	4
3. ความคาดหวังของผู้เข้าร่วมการสัมมนาฯ	5
4. แนวคิด และ จิตวิญญาณวิทยุชุมชน	6
5. วิทยุชุมชน กับ บทบาทในการปฏิรูปสุขภาพ	9
6. หลักการสำคัญในการ กำหนดประเด็นรายการ การแสวงหาแหล่งข้อมูล และ การออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาพ	17
7. กิจกรรมกลุ่ม : การกำหนดประเด็นรายการ การแสวงหาแหล่งข้อมูล และ การออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาพ	24
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	26
- ภาคตะวันออก – ภาคตะวันตก – ภาคกลาง – กรุงเทพฯและปริมณฑล	36
- ภาคใต้	48
- ภาคเหนือ	57
8. สรุปสาระสำคัญ	67
9. สาระสำคัญจาก การสนทนาในรูปแบบ : สถานการณ์การทำงานวิทยุชุมชน และ การปฏิรูปสื่อ	69
- ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	70
- ภาคตะวันออก – ภาคตะวันตก – ภาคกลาง – กรุงเทพฯและปริมณฑล	72
- ภาคใต้	74
- ภาคเหนือ	77
10. รายชื่อผู้เข้าร่วมการสัมมนา	
11. ประวัติวิทยากร และ ผู้ช่วยวิทยากร	

กำหนดการการสัมมนาปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพวิทยุชุมชน

การคิดค้นและกำหนดประเด็นรายการเพื่อสุขภาพ

จัดโดย สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน

สนับสนุนโดย องค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)

วันแรก **

- 12.00 - 14.00 น. อาหารกลางวัน และ ลงทะเบียน
- 14.00 - 15.30 น. - แจ้งเหตุที่มา – วัตถุประสงค์ - กระบวนการจัดการสัมมนาฯ
สถานการณ์การปฏิรูปสื่อ และ กระบวนการวิทยุชุมชน
โดย ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ หัวหน้าโครงการฯ และ
ประธานสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน
- การแนะนำตัว และ แลกเปลี่ยนข้อมูลพื้นฐานสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินการ
จุดปฏิบัติการเรียนรู้ฯ ของทีมงาน และ ผู้เข้าร่วมการสัมมนาฯ
- (บริการอาหารว่าง เวลา 15.00 – 15.30 น.)
- 15.30 – 17.00 น. บรรยายสรุป “วิทยุชุมชน กับ บทบาทการปฏิรูปสื่อ”
โดย นพ.อำพล จินดาวัฒนะ ผู้อำนวยการ สปรส. หรือ ผู้แทน
- 17.00 – 18.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย
- 18.00 – 19.00 น. อาหารเย็น
- 19.00 – 21.00น. สนทนาไร้รูปแบบ ในประเด็น “ การทำงานวิทยุชุมชน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
สุขภาพ ”

วันที่สอง

- 07.00 – 08.30 น. อาหารเช้า
- 08.30 – 09.00 น. สรุปสาระจากวันวาน
- 09.00 – 10.15 น. บรรยายสรุป “ หลักการสำคัญในการกำหนดประเด็นรายการ / การแสวงหา
แหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อ
สุขภาพ ”
- 10.15 – 10.30 น. อาหารว่าง
- 10.30 – 12.00 น. กิจกรรมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นต่อการกำหนดประเด็นรายการ
- การนำเสนอ – การอภิปราย และ เสนอแนะจากวิทยากร
- 12.00 – 13.00 น. อาหารกลางวัน

13.00 - 17.00 น. กิจกรรมกลุ่มย่อยเพื่อระดมความคิดเห็นต่อการ แสวงหาแหล่งข้อมูล / การ กำหนดประโยคสำคัญ และ การออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจาย เสียงเพื่อสุขภาพ

(บริการอาหารว่าง เวลา 15.00 – 15.30 น.)

17.00 – 18.00 น. พักผ่อนตามอัธยาศัย

18.00 – 19.00 น. อาหารเย็น

19.00 – 21.00 น. สนทนาไร้รูปแบบ เรื่อง วิทยุชุมชน กับ ทิศทางการปฏิรูปสื่อ และ การทำงาน เพื่อสุขภาพะชุมชน

วันที่สาม

07.00 – 08.30 น. อาหารเช้า

08.30 – 09.00 น. สรุปสาระจากวันวาน

09.00 – 12.00 น. การนำเสนอ ผลการระดมความคิดเห็นในกลุ่มย่อย และ การอภิปรายเปิด
(บริการอาหารว่าง เวลา 10.15 – 10.30 น.)

12.00 – 13.00 น. อาหารกลางวัน

13.00 – 14.00 น. สรุปสาระสำคัญ และ อภิปรายเปิดเพื่อระดมข้อถาม ความคิดเห็น

14.00 น. ปิดการสัมมนาฯ

** กำหนดการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ แต่องค์ประกอบจะเหมือนกัน โดยเฉพาะพัฒนาการของการให้ข้อมูล ความรู้ และ กิจกรรมกลุ่มกับการระดมความคิดเห็น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

จากรายงานสรุปการสัมมนาการสัมมนาปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพวิทยุชุมชนในการคิดค้นและกำหนดประเด็นรายการเพื่อสุขภาพ ภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งสื่อภาคประชาชนของประเทศไทยในงานวิทยุชุมชน ดำเนินการระหว่าง มกราคม – เมษายน 2547 โดยสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน(สพสช.) ด้วยการสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลก (WHO) และ สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)

ในบทนี้ จะประกอบด้วยสาระสำคัญ คือ

- 1 เหตุผลและที่มาของโครงการ
- 2 แนวคิดในการดำเนินการโครงการ
- 3 กระบวนการดำเนินการ
 - 3.1 ค้นหาความคาดหวังต้องการของผู้เข้าร่วมการสัมมนาฯ
 - 3.2 ย้ำทวน แนวคิด จิตวิญญาณวิทยุชุมชน
 - 3.3 ระดมความคิดเห็นต่อ “สุขภาพะ”
 - 3.4 นำเสนอแนวคิด วิทยุชุมชน กับ การปฏิรูปสุขภาพ
 - 3.5 นำเสนอหลักการสำคัญในการ กำหนดประเด็นรายการ การแสวงหาแหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาพะ
- 4 สรุปสาระสำคัญจากปฏิบัติการกิจกรรมกลุ่ม : เพื่อกำหนดประเด็นรายการ การแสวงหาแหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาพะ
- 5 สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หลังการทำกิจกรรมกลุ่ม
- 6 สรุปสาระสำคัญจากสนทนาไร้รูปแบบ : สถานการณ์การทำงานวิทยุชุมชน
- 7 บทวิเคราะห์ และ ข้อเสนอแนะ

เหตุผลและที่มาของโครงการ

กระบวนการเรียนรู้วิทยุชุมชน ในประเทศไทย เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2542 โดย สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคมหรือ Civicnet (ต่อมาได้จัดตั้ง สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน) ด้วยความสนับสนุน จากสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน(พอช.) และ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม (SIF) ลักษณะสำคัญเป็นการจัดเวทีระดับทุกภูมิภาคในประเทศ เพื่อให้ความรู้เรื่อง สาระการปฏิรูปสื่อในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 ให้แนวคิดเรื่อง วิทยุชุมชน ให้หลักการและการฝึกปฏิบัติ ในการสร้างความมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อ

ร่วมเป็นเจ้าของวิทยุชุมชน การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การจัดทำผังการออกอากาศ การจัด การผลิต และ การนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียง

ปลายปี 2544 เริ่มมีวิทยุชุมชนขยายการเรียนรัฐชุมชนด้วยการทดลองออกอากาศ จากนั้น มีชุมชนต่าง ๆ ททยอดำเนินการออกอากาศ นำไปสู่ การดำเนินการของภาครัฐ เพื่อให้ระงับการออกอากาศ และการพยายามยับยั้งเพื่อยืนยันสิทธิของกลุ่มวิทยุชุมชน ในขณะที่ การดำเนินการเกี่ยวกับการสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ดำเนินการไปอย่างล่าช้า และ ไม่ราบรื่น ไม่สำเร็จ เช่นเดียวกับ การร่าง และ ประกาศใช้ พ.ร.บ. การประกอบกิจการฯ จนทำให้การปฏิรูปสื่อวิทยุกระจายเสียง และ วิทยุโทรทัศน์ ไม่เสร็จสิ้น ไม่สมบูรณ์ ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ จนถึงวันที่ดำเนินโครงการนี้ ยิ่งไปกว่านั้น ยังเกิดเหตุการณ์แทรกซ้อน คือ มีผู้ดำเนินการวิทยุชุมชนอย่างธุรกิจ ในขณะที่ วิทยุชุมชน ภายใต้หลักการเพื่อชุมชน ด้วยระบบอาสาสมัคร ที่ไม่มีการหารายได้จากกำไรโฆษณา ก็ต้องต่อสู้กับตนเอง ในการทำงานด้วยระบบอาสาสมัคร ระดมทุนจากชุมชน พยายามสร้างรายการที่มีคุณภาพ และ คุณค่าต่อชุมชน แต่โดยที่ตลอดกว่า 70 ปี ของวิทยุกระจายเสียงไทย ประชาชนคนไทยโดยทั่วไป เป็นผู้ฟังรายการวิทยุ ที่ประมาณช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาถูกธุรกิจเพลงเข้าครอบงำ ส่วนต้นแบบรายการเพื่อประโยชน์สาธารณะก็ขาดแคลน วิทยุชุมชนจำนวนไม่น้อย ที่แม้มีความมุ่งมั่นตั้งใจทำเพื่อประโยชน์ชุมชน แต่กลับตกอยู่ในภาวะ “ขาดแคลนรายการที่นำเสนอประเด็นที่เป็นเรื่องราวของชุมชน” และจำนวนไม่น้อยกลายเป็น “สถานีจำลองหรือลอกเลียนแบบการนำเสนอรายการของสถานีวิทยุเพื่อการค้าในสถานีทั่วไป” หรือยิ่งกว่านั้น หลายแห่ง กลายเป็น “ช่องทางเผยแพร่เนื้อหาของหน่วยงานที่มีเงินทุนมาสนับสนุนให้ผลิตรายการ” ซึ่งหากปล่อยไปเช่นนี้ วิทยุชุมชน ที่เป็นเรื่องสิทธิการสื่อสารผ่านคลื่นของภาคประชาชน ก็จะกลายเป็นเพียง “อีกประเภทหนึ่งของสถานีและกลุ่มผู้จัดรายการ” เท่านั้น

บทสรุป

ดังนั้น การที่ องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้ให้การสนับสนุน โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งสื่อภาคประชาชนของประเทศไทยในงานวิทยุชุมชน ที่นำเสนอโดย สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) เพื่อให้ สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน(สพสช.) จัดการสัมมนาปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพวิทยุชุมชนในการคิดค้นและกำหนดประเด็นรายการเพื่อสุขภาวะ ใน 4 ภูมิภาค ครอบคลุมทั่วประเทศ จึงเป็นโอกาสสำคัญในการนำเสนอประเด็น “สุขภาวะ” มาเป็นขอบเขตในการพัฒนาทักษะการกำหนดประเด็นรายการ การแสวงหาแหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาวะ ที่หวังว่า ผู้ปฏิบัติการการเรียนรู้อานการผลิตรายการวิทยุชุมชน จะสามารถนำไปพัฒนาการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ของวิทยุชุมชน ให้มีคุณภาพและมี “ความเฉพาะที่เป็นตัวตนที่แตกต่าง” จากสถานีทั่วไป

แนวคิดในการดำเนินการโครงการ

คุณนรินทร์ ทิมา ผู้แทนองค์การอนามัยโลก ประจำประเทศไทย ระบุเหตุผลสำคัญในการสนับสนุนโครงการนี้ว่า องค์การอนามัยโลกมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชน เพื่อสุขภาพ ซึ่งกระบวนการของวิद्यุชุมชนที่ดำเนินการอยู่ขณะนี้ ตรงกับยุทธศาสตร์ที่วางไว้ จึงเชื่อว่าโครงการนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินกระบวนการวิद्यุชุมชนในประเทศไทย ซึ่งผลก็คือ การเสริมสร้างเครื่องมือในการพัฒนาความเข้มแข็งของภาคประชาชน นั่นเอง ในขณะที่นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ให้ความเห็นว่า จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชุมชนที่กระจายอยู่ทั่วประเทศขณะนี้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเสริมกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพหรือสุขภาวะที่มาจากประชาชน ไม่ใช่รอการกำหนดนโยบายจากภาครัฐ แต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ประธานสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน(สพสช.) ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการ กล่าวว่า ได้ออกแบบกิจกรรมการสัมมนาครั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่าผู้ผลิตรายการวิद्यุชุมชนหลายคนประสบปัญหาในการคิดค้นประเด็น และแสวงหาแหล่งข้อมูลในชุมชนของตนเอง ทำให้ไม่สามารถออกแบบรายการ เพื่อสนองต่อประโยชน์และเป้าหมายของชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การสัมมนา ครั้งนี้ นอกจากจะทำให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาเข้าใจในประเด็น “สุขภาวะ” มากขึ้นแล้ว ยังเป็นการนำประเด็นดังกล่าวมาเป็นตัวอย่างให้ผู้ปฏิบัติงานวิद्यุชุมชนได้ทดลองออกแบบรายการ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากเรื่องราว สถานการณ์ เหตุการณ์ วิถีชีวิตและบุคคลภายในชุมชนของตนเองด้วย

โดยสรุป จะเห็นได้ว่า แนวคิดสำคัญของการดำเนินการโครงการด้วยการจัดสัมมนาปฏิบัติการ คือ การพัฒนาศักยภาพในงานการผลิตรายการวิद्यุชุมชน ด้วยการนำเนื้อหา สุขภาวะ หรือ การปฏิรูปสุขภาพ มาเป็นเนื้อหาของปฏิบัติการเรียนรู้ แต่เพื่อผลในการพัฒนาให้งานวิद्यุชุมชน เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาคนที่มีศักยภาพในการร่วมคิดค้น และ กำหนดการพัฒนาตนเอง และ พัฒนาประเทศ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน อย่างแท้จริง

กระบวนการดำเนินการ

1. การค้นหาคำถามความต้องการของผู้เข้าร่วมการสัมมนา จากกิจกรรมการระดมความคิดเห็นต้องการ สรุปได้ว่า ส่วนใหญ่ ต้องการการพัฒนาทักษะในการผลิตรายการ ในเวทีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีการระบุว่า “ต้องการมารับความรู้ เพื่อทำให้ สามารถคิดประเด็นรายการได้เหมาะสมกับบริบท และ รากเหง้าของชุมชน” นอกจากนั้นมีการระบุว่า ต้องการรับรู้ แลกเปลี่ยน ในเรื่อง “สุขภาวะ” เพื่อนำไป

ผลิตรายการ และ พัฒนาชุมชน และส่วนใหญ่ระบุเรื่อง เพื่อได้พบ แลกเปลี่ยน ความรู้ ประสบการณ์กับเพื่อน วิทยุชุมชนอื่น เพื่อได้มาต่อย้ำ แนวคิด หลักการ "วิทยุชุมชน" ได้รับรู้สถานการณ์การปฏิรูปสื่อ โดยเฉพาะ การสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ หรือ กสช.

2. ย้ำทวน แนวคิด จิตวิญญาณวิทยุชุมชน เป็นการบรรยายสรุปเพื่อย้ำให้ อาสาสมัครวิทยุชุมชน ตระหนักว่า กำลังทำงานด้านสิทธิ ไม่ใช่ด้าน สื่อ เพราะ สื่อเป็นเพียงเครื่องมือการสื่อสารของชุมชน ต้องไม่หลงมาyacติของสื่อ หรือ มุ่งรับใช้ บุคคลหรือหน่วยงานใด แต่ต้องใช้เพื่อบริการชุมชน พัฒนาชุมชน สร้างสุข ภาวะให้ชุมชน และ เป็นช่องทางสื่อสารของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน โดยเฉพาะ "ผู้ด้อยสิทธิด้อยเสียง" ที่ไม่สามารถนำเสนอเรื่องราว ข้อมูล ความคิดเห็น ในสถานีวิทยุ หรือ ในสื่ออื่น รายการวิทยุชุมชนต้องตอบสนอง เป้าหมายชุมชน ต้องสะท้อนแสดง "ความเฉพาะ" ของชุมชน ต้องเน้นที่ คุณค่า คุณภาพ และ ตัวตนที่แตกต่าง ไม่ใช่ค่าความนิยมที่เป็นจำนวนนับ(Ratings)

3. ระดมความคิดเห็นต่อ "สุขภาวะ" จากกิจกรรมกลุ่มที่ให้วาดรูป เพื่อสื่อความหมาย "สุขภาวะ" พบว่า แม้จะมีบางกลุ่มวาดรูปที่แสดงถึงการรักษา เช่น ยา โรงพยาบาล แต่ส่วนใหญ่ สะท้อนให้เห็นว่า เข้าใจ ว่า สุขภาวะมีขอบเขตกว้างกว่าการรักษา และ โรคภัยไข้เจ็บ ซึ่ง วิทยากรก็ได้ย้ำเพิ่มว่า เป็นความสุข ความสมบูรณ์ ที่ประกอบด้วย ความสมบูรณ์ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และ ทางจิตวิญญาณ ที่น่าสนใจ คือ ในเวทีของภาคใต้ หลายกลุ่มเลือกที่จะสื่อความหมายคำว่าสุขภาวะ โดยวาดรูปที่มีความหมายแสดงถึง "ทุกขภาวะ" อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ อาทิ การปิดโรงเรียน การประกาศกฏอัยการศึก การขาดสุข และ เสรีในการดำเนินชีวิต ฯลฯ และอธิบายว่า สุขภาวะ หมายถึงภาวะที่ต้อง ไม่มีเหตุการณ์ เหล่านี้เกิดขึ้น

4. นำเสนอแนวคิด วิทยุชุมชน กับ การปฏิรูปสุขภาพ วิทยากรจาก สปรส.นำเสนอว่า ปัจจุบัน สังคม กำลังเผชิญกับ "ทุกขภาวะ" มากขึ้นเรื่อย ๆ การสร้างเสริม "สุขภาวะ" ให้ตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม จึง เป็นหน้าที่ของทุกคน โดยต้องมีการปฏิรูป ความคิด ระบบ และ พฤติกรรม และ ต้องมองสุขภาพแบบองค์รวม และ ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือ การแพทย์ทางเลือก ยุทธศาสตร์ 5 ข้อในการสร้างเสริมสุขภาพ (จาก Ottawa Charter) ประกอบไปด้วย การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ การสร้างสิ่งแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน(วิทยุชุมชนอยู่ในข้อนี้) การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลให้สามารถปรับพฤติกรรมเพื่อสร้างสุขภาพ (ซึ่งไม่ใช่เพียงให้ความรู้) และ การปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข สำหรับผู้ทำงานวิทยุชุมชน การนำเสนอเรื่อง สุขภาพ ทางวิทยุชุมชน ไม่จำเป็นต้องเชิญเฉพาะบุคลากรที่ทำงานด้านการแพทย์ การสาธารณสุข หรือ เอาเอกสารมาอ่าน แต่คนทำงาน วิทยุชุมชน ต้องเข้าใจ และ นำเสนอ เรื่อง สุขภาพ สุขภาวะ ให้กว้างกว่านั้น เช่น ภูมิปัญญาไทย แพทย์แผนไทย หรือ นำเสนอพฤติกรรมสุขภาพที่ดีของคนในชุมชน

5. นำเสนอหลักการสำคัญในการ กำหนดประเด็นรายการ การแสวงหาแหล่งข้อมูล และ การออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาพ แนวคิดสำคัญ คือ วิทยุชุมชน เป็นเครื่องมือการสื่อสารของชุมชน วิทยุชุมชนต้องตอบสนอง เป้าหมาย ความต้องการของชุมชน คนผลิตรายการวิทยุชุมชน ต้องมีเป้าหมายที่ผู้ฟัง และ ชุมชน ไม่ใช่ที่รายการและการได้ออกอากาศ ดังนั้น สิ่งที่น่าเสนอจึงต้องมีความเฉพาะที่เป็นของชุมชน ความมีคุณค่า และ ความหมายต่อชุมชน คำถามสำคัญในการคิดค้นประเด็นรายการ คือ “ จะเสนอเรื่องอะไร เพราะอะไร ทำไมกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้ฟัง จึงจำเป็นต้องฟัง และเมื่อนำเสนอไปแล้ว หรือผู้ฟังได้ฟังแล้ว เกิดผลคืออย่างไรต่อผู้นำเสนอ ผู้ฟัง และ ชุมชน ”

หลักการทำงานการผลิตรายการวิทยุชุมชน ผู้ทำงานต้อง มีหัวใจให้ชุมชน เป็นคนสนใจ รับรู้ เรียนรู้ จัดเก็บข้อมูล เรียบเรียง ความคิด ถ้อยคำ นำข้อมูล ประสบการณ์ ความคิดเห็น ความรู้สึก มาประมวลเป็นแนวคิด เป้าหมาย เนื้อหาในการจัดรายการ ก่อนออกแบบการนำเสนอรายการต่อไป

สำหรับขั้นตอนการคิดค้นประเด็นรายการ การแสวงหาแหล่งข้อมูล และ การออกแบบการนำเสนอรายการ ประกอบด้วย

1) การค้นหาคำประเด็นเพื่อผลิตรายการ ประเด็น ที่เป็นเนื้อหารายการ มี 3 ประเภท คือ ประเด็นร่วม คือ เรื่องที่เป็นกระแสหลัก ประเด็นเรา คือ เรื่องที่พบเห็น หยิบยกจากในชุมชน ประเด็นต่อเนื่อง คือ การ“ก่อกวน” ประเด็นที่ค้นหา พบเห็น จนทำให้เป็นประเด็นร่วม หรือ ประเด็นสาธารณะ หรือ นำประเด็นร่วม หรือ ประเด็นสาธารณะมาพบกับบริบทชุมชน แล้ว “ตามติด” จนเกิดประเด็นเรา และ ประเด็นร่วมในชุมชน

วิธีหนึ่ง ในการแตกความคิด ต่อ ประเด็นรายการ เพื่อมิให้เสนอซ้ำในเรื่องเดิม ๆ คือ การทำ รัศมีแห่งความคิด (Radiant Thinking) โดยนำประเด็นใหญ่ที่เราต้องการจะเสนอวางเป็นศูนย์กลาง เช่น ถ้าต้องการนำเสนอรายการเพื่อสร้างสุขภาพในชุมชน ก็นำคำ สุขภาวะ ไว้ที่ในวงกลมศูนย์กลาง แล้วพยายามคิดว่ามีเรื่องใดที่เกี่ยวข้อง แล้วนำประเด็นที่คิดได้มาเขียนไว้ในวงกลมย่อย ของแต่ละเส้นรัศมี ที่แตกออกจากวงกลมศูนย์กลาง เหมือนเส้นรัศมีแสงอาทิตย์ เช่น สุขภาวะคือการมีร่างกายแข็งแรง, ครอบครัวยุติธรรม, มีสิทธิเสรีภาพ, อารมณ์ดี, ชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น และแต่ละวงกลมย่อยก็อาจแตกออกได้อีก เช่น เส้นต่อจากวงกลมย่อย “การมีร่างกายแข็งแรง” คือ การรับประทานอาหารเช้าปลอดจากสารพิษ การออกกำลังกายเป็นประจำ การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ฯลฯ

การแตกรัศมีความคิดเช่นนี้ จะทำให้คิดประเด็นได้กว้างขึ้น และมีโอกาสที่จะเจอประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นประเด็นเฉพาะของชุมชน และยังไม่ค่อยได้รับการนำเสนอในสื่อทั่วไป

การทำรัศมีความคิด อาจจะทำคนเดียวก็ได้ แต่ถ้าจะให้ดี ควรทำเป็นกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เราได้พบประเด็นที่มีความร่วม และประเด็นที่มีความต่าง มากยิ่งขึ้น

2) ค้นหาแหล่งข้อมูลรายการ รายการวิทยุ ต้องมีแหล่งข้อมูล ซึ่งอาจเป็น สื่อ หรือ บุคคล กรณีเป็น บุคคล หรือ กลุ่มบุคคล ซึ่งก็คือ ผู้ให้ข้อมูล ผู้นำเสนอเนื้อหารายการ

แหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคล มี 3 ประเภท คือ

- ผู้ที่เป็นต้นเรื่อง ต้นคิด ใกล้ชิด มีอิทธิพลต่อเรื่อง เช่น หน่วยงานผู้กำหนดนโยบาย หรือในกรณีเรื่องสุขภาพ ก็อาจจะเป็นแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สถานเอนามัย

- ผู้ได้รับผลกระทบจากเรื่องนั้นๆ ซึ่งในสื่อทั่วไป มักจะเป็นแหล่งข้อมูลที่ถูกละเลย แต่สำหรับวิทยุชุมชนแล้ว ควรที่จะให้ความสำคัญต่อแหล่งข้อมูลกลุ่มนี้มากที่สุด

- ผู้สังเกตการณ์ ผู้วิพากษ์ ผู้วิเคราะห์ เป็นผู้ที่อยู่นอก ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ แต่มาทำหน้าที่แสดงความคิดเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์ เช่น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ

ได้ประเด็นรายการ ได้แหล่งข้อมูลแล้ว ขั้นต่อไป คือ

3) การกำหนดประโยคสำคัญของรายการ เพื่อให้รายการมีความชัดเจน เพราะนำเสนอเนื้อหา ที่ตอบได้ว่า

ใคร (แหล่งข้อมูล) ทำอะไร (ประเด็น) เพราะอะไร หรือด้วยแรงจูงใจอะไร

เช่น เบียดตียดยาบ้าเพราะคบเพื่อนไม่ดี หรือ

วิธีทำสารสะเดาเพราะต้องการกำจัดแมลง อย่างประหยัดและปลอดภัย

4) การคิดรูปแบบการนำเสนอรายการ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของรายการ

รูปแบบการนำเสนอรายการ จะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับหลายองค์ประกอบ เช่น วัตถุประสงค์ เนื้อหา แหล่งข้อมูล ความยาวรายการ ศักยภาพผู้ผลิตรายการ ฯลฯ ใน 1 รายการอาจมีวิธีการนำเสนอหรือ หลายรูปแบบรายการ ก็ได้

วิธีการนำเสนอ (พูด) ในรายการวิทยุ มี 7 ประเภท ได้แก่

- เล่าข่าว คือการ เล่าอย่างตรงไปตรงมา มีแหล่งข้อมูลจริง เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ไม่แทรกความคิดเห็นของผู้เล่า แต่ผู้เล่าสามารถกำหนดจุดยืน หรือ ธงของการนำเสนอ แล้วแสวงหาแหล่งข่าว ที่เกี่ยวข้อง มาเป็นผู้ให้ข้อมูล ความคิดเห็น

- เล่าเรื่อง คือการ เล่าเรื่องราว ความคิดเห็น ความรู้สึก ต่อ เรื่องราว ความเป็นจริงใด โดยมี เป้าประสงค์ชัดเจนว่าเล่าเพื่ออะไร หรือ ต้องการให้เกิดผลอะไรในผู้ฟัง แล้วนำเสนอข้อมูล เหตุผล เพื่อโน้มน้าว ความคิด พฤติกรรม ฯลฯ ให้เกิดผลในผู้ฟัง ตามจุดมุ่งหมายรายการ

- ถาม - ตอบ เป็นการพูดคุย ชักถาม มีผู้ทำหน้าที่ถาม และ ผู้ทำหน้าที่ตอบ โดยคนถามทำ

หน้าที่ตามแทนใจผู้ฟัง และการเลือกคนตอบ (แหล่งข้อมูล) จะเลือกจากผู้รู้ หรือ ผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น หรือผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องราวต่างๆ ทั้งเป็นผู้พบเห็น เป็นผู้รับผลกระทบ

- **อภิปราย / ตั้งวงคุย** ใช้ในกรณีที่มีประเด็นซึ่งเป็นปัญหาสาธารณะ มีความสนใจ มีความขัดแย้ง มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นการระดมความคิดเห็นที่หลากหลายจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในแง่มุมต่างๆ เพื่อลดความขัดแย้ง ลดความแตกต่าง หรือหาทางออกของปัญหา

- **ถ่ายทอดสด** ใช้ในกรณีที่มีสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือมีสถานที่ที่น่าสนใจ เป็นการนำผู้ฟังให้ไปร่วมในสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือได้ชมสถานที่ที่น่าสนใจ ด้วยการถ่ายทอดสด ที่มีทั้งเสียงผู้ทำหน้าที่เล่า ถ่ายทอด เสียงผู้ให้ข้อมูล และ เสียงประกอบ จากเหตุการณ์ สถานการณ์ หรือ จากสถานที่ ที่ทำให้คนฟังสามารถสร้างจินตนาการ และ ได้รับข้อมูล เสมือนหนึ่งว่า ไปอยู่ในที่นั้น ๆ กับผู้เล่า ผู้ถ่ายทอดด้วย

- **พูดอย่างมีลีลา** เป็นการใช้ภาษาที่ไพเราะ งดงาม ผู้นำเสนอต้องมีทักษะ มีลีลา ในการใช้ภาษา เช่น คำนำ กลอน เพลง ฎญา คำว จ้อย ซอ ฯลฯ รวมทั้ง การนำเสนอถ้อยคำ ประกอบลีลาของเสียง เพลง เสียงเครื่องดนตรี หรือ เพลง ในแนวต่างๆ

- **พูดด้วยจินตนาการ** เป็นการเล่าเรื่องที่แต่งขึ้น ใช้เสียงพูด เสียงเพลง เสียงประกอบกระตุ้นจินตนาการของผู้ฟังให้เกิดภาพ เกิดอารมณ์ไปตามเรื่องราว เช่น การนำเสนอเป็น นิทาน ละคร

6. ปฏิบัติการกิจกรรมกลุ่ม : เพื่อกำหนดประเด็นรายการ การแสวงหาแหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาพ ในการฝึกปฏิบัติของแต่ละเวทีภูมิภาค ได้มีการแบ่งกลุ่มย่อย เพื่อให้ทำกิจกรรม ใน 4 ขั้นตอน คือ

- 1) **การรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอย่างรอบด้าน** โดยให้ทำรศมีแห่งความคิดของคำว่า “สุขภาพะ” แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกับสมาชิกอื่นภายในกลุ่ม เพื่อค้นหาประเด็นร่วม และประเด็นต่าง
- 2) **การกำหนดประเด็นหลักของชุดรายการ** โดยให้แต่ละกลุ่มเลือกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพะในรศมีแห่งความคิดมา 1 ประเด็น พร้อมทั้งตอบคำถามว่า
 - **ทำไมจึงเลือกที่จะนำเสนอประเด็นนั้น**
 - **นำเสนอรายการให้ใครฟัง (กลุ่มเป้าหมายหลักคือใคร)**
 - **ทำไม ผู้ฟังกลุ่มนั้น (กลุ่มเป้าหมายหลัก) จึงต้องฟังรายการ**
- 3) **การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูลในชุมชน** โดยให้แต่ละกลุ่มนำประเด็นหลักมาแต่กรศมีแห่งความคิดออกมาเป็นประเด็นย่อยๆ แล้ว

จึงเลือกประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอใน 1 รายการ (เป็นประเด็นต่าง หรือ ประเด็นร่วมก็ได้) พร้อมทั้งตอบคำถามว่า

- ทำไมจึงเลือกเสนอประเด็นดังกล่าวในรายการครั้งนี้
- ทำไม ผู้ฟัง (กลุ่มเป้าหมายหลัก) จึงต้องฟังรายการครั้งนี้
- จะนำเสนอประเด็นดังกล่าวผ่านใคร(แหล่งข้อมูล)และมีแหล่งข้อมูลประเภทใดบ้าง
- ทำไมจึงเลือกบุคคลนั้นมาเป็นแหล่งข้อมูลของรายการ

4) การกำหนดประโยคสำคัญ และการออกแบบการนำเสนอรายการ โดยให้แต่ละกลุ่มช่วยกันสร้างประโยคสำคัญของรายการที่ว่า “ใคร(แหล่งข้อมูล) ทำอะไร ด้วยแรงจูงใจอะไร” หลังจากนั้น จึงช่วยกันออกแบบการนำเสนอรายการ เพื่อนำเสนอ

สรุปสาระสำคัญจากปฏิบัติการกิจกรรมกลุ่ม

- จากหัวข้อ “สุขภาพะ” พบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมสามารถแตกเป็นประเด็นต่าง ๆ

ได้หลากหลาย ไม่ใช่เฉพาะเรื่องสุขภาพกาย โรคภัยไข้เจ็บ กล่าวคือ ครอบคลุม ทุกมิติแห่งสุขภาพะ เช่น ชุมชนพึ่งตนเอง ปล่อยวางเพื่อลดทุกข์เพิ่มสุข ครอบครัวยั่งยืน ประเพณีการผูกเสี่ยว ความเสียสละ สิทธิเสรีภาพ ผู้นำกับการพัฒนาท้องถิ่น ฯลฯ แต่ก็ยังมีกลุ่มที่กำหนดประเด็นเกี่ยวกับเรื่อง อาหาร เกษตรปลอดภัย พืช ฯลฯ แต่โดยรวม กล่าวได้ว่า มีการพัฒนาความเข้าใจในเรื่อง สุขภาพะ ได้มากขึ้น แต่มีบางกลุ่มที่ยังต้องพัฒนา เรื่อง การกำหนดขอบเขตเนื้อหาของเรื่องราวที่เป็นเรื่องที่แคบหรือเล็ก จนไม่เหมาะสมจะเป็นประเด็นหลักที่แตกออกจากเรื่อง สุขภาพะ เช่น กำหนดประเด็น ญาติพี่น้องช่วยกันทำงาน เป็นต้น

- ในการเลือกกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย และ ให้เหตุผลว่า เหตุใด จึงเสนอ และ เหตุใด กลุ่มเป้าหมาย จึงต้องฟัง แม้ยังมีคำตอบที่ระบุเหตุผลในระดับเพียง “เพื่อได้รู้” ซึ่งมักมีผลให้ พลังรายการอ่อน เพราะไม่ได้มุ่งผลต่อการแก้ปัญหา หรือ สร้างการเปลี่ยนแปลง ไม่ว่าจะ เป็น ระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน แต่ก็เป็นที่น่ายินดี ที่มีคำตอบจำนวนไม่น้อย ที่สะท้อนถึง ความมุ่งหวังต่อการแก้ปัญหา เช่น เสนอเรื่องการแปรรูปฟักทอง เพื่อแก้ปัญหาฟักทองล้นตลาด ราคาตก หรือเสนอเรื่องประเพณีการผูกเสี่ยว เพื่อแก้ปัญหาเด็กวัยรุ่นตีกันด้วยการให้รัฐมีปัญญาที่แก้ปัญหาด้วยการมีวิถีประเพณีที่ให้คนผูกพันเป็นเพื่อนกัน ฯลฯ

สังเกตได้ว่า กิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการตั้งคำถามลักษณะนี้ เป็นสิ่งใหม่ในวิถีการทำงานรายการวิทยุชุมชน ที่อาจจะคิดถึงผลต่อชุมชน แต่ไม่มีกลวิธีในการทำงาน เพื่อให้รายการมีทิศทางที่ชัดเจน และส่งผลถึงประโยชน์ของชุมชน

- ในการกำหนดแหล่งข้อมูลบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่มีการใช้แหล่งข้อมูลที่เป็นคนในชุมชน

แต่ก็มีอยู่บ้างที่ยังยึดติดกับ แหล่งข้อมูลเชิงอำนาจหน้าที่ เช่น ต้องการนำเสนอเรื่องการดูแลสุขภาพในการดำเนินชีวิตในพื้นที่ที่อากาศเปลี่ยนแปลงถึงขนาดเปรียบเทียบว่ามี 3 ฤดู ใน 1 วัน แต่แทนที่จะกำหนดแหล่งข้อมูลที่เป็นบุคคลในชุมชนที่ดูแลสุขภาพตนเองได้ดี กลับกำหนดแหล่งข้อมูลเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เชื่อว่า กิจกรรมในส่วนนี้ จะสะกิดให้นักวิทยุชุมชน ประเภท “คว่าเอกสารมาอ่าน” ได้หันไปมองหาแหล่งข้อมูลในชุมชน อันเป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้รายการวิทยุชุมชน มีความเฉพาะที่เป็นตัวตนที่แตกต่างจากสถานีทั่วไป ดังที่วิทยากร ได้ให้แง่คิดว่า **“ทุกประเด็นมีเรื่องราว ทุกเรื่องราวเกี่ยวข้องกับผู้คน คนทุกคนมีชีวิต ประสบการณ์ ความคิดเห็น ความรู้สึก ที่เป็นเนื้อหา เป็นข้อมูลรายการ ได้เป็นอย่างดี”**

- ในส่วนของกิจกรรม **“การกำหนดประเด็นสำคัญ”** ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ แม้แต่สำหรับนักผลิตรายการวิทยุทั่วไป ที่เรียกตนเองว่า “มีอาชีพ” แต่ในการฝึกปฏิบัติครั้งนี้ ในช่วงที่ผู้แทนกลุ่มนำเสนอผลการระดมความคิดเห็นต่อการตอบโจทย์แต่ละข้อ วิทยากรใช้วิธีสนทนาแลกเปลี่ยน (Dialogue) กับผู้นำเสนอสมาชิกในกลุ่ม และ ผู้เข้าร่วมสัมมนาในภาพรวม เพื่อช่วยกันพัฒนาประเด็นสำคัญ แต่ในบางพื้นที่ เช่น ภาคใต้ ที่การฝึกปฏิบัติไม่สามารถไปถึงขั้นตอนนี้ เนื่องจากกลุ่มใช้เวลามากในการกำหนดประเด็น และตอบโจทย์ข้ออื่น ก่อนถึงข้อนี้

- ในส่วนของ **การออกแบบการนำเสนอรายการ** พบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นรายการ ถาม-ตอบ มีบ้างที่เป็นละคร หรือ การสร้างสถานการณ์จำลอง ทั้งที่ในความเป็นจริง พบว่า รูปแบบรายการวิทยุชุมชน ส่วนใหญ่ จะเป็นรายการประเภทพูดคุย กับคนฟัง โดยผู้จัด 1 หรือ 2 คน (ส่วนใหญ่จะเป็น 1 คน ต่อ 1 รายการ จนในวิทยุชุมชน หลายที่ มีคำเรียกผู้จัดว่าเป็น ดี.เจ) อาจเป็นเพราะในกิจกรรมฝึกปฏิบัติ ครั้งนี้ มีโจทย์ให้ค้นหาแหล่งข้อมูล แต่ในการปฏิบัติจริงไม่มีการไปค้นหา เชิญชวนแหล่งข้อมูลมาร่วมรายการ แต่ดำเนินรายการในแบบ ใช้ตัวตน(คนดำเนินรายการ)เดินเนื้อหาเอง หรือ เป็นลักษณะรายการที่มีบุคคลิก สีสานผู้นำเสนอเป็นส่วนสำคัญ (personality based program) อีกสิ่งที่น่าสนใจ คือ ผู้นำเสนอ และ ผู้สาธิตแสดง เช่น ผู้ถาม – ผู้ตอบ ผู้ดำเนินรายการฯลฯ ส่วนใหญ่สามารถสื่อสารผ่านไมโครโฟนใน แบบไม่มีบท (improvise) ได้อย่างคล่องแคล่ว

สรุปสาระสำคัญของความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หลังการทำกิจกรรมกลุ่ม

วิทยากร ย้ำว่า คนทำรายการวิทยุชุมชน ต้องมีอิสระในการทำงาน **อย่าให้เกิดรายการ เฉพาะกิจเพื่อตอบสนองแหล่งทุน** ทางที่ดี คือ ให้เขาเอาความรู้ แนวคิดมาให้ แล้วหลังจากนั้น เราจะนำไปคิดสร้างสรรค์ ออกแบบรายการของเราเอง โดยเป็นรายการที่มีรากฐานมาจากชุมชน กลั่นเนื้อหาให้เข้ากับวิถีชีวิตชุมชน อย่าเอาใจแหล่งทุน แต่เอาหัวใจชุมชนมาเป็นตัวตั้ง หรืออาจกล่าวได้ว่า **รายการในวิทยุชุมชน ต้องเป็นรายการของชุมชน คิดโดยคนในชุมชน มีใช้แค่ผลิตโดยคนในชุมชน**

เครื่องมือที่ให้ไปในการสัมมนาครั้งนี้ เป็นแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ เพื่อออกแบบรายการอื่นๆได้ ภายใต้หัวใจวิทยุชุมชน เพื่อให้รายการในวิทยุชุมชนมีคุณค่า มีความเฉพาะ และสามารถตอบสนองเป้าหมายของชุมชนอย่างแท้จริง บางคนอาจจะคิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก หรือซับซ้อน แต่คิดว่าเมื่อทุกคนได้กลับไปลองฝึก หัดคิด หัดตั้งคำถาม หัดปฏิบัติบ่อยๆเป็นประจำแล้ว จะเห็นว่าไม่ได้ยากอย่างที่คิด นอกจากนี้ ในฐานะที่แต่ละคนเป็นตัวแทนจุดปฏิบัติการเรียนรู้ ที่ชุมชนส่งมา จึง **อย่าหลงลืมภารกิจที่จะนำความรู้ ประสบการณ์ หรือแนวคิดที่ได้กลับไปเผยแพร่ ถ่ายทอดต่อให้แก่คนที่ไม่มีโอกาสมาร่วมสัมมนาด้วย**

ต่อคำถามที่ว่า หลักการของวิทยุชุมชนที่เรียนรู้กันมาแต่เดิม คือ เป็นการนำเนื้อหาเรื่องราวของแต่ละกลุ่มมานำเสนอ แต่จากกิจกรรมครั้งนี้ ดูเหมือนว่า เป็นการค้นหาเรื่องที่น่าสนใจนอกเหนือจากรายการในกลุ่มผู้นำเสนอ จะถือเป็นการเปลี่ยนหลักเกณฑ์ของวิทยุชุมชนหรือไม่ วิทยากรได้ชี้แจงว่า ไม่ได้เปลี่ยนหลักเกณฑ์ แต่เป็นการเพิ่มงานตามประสบการณ์งานที่พวกเราพัฒนากันมาถึงระดับหนึ่งแล้ว ดังนั้น นอกจากวิทยุชุมชนจะเป็นที่นัดพบกันทางอากาศของคนกลุ่มต่างๆแล้ว ครั้งนี้ เรามาฝึกเพื่อพัฒนางานรายการวิทยุชุมชน ให้เป็นระดับการค้นหาประเด็นที่เป็นเรื่องราว เป็นเป้าหมายของชุมชน รวมทั้งการกำหนดแก่นความคิดหลักของรายการด้วยประโยคสำคัญ และ การค้นหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และ แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก จึงเป็นภาระงานที่กลุ่มรายการวิทยุชุมชนต้องไปชวนกลุ่มต่างๆมาร่วมกันวิเคราะห์เพื่อค้นหาเป้าหมายของชุมชน และเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ว่า ยังมีเรื่องใดอีก ที่ชุมชนสนใจอยากรู้ และควรรู้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตรายการ ขณะเดียวกัน ก็สามารถนำความรู้ และ ทักษะในครั้งนี้ ไปปรับปรุงให้การนำเสนอรายการของกลุ่มตนเองมีประเด็นที่กว้างขวาง มีแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และมีความคมชัดของรายการ ด้วยการกำหนดประโยคสำคัญ และ การตอบให้ได้ว่า เสนอไปแล้ว คนฟังได้อะไร ชุมชนได้อะไร สุดท้ายวิทยากร ได้สรุปหลักการสำคัญในการทำงานเพื่อให้ได้รายการวิทยุ ที่มีคุณภาพ คือ

- * คิดให้รอบ * ตอบให้ได้ * ขยายให้ชัด * จัดเนื้อหาให้ดี * มีแหล่งข้อมูลจากในชุมชน
- * มีลีลา และ กำหนดรูปแบบการนำเสนอรายการ ให้เหมาะสมกับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง
- * เพื่อให้รายการวิทยุชุมชนมีแต่ **ได้** (ให้ประโยชน์)– **ดี** (ด้วยคุณค่า)– **เด่น** (ชุมชนยอมรับ) – **โด่งดัง** (เป็นที่ประจักษ์ทั่วไปในวงกว้าง)

สรุปสาระสำคัญจากสนทนาไร้รูปแบบ : สถานการณ์การทำงานวิทยุชุมชน

ทุกครั้งที่สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะออกแบบกิจกรรมในช่วงเย็น เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานงานวิทยุชุมชน ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น ในเรื่องที่เกี่ยวข้อง โดยเป็นเวทีอิสระ ไม่มีผู้ดำเนินรายการ ไม่กำหนดผู้พูดอย่างเจาะจง แต่ทุกคน คือ ผู้พูด และ

ผู้ฟัง ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน ข้อมูล ความคิดเห็นกันได้อย่างเต็มที่ แต่การพูดคุยจะมีประโยชน์ มีประสิทธิภาพ เพียงใด ขึ้นอยู่กับเป้าหมายการพูด เนื้อหาการพูด และวิธีการพูด ของสมาชิกหรือ ผู้เข้าร่วมการสัมมนา ฯ เป็นสำคัญ

สำหรับกิจกรรมการสัมมนา 4 ภูมิภาคในครั้งนี้ ได้ข้อสรุปและข้อสังเกตที่เป็นภาพรวม คือ

- กระบวนการเรียนรู้วิทยุชุมชน เป็นที่รู้จัก จึงกำลังถูกทำลาย เช่น ด้วยการสนับสนุนอย่างมีเงื่อนไขที่ทำให้ดูเหมือนว่า เป็นการสนับสนุนเพื่อให้ วิทยุชุมชน เป็นช่องทางเผยแพร่ผลงานของหน่วยงานสนับสนุน
- มีความต้องการในการประสานงานกันเป็นเครือข่าย แต่ก็มีความกังวลต่อความเป็นไปได้ และวิธีการทำงานในแนวระนาบ ที่ไม่ใช่แนวตั้ง
- เมื่อวิทยุชุมชน มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ทำให้เกิดการให้ความสำคัญกับการบริหาร เครือข่าย การรวมกันเพื่อหาทุนมาสนับสนุนการดำเนินการ มากกว่า การค้นหาภารกิจต่อชุมชนของตน รวมทั้งกระดมทุนจากภายในชุมชน ที่หมายรวมทั้ง ทุนคน ทุนเงิน ทุนความร่วมมือแรงร่วมใจ
- นโยบายและ การกระทำของภาครัฐ ทำให้วิทยุชุมชน กังวลในการทำงาน และ ต้องการให้การปฏิรูปสื่ออย่างเต็มรูปแบบเกิดขึ้นโดยเร็ว รวมทั้งสถานการณ์ทางการเมือง เช่นที่ภาคใต้ ส่งผลกระทบอย่างมากทั้งต่อความรู้สึกรักของชุมชน และ กระบวนการวิทยุชุมชน
- การแทรกแซงของกลุ่มวิทยุชุมชน ที่มีการหารายได้อย่างธุรกิจ ทำให้ กลุ่มวิทยุชุมชนที่ยึดมั่นในหลักการเพื่อประโยชน์สาธารณะ เกิดความกังวล ความไม่สบายใจ ต่อความเข้าใจ และ คำอธิบาย ความเป็น "วิทยุชุมชน"
- มีความต้องการการเป็นเครือข่ายในระดับย่อยกว่าระดับภาค เพื่อความใกล้ชิด และ การประสานงานได้อย่างต่อเนื่อง และเป็นจริง
- ยังคงมีกลุ่มที่เชื่อมั่น และ มุ่งมั่น ทำงานเพื่อชุมชน บนฐานการสนับสนุนของชุมชน และ มองว่า วิทยุชุมชน คือ การนำ ความสุข มาแบ่งปันกัน
- มีผู้แสดงความเห็นว่า ภายใต้กระบวนการเรียนรู้ ต้องเรียนรู้กันตามหลักการที่เชื่อมร่วมกัน และ ต้องนำความจริงมาพูด มาเล่า มาแลกเปลี่ยน ไม่ใช่เป็นเพียง ราคาคุย

บทวิเคราะห์ และ ข้อเสนอแนะ

นับเป็นครั้งแรก ที่มีภาคนำองค์ความรู้ และ กระบวนการพัฒนาทักษะในการคิดค้นประเด็น แสวงหาแหล่งข้อมูล การตอบคำถาม และการสร้างประโยค สำคัญ เพื่อให้รายการมีพลัง มีทิศทาง อยู่บน ฐานของชุมชน แต่เนื่องจาก วิธีการ และ เวลาที่ใช้ในการสร้างและพัฒนา ความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทักษะ

มีความจำกัด ในขณะที่ ต้นตำรับ คือ วิทยากรจากคานาดา มาพัฒนาทักษะให้กับ สื่ออาชีพ ยังใช้เวลามากกว่าถึง 3 เท่า แต่ที่น่าสนใจ คือ ค้นพบว่า สำหรับคนที่ชอบคิด และ ให้ความสนใจจริงจัง จะสามารถพัฒนาความคิดได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้น การที่จะเกิดผลต่อเนื่อง ทั้งในการนำไปขยายต่อ และ การนำไปปฏิบัติจนเป็นนิสัย จึงขึ้นอยู่กับฐานทุนในผู้เข้าร่วมการสัมมนา แต่ละคน ที่สำคัญ คือ

- มีความมุ่งมั่น และ ตั้งใจต่อกระบวนการวิทยุชุมชนเพียงใด

- มีพื้นฐานด้านความรู้ ความคิด และทักษะในการพัฒนารายการอย่างไร ที่สำคัญ ถ้าไม่เคยผ่านการพัฒนาทักษะการผลิตรายการ จะเป็นเรื่องที่ย่อยาก นอกเสียจาก เป็นคนที่ ชอบคิด และ คิดตามตัวกระตุ้น หรือ ใจทย์เป็นลำดับได้

เนื่องจาก การทำงาน ใช้กระบวนการกลุ่ม องค์ประกอบของกลุ่ม จึงเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจด้วย

- เนื่องจาก การทำงาน ใช้กระบวนการกลุ่ม องค์ประกอบของกลุ่ม จึงเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจด้วย

การพัฒนาความรู้ ความเข้าใจด้วย

- ขั้นตอน กระบวนการ การใช้เวลาในแต่ละขั้นตอนตามกำหนดการ ต้องจัดปรับไปตามสถานการณ์ เช่น ระยะเวลาที่ผู้แจ้งเข้าร่วมการสัมมนาฯ จะรวมตัวกันในจำนวนที่มากพอ บางภูมิภาค มีธรรมชาติในการคิดและระดมความคิดเห็นอย่างค่อนข้างลึก กว้าง และใช้เวลา ในขณะที่ใจทย์บางขั้นตอน เป็นเพียงการมองหาเนื้อหาชุมชน อย่างพอให้มีมาเป็นฐาน ค้นหาประเด็น แต่ก็ไปใช้เวลาวิเคราะห์ชุมชนอย่างลึกและกว้าง ทำให้ไม่สามารถบริหารเวลาได้ตามขั้นตอน

- ดังกล่าวแล้วว่า ครั้งนี้เป็นครั้งแรก สำหรับการพัฒนาทักษะตามเป้าหมายโครงการนี้ จึงต้องการให้กิจกรรม การพัฒนาการเรียนรู้ตามลำดับ รวมทั้งการดำเนินการกิจกรรมที่ประกอบด้วย การนำเข้า (input) ข้อมูลความรู้ กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (process) และผลที่ได้ (output) ของกิจกรรม หรือ คำตอบ หรือ ผลงานต่อใจทย์ในกิจกรรม ทั้งหมดที่กล่าวมา คือ การเรียนรู้ที่มีคุณค่า ทั้งต่อผู้เข้าร่วมการสัมมนา และ ผู้จัดการสัมมนาฯ จึงสมควรมีการสังเคราะห์สาระสำคัญของการเรียนรู้จากการสัมมนา ครั้งนี้มาจัดทำเป็นเอกสาร คู่มือการทำงานด้านรายการอย่างมีหลักการ มีทิศทาง โดยมีรูปธรรมของการเรียนรู้เป็นตัวอย่าง เพื่อให้คำอธิบาย หรือ การให้ความรู้ มีความชัดเจน อยู่บนฐานความเป็นจริง และ นำไปขยายผลเพื่อพัฒนาการผลิตรายการวิทยุชุมชนเพื่อสุขภาวะ ได้ โดยอาจเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพราะ การจัดกิจกรรมที่ทำเช่นนี้ สามารถดำเนินการเพียงกับ "ตัวแทน" จำนวนน้อยจากจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนต่างๆ ที่คาดหวังให้ไปขยายผลต่อได้ยาก ด้วยข้อจำกัดหลายประการ ดังนั้น การจัดทำคู่มือการทำงาน และ การติดตามผลการใช้ เพื่อการปรับปรุงคู่มือให้มีประสิทธิภาพที่สุด จึงเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนให้มีการดำเนินการ

- รายงานสรุป -

สัมมนาปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพวิทยุชุมชน ในการคิดค้นและกำหนดประเด็นรายการเพื่อสุขภาวะ

การจัดสัมมนาปฏิบัติการเพื่อพัฒนาศักยภาพวิทยุชุมชน ในการคิดค้นและกำหนดประเด็นรายการเพื่อสุขภาวะเป็นกิจกรรมที่อยู่ภายใต้โครงการเสริมสร้างความเข้มแข็งสื่อภาคประชาชนของประเทศไทยในงานวิทยุชุมชน ซึ่งรับผิดชอบโดยสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน (สพสช.) ทั้งนี้ ได้รับการสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.)

การสัมมนาดังกล่าวได้จัดขึ้นตามภูมิภาคต่างๆทั่วประเทศ รวมทั้งสิ้น 4 เวที ได้แก่

- เวทีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
จัดเมื่อวันที่ 20-22 กุมภาพันธ์ 2547 ณ ห้วยชันรีสอร์ท จังหวัดยโสธร
- เวทีภาคตะวันออกเฉียง ภาคตะวันตก ภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑล
จัดเมื่อวันที่ 27-29 กุมภาพันธ์ 2547 ณ สิริรามาเพลส กรุงเทพฯ
- เวทีภาคใต้
จัดเมื่อวันที่ 11-13 มีนาคม 2547 ณ โรงแรมหาดแก้วรีสอร์ท จังหวัดสงขลา
- เวทีภาคเหนือ
จัดเมื่อวันที่ 26-28 มีนาคม 2547 ณ โรงแรมเดอะแกลงดรีเวอร์ไซด์ จังหวัดพิษณุโลก

เกริ่นนำ : เหตุที่มา และกระบวนการจัดการสัมมนา

บรรยายโดย ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์
ประธานสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน (สพสช.)

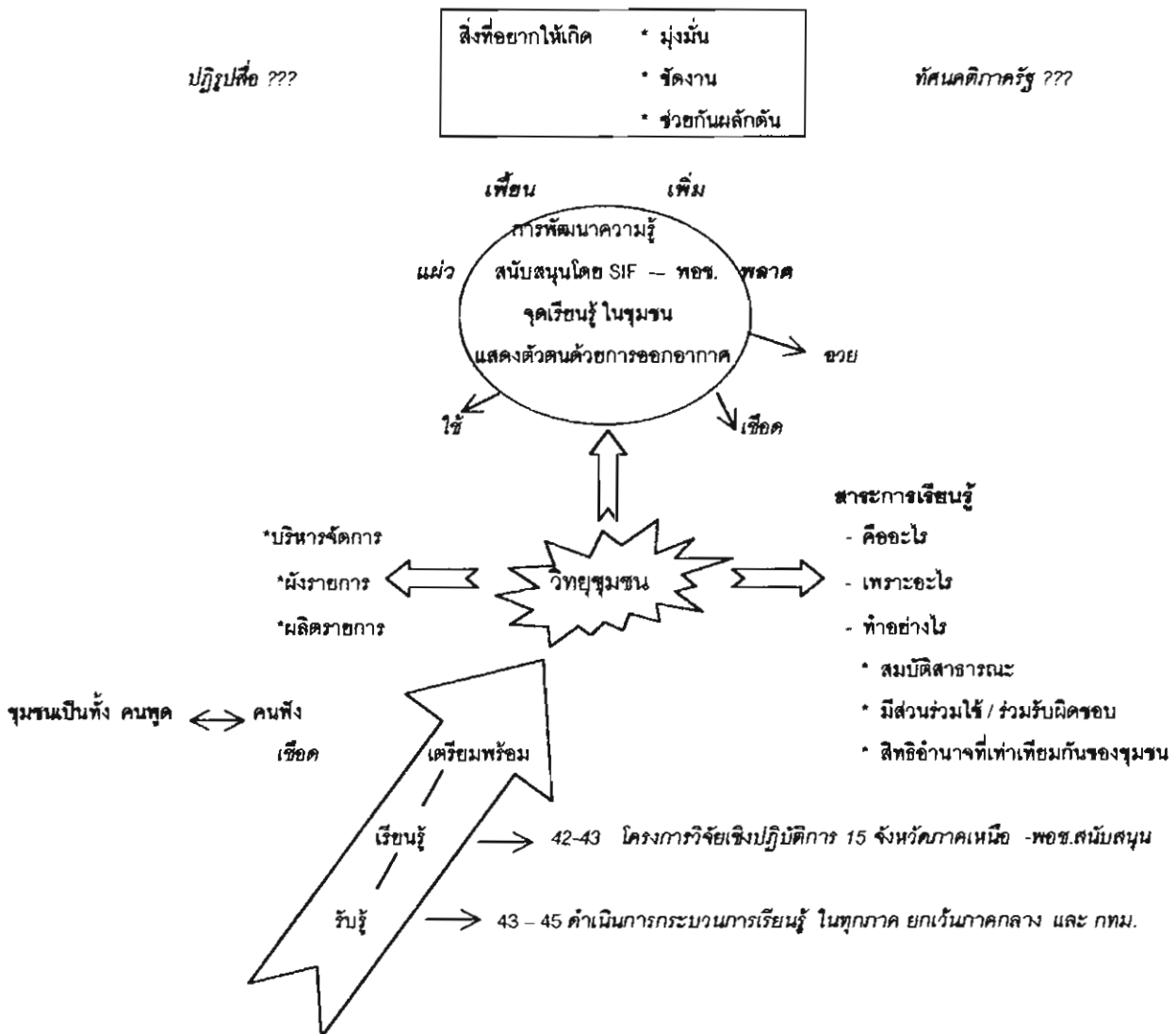
รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวจะได้รับการประกาศใช้มากกว่า 6 ปี แต่บทบัญญัติที่ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพในรัฐธรรมนูญหลายมาตรา ก็ยังคงมิได้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้ง การปฏิรูปสื่อ และสิทธิในการสื่อสารผ่านคลื่น

ความถี่ของภาคประชาชน อันเป็นสาระสำคัญของมาตรา 40 ทั้งที่สิทธิดังกล่าวนี้ ดร.สมเกียรติ ตั้งกิจวานิชย์

(จากสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย หรือTDRI) ได้เคยกล่าวไว้ว่า **สิทธิของประชาชน ตามมาตรา 40 เป็นสิทธิพื้นฐานที่สำคัญที่สุด** เพราะเป็นกลไกสำคัญที่จะนำไปสู่การมีสิทธิเสรีภาพในด้านอื่นๆของประชาชน ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ

ปัจจุบันนี้ ก็ยังคงไม่สามารถตอบได้ว่า กระบวนการสรรหาและแต่งตั้งคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) จะเสร็จสิ้นเมื่อใด อันเนื่องมาจากการพยายามเข้ามาแทรกแซงของภาครัฐและภาคทุน โดยหวังที่จะเข้ามามีอำนาจในการจัดสรรคลื่นความถี่ และจะทำให้สามารถหาผลประโยชน์มหาศาลสำหรับตนเองและพวกพ้องได้

ในส่วนของภาคประชาชนเอง แม้ว่าการดำเนินงานวิทยุชุมชนจะยังไม่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายอย่างเต็มที่ แต่เราก็เดินหน้าไปไกล และสามารถแสดงตัวตนของสิทธิดังกล่าวออกมาได้ อย่างไรก็ตาม กระบวนการเรียนรู้วิทยุชุมชนในปัจจุบันได้ขยายออกสู่ห้องเรียนในสังคม ด้วยการออกอากาศและเปิดตัวในพื้นที่สาธารณะ และยังมี การขยายตัวอย่างรวดเร็ว เกิดวิทยุชุมชนใหม่ๆขึ้นมามากมาย ทั้งที่มีรูปแบบการดำเนินงานตามแนวคิดและจิตวิญญาณของวิทยุชุมชน และกลุ่มที่เข้ามาอาศัยชื่อวิทยุชุมชนเพื่อหาผลประโยชน์ นอกจากนี้ ยังพบว่าวิทยุชุมชนหลายแห่งเริ่มที่จะมีปัญหาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น **แม่่ว** (จำนวนอาสาสมัครน้อยลง) หรือ **เพี้ยน** (ไม่ดำเนินงานตามแนวคิดวิทยุชุมชน)

ดังนั้น คนทำงานวิทยุชุมชนทุกคนจึงควรหมั่นที่จะพบปะ เพื่อปรึกษา ดูแล เสนอแนะกันและกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษาสมดุล มิให้เอนเอียง ผิดไปจากหลักการวิทยุชุมชน การสัมมนาครั้งนี้ถือเป็นโอกาสอันดีที่เราจะได้เจอกัน ไม่เพียงแต่มาเติมความรู้ แต่ยังเป็นการเติมจิตวิญญาณในการทำงานด้วย โดยได้รับการสนับสนุนอันดีจากองค์การอนามัยโลก (WHO) และสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ซึ่งเล็งเห็นถึงบทบาทความสำคัญของวิทยุชุมชน ที่มีต่อการเสริมสร้างสุขภาพะในชุมชน

โครงการนี้ได้จัดให้มีการแถลงข่าวไปเมื่อ วันที่ 15 กันยายน พ.ศ.2546 ในครั้งนั้น คุณนรินทร์ ทิมา ผู้แทนองค์การอนามัยโลก ประจำประเทศไทย ได้กล่าวว่า "การสนับสนุนโครงการนี้ ถือเป็นเรื่องแปลกใหม่แต่ที่จริงแล้ว องค์การอนามัยโลกมียุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของภาคประชาชนเพื่อสุขภาพ ซึ่งกระบวนการของวิทยุชุมชนที่ดำเนินการอยู่ขณะนี้ ตรงกับยุทธศาสตร์ที่วางไว้ องค์การอนามัยโลกเชื่อมั่นว่า โครงการนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในการดำเนินกระบวนการวิทยุชุมชนในประเทศไทย"

นายแพทย์อำพล จินดาวัฒนะ ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ได้กล่าวไว้ในงานเดียวกันว่า "สปรส.ขอทุนสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลกให้ดำเนินโครงการนี้ เพราะเห็นว่า จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนที่กระจายอยู่ทั่วประเทศขณะนี้ เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยเสริมกระบวนการสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพหรือสุขภาพะที่มาจากประชาชน ไม่ใช่รอการกำหนดนโยบายจากภาครัฐ แต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งบางครั้งอาจจะไม่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน"

จะเห็นได้ว่า ทั้ง 2 องค์กรมีความเข้าใจในวิทยุชุมชน และเชื่อมั่นในพลังของกระบวนการภาคประชาชนเป็นอย่างยิ่ง มิได้เข้ามาสนับสนุนโครงการเพียงเพื่อให้วิทยุชุมชนทำงานรับใช้องค์กร (หรือเป็นท่อน้ำเลี้ยงหน่วยงาน) แต่เป็นการเข้ามาสนับสนุน เพื่อมุ่งเสริมสร้างกระบวนการวิทยุชุมชนในประเทศไทยให้เข้มแข็ง

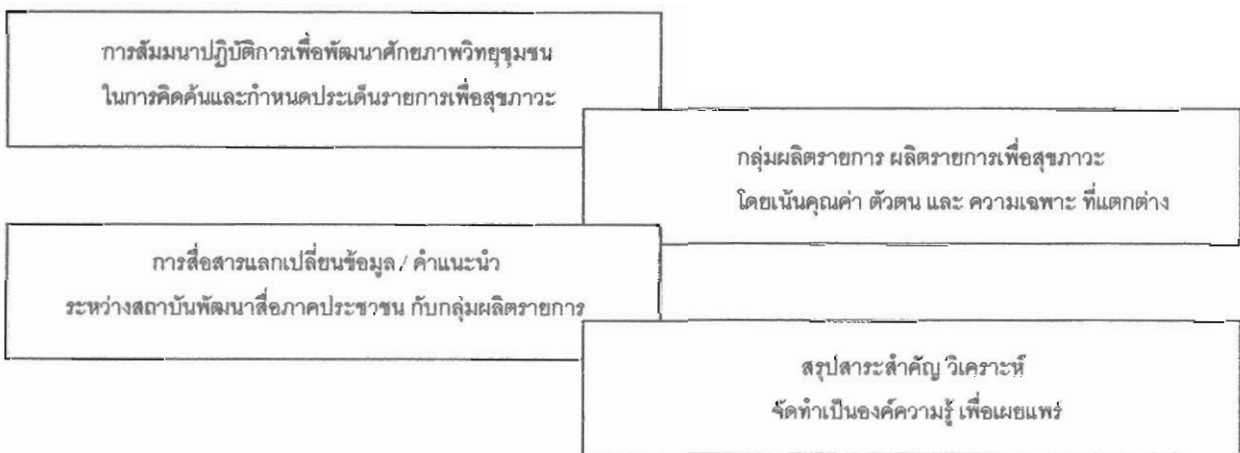
ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ประธานสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน(สพสช.) ในฐานะผู้รับผิดชอบโครงการ จึงได้ออกแบบกิจกรรมการสัมมนาครั้งนี้ขึ้น เนื่องจากเห็นว่าผู้ผลิตรายการวิทยุชุมชนหลายคนประสบปัญหาในการคิดค้นประเด็น และแสวงหาแหล่งข้อมูลในชุมชนของตนเอง ทำให้ไม่สามารถออกแบบรายการเพื่อสนองต่อประโยชน์และเป้าหมายของชุมชนได้อย่างแท้จริง ดังนั้น การสัมมนาครั้งนี้ นอกจากจะทำให้ผู้เข้าร่วมการสัมมนาเข้าใจประเด็น "สุขภาพะ" มากขึ้นแล้ว ยังเป็นการนำประเด็นดังกล่าวมาเป็น

ตัวอย่างให้ผู้ปฏิบัติงานวิทยุชุมชนได้ทดลองออกแบบรายการ ซึ่งมีพื้นฐานมาจากเรื่องราว สถานการณ์ เหตุการณ์ วิถีชีวิตและบุคคลภายในชุมชนของตนเองด้วย

วัตถุประสงค์ของการสัมมนาปฏิบัติการครั้งนี้ คือ

1. พัฒนาศักยภาพอาสาสมัครผู้ปฏิบัติงานด้านการผลิตรายการวิทยุชุมชน โดยใช้ประเด็นสุขภาพ เป็นฐาน ในการพัฒนาทักษะการวิเคราะห์สถานการณ์ และวิถีชีวิตชุมชน เพื่อกำหนดประเด็น เรื่องราว แหล่งข้อมูล รวมทั้งออกแบบเนื้อหา และรูปแบบการนำเสนอผ่านรายการวิทยุชุมชน ที่จะทำให้ออกอากาศทางวิทยุชุมชน มีความเฉพาะ และ มีความเป็นตัวตนที่แตกต่างอย่างมีคุณค่าต่อกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งก็คือ ผู้ฟัง ในชุมชน
2. เสริมสร้างฐานคิดสุขภาพะในงานวิทยุชุมชน
3. สร้างเสริมเครือข่ายวิทยุชุมชนเพื่อสุขภาพะชุมชน และเพื่อการปฏิรูประบบสุขภาพ

แสดงด้วยแผนภาพ เพื่อให้เห็นกระบวนการดำเนินงาน ได้ดังนี้

โอกาสนี้ นับเป็นการแนะนำ สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน (สพสช.) อย่างเป็นทางการ เป็นครั้งแรกด้วย ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ซึ่งเป็นประธานและผู้ก่อตั้งสถาบันฯ ได้เล่ารายละเอียดว่า สถาบันดังกล่าวจะมุ่งเน้นในการทำงานเพื่อติดตามหาทางปัญญา และเสริมสร้างศักยภาพของผู้ปฏิบัติงานด้านสื่อภาคประชาชน โดยเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้มูลนิธิเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม (CIVICNET) สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชนมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการก่อตั้งและดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- พัฒนาศักยภาพประชาชนในการเป็นผู้ผลิต และผู้รับสื่อที่มีประสิทธิภาพ
- ศึกษาวิจัย สํารวจ และพัฒนาองค์ความรู้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสื่อภาคประชาชน
- เก็บรวบรวมข้อมูล ความรู้ เพื่อให้บริการและเผยแพร่เกี่ยวกับสื่อภาคประชาชน
- ประสานและเสริมสร้างการทำงานกับพันธมิตรจากทุกภาคส่วนในสังคม เพื่อร่วมกันพัฒนาสื่อภาคประชาชน
- ร่วมผลักดัน และติดตามการปฏิรูปสื่อ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของมาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

กิจกรรมการระดมความคิดคาดหวังของผู้เข้าร่วมสัมมนา

ก่อนที่วิทยากร (ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์) จะเริ่มบรรยายเนื้อหาของการสัมมนาฯ วิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนเขียนความคาดหวังที่มีต่อการสัมมนาครั้งนี้ จากการรวบรวมความคาดหวังดังกล่าว สามารถ **สรุปความคาดหวังของผู้เข้าร่วมสัมมนาในแต่ละเวทีได้ ดังนี้**

เวทีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

- สามารถพัฒนาการจัดรายการ ให้ใช้สื่อได้อย่างเต็มรูปแบบ และได้รับการยอมรับจากชุมชน
- ได้รับความรู้ใหม่ๆ ในเรื่องวิทยุชุมชนกับการดูแลสุขภาพ และสามารถนำไปเผยแพร่ต่อได้
- สามารถคิดประเด็นรายการได้เหมาะสมกับบริบท และรากเหง้าของชุมชน
- สามารถนำความรู้ไปช่วยปรับทัศนคติของคนในชุมชนเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวของตน
- ได้แลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์กับวิทยุชุมชนอื่น
- เกิดความร่วมมือกันระหว่างวิทยุชุมชนอย่างเหนียวแน่น
- ได้รับความรู้ความคืบหน้าของสถานการณ์การปฏิรูปสื่อ / แนวโน้มของกฎหมายในอนาคตที่มีผลต่อวิทยุชุมชน / หวังที่จะได้รับความเข้าใจเรื่อง กสช.
- ได้รับความรู้เรื่องการจัดทำผังรายการ
- ได้รับเทป หรือซีดีที่มีประโยชน์ต่อคนในชุมชน สามารถนำไปเปิดในวิทยุชุมชนได้

เวทีภาคตะวันตก - ภาคกลาง - กรุงเทพฯ และปริมณฑล

- ได้ความรู้ และแนวทางในการออกแบบรายการ การค้นหาประเด็น แหล่งข้อมูล
- สามารถนำความรู้ไปพัฒนาวิทยุชุมชน และเผยแพร่ต่อในชุมชนได้
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับเพื่อนวิทยุชุมชน
- ต่อยักษ์ สร้างเสริม จิตวิญญาณวิทยุชุมชน
- เข้าใจแนวคิดในการดำเนินงานวิทยุชุมชนที่ถูกต้อง
- ได้ความรู้เรื่องสุขภาวะ และสามารถสร้างสุขภาวะให้เกิดในชุมชนของตนเอง
- เข้าใจและรับทราบสถานการณ์ ความคืบหน้าในการปฏิรูปสื่อตามมาตรา 40

เวทีภาคใต้

- สามารถพัฒนาเทคนิคในการจัดรายการให้น่าสนใจ และเป็นไปตามหลักการของวิทยุชุมชน
- ได้รับความรู้เรื่องสุขภาวะ รวมทั้งเข้าใจในบทบาทและการดำเนินงานของวิทยุชุมชนต่อการสร้างสุขภาวะ
- สามารถนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และวิทยุชุมชน
- แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด ประสบการณ์ กับเพื่อนวิทยุชุมชน และเสริมสร้างกำลังใจซึ่งกันและกัน
- เข้าใจในหลักการ แนวคิด บทบาท และแนวทางการดำเนินงานที่ถูกต้องของวิทยุชุมชน

เวทีภาคเหนือ

- เพิ่มความรู้ และพัฒนาทักษะ เทคนิคในการจัดรายการทางวิทยุชุมชน
- เข้าใจแนวคิด และแนวทางการดำเนินงานที่ถูกต้องของวิทยุชุมชน รวมทั้งสามารถนำไปแก้ปัญหที่เกิดขึ้นได้
- สามารถนำความรู้ที่ได้จากการสัมมนาไปถ่ายทอดต่อ เพื่อพัฒนาคนในชุมชน พัฒนาชุมชน และพัฒนาวิทยุชุมชน
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดกับเพื่อนวิทยุชุมชน
- ได้รับทราบสถานการณ์ความเคลื่อนไหวในการปฏิรูปสื่อ และ การทำงานของสหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติ
- มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องสุขภาพ
- อื่นๆ ได้แก่ ได้มาเที่ยว ได้สนุก

ตอกย้ำแนวคิด และจิตวิญญาณวิทยุชุมชน

บรรยายโดย ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์
ประธานสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน(สพสช.)

ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ ได้กล่าวในช่วงเกริ่นนำเหตุที่มาของการจัดสัมมนาแล้วว่า สาเหตุสำคัญของการสัมมนาครั้งนี้ นอกจากจะเป็นการมาเพิ่มพูนความรู้ และพัฒนาศักยภาพในการจัดรายการแล้ว สิ่งสำคัญคือการทำที่เราได้มาพบปะกัน เพื่อตอกย้ำแนวคิด และจิตวิญญาณวิทยุชุมชนให้เข้มแข็ง มันคงอยู่เสมอไม่เอนเอียงไปกับผลประโยชน์ต่างๆ ดร.เอื้อจิต ย้ำว่า อาจเปรียบเทียบ อาสาสมัครในงานวิทยุชุมชนทุกคนเป็นเสมือน “นักไต่ลวด” ที่เส้นทางการทำงาน เป็นเส้นเล็ก ๆ ที่ทำทลาย และต้องเดินอย่างมีสติ มีความเชื่อมั่น ทั้งรักษาสมดุลตนเองให้ได้อยู่เสมอ เพราะข้างขวาคือ อำนาจรัฐ ข้างซ้ายคือ อำนาจทุน

อาสาสมัครในงานวิทยุชุมชนต้องตระหนักอยู่ตลอดเวลา กำลังทำงานด้านสิทธิ มีใช้ทำงานด้านสื่อ สื่อวิทยุเป็นเพียงเครื่องมือใช้แสดงถึงตัวตนแห่งสิทธิของภาคประชาชน เพื่อใช้สร้างความสุขให้เกิดขึ้นแก่ชุมชน ดังนั้น จึงควรระวังตนเอง อย่างหลงในมายาคติของสื่อ หรือมุ่งรับใช้บุคคลหรือหน่วยงานใด

จนหลงลืมชุมชน **วิद्यุชุมชนจึงควรทำตนเสมือน "ไส้เดือน หรือ หนอน" ที่อยู่ใต้พื้นดิน ทำประโยชน์ เพื่อให้ดินร่วนซุย** มิใช่เฟลิดเฟลิน ผลออกเป็น "นกหรือ ผีเสื้อ" ที่โฉบบินอยู่ข้างบน ดูดาว และคอยแต่จะคาบข่าวมาให้ข้างล่าง

วิद्यุชุมชน ต้องเป็นช่องทางที่ให้โอกาสแก่ผู้ด้อยสิทธิ ด้อยเสียง หรือด้อยโอกาส ในการสื่อสารเรื่องราว / ความคิดเห็น / ความต้องการ หรือเป็น Voices for the Voiceless หากวิद्यุชุมชนใดมีแต่รายการของหน่วยงานภาครัฐ ก็จะกลายเป็นวิद्यุภาครัฐ ไม่ใช่วิद्यุของชุมชน รายการของหน่วยงานภาครัฐนั้นมีได้ แต่เราจะต้องจัดสัดส่วน และ วางน้ำหนัก ให้ดี

กระบวนการ วิद्यุชุมชน คือ การเรียนรู้ ซึ่งไม่ได้เป็นการเรียนรู้เฉพาะผู้ปฏิบัติงานในวิद्यุชุมชนเท่านั้น แต่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันของคนในสังคม คำว่า **จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชุมชน** จึงเป็นคำที่มีที่มา มิใช่ตั้งขึ้นมาเฉยๆ เพื่อเลี้ยงบาลี หรือ เพื่อฉวยโอกาสการออกอากาศระหว่างรอ กสช. แต่เป็นไปเพื่อตอกย้ำไม่ให้เราหลงลืมตน หรือหลงลืมภารกิจการปฏิรูปสื่อว่า เราต้องสร้างความเข้าใจที่ชัดเจน ในเรื่อง สิทธิของภาคประชาชนในคลื่นวิทยุ โดยทำให้เป็นที่ประจักษ์แก่คนในสังคมด้วยรูปธรรมแห่งคุณค่า และ ตัวตนที่แตกต่างจากสื่อทั่วไป ต้องทำให้เขาเห็นว่า **สิทธิเรา(การเรียนรู้วิद्यุชุมชน) เพื่อสิทธิเขา** ด้วย เมื่อใดที่เราสูญเสียสิทธินี้ คนทุกคนในสังคมก็ต้องรู้สึกร่วมว่าเสียสิทธิด้วย นอกจากนี้ เราต้องไม่หลงลืมว่า เรายังไม่มีสิทธิเต็มทีในทางกฎหมาย แต่ที่เราได้รับการผ่อนผันให้สามารถดำเนินงานอยู่ได้ทุกวันนี้ เพราะเราประกาศตนเองว่า เราเป็นกระบวนการเรียนรู้ และ เตรียมพร้อมภาคประชาชน ให้เกิดความเข้าใจในการใช้สิทธิ ดังนั้น หากวิद्यุชุมชนใดเรียกตัวเองว่า **สถานีวิทยุชุมชน** อาจจะทำให้เกิดปัญหากับหน่วยงานที่รับผิดชอบ คือ กรมประชาสัมพันธ์ และกรมไปรษณีย์โทรเลขได้

ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งที่พบมากในปัจจุบัน คือ ผู้ปฏิบัติงานวิद्यุชุมชนเกิดอาการเหนื่อย ล้า ท้อ จนอาจจะรู้สึกว่างานวิद्यุชุมชนเป็นภาระของชีวิต จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชุมชนบางแห่งเริ่มพูดถึงค่าตอบแทนของผู้จัดรายการ เพื่อดึงดูดให้ร่วมงาน ประเด็นนี้ ต้องคิดให้ดี เพราะ**วิद्यุชุมชนจะต้องเอาใจใส่ไว้ในชุมชน ให้ความสำคัญชุมชนเป็นหลัก มิใช่เอาใจผู้จัดรายการ** นอกจากนี้ ด้วย **หลักการของวิद्यุชุมชนที่ว่า ทุกคนเป็นอาสาสมัคร** ดังนั้น คนที่มาทำงาน หรือมาจัดรายการ จึงควรมาด้วยใจ มิใช่หวังค่าตอบแทนใดๆ ปัญหาคนทำงานมีจำนวนน้อยที่เกิดขึ้นกับจุดปฏิบัติการฯหลายแห่ง อาจเป็นเพราะเราละเลย งานขยายฐานในชุมชน **วิद्यุชุมชนต้องหาแนวร่วมในชุมชนให้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ** และเป็นเพื่อนที่เชื่อมั่นในสิทธิเหมือนกันกับเรา มิใช่ว่าพอเริ่มออกอากาศแล้ว ก็สนใจแต่จะจัดรายการเท่านั้น **คนทำงานวิद्यุชุมชนต้องทำวิद्यุชุมชนให้เป็นบ้านที่มีเสาเล็กๆมากมาย หากเสาโค่นหายไป หรือหักไป บ้านก็พังอยู่ได้** ต้องทำวิद्यุชุมชนให้เป็นวิถีชีวิตของประชาชน แล้วพวกเขาจะเข้ามาร่วมงานเอง หากคนได้รู้สึกเหนื่อย หรือรู้สึกว่างานวิद्यุชุมชนเป็นส่วนเกินของชีวิต ก็สามารถหยุดได้ คนทำงานวิद्यุชุมชนจึงควรมีการผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน และช่วยเหลือกัน ไม่ให้ใครคนใดคนหนึ่งต้องรับภาระมากเกินไป

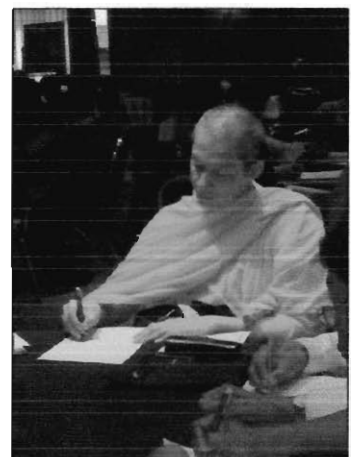
วิทยุชุมชนอยู่ได้บนหลักการพึ่งตนเอง และ เปิดโอกาสให้ทุกกลุ่มเข้ามา ร่วมใช้ ร่วมรับผิดชอบ ทุกคนมีโอกาสเป็นทั้ง “ผู้พูดและผู้ฟัง” เท่าเทียมกัน จึงเป็นที่มาของข้อกำหนดที่ว่า กำลังส่งไม่เกิน 30 วัตต์ และความสูงของเสาอากาศจากพื้นดิน ต้องไม่เกิน 30 เมตร เพื่อครอบคลุมพื้นที่รับฟังได้ ประมาณ 10 – 20 กิโลเมตร ทั้งนี้แล้วแต่สภาพพื้นที่ เพื่อให้คนที่อยู่ในพื้นที่รัศมีการออกอากาศสามารถเดินทางมาจัดรายการ หรือร่วมงานในวิทยุชุมชนได้โดยสะดวก

รายการของวิทยุชุมชน ต้องตอบสนองต่อเป้าหมายของชุมชน ช่วยลดทุกข์ เพิ่มสุข ทำให้คนในชุมชนมีความรัก ความเข้าใจ เกิดความภาคภูมิใจต่อตนเองและชุมชน ดังนั้น ความสำเร็จของวิทยุชุมชนจึงไม่ใช่จำนวนผู้ฟังหรือเรตติ้งมาเป็นตัวตั้ง แต่ เน้นที่คุณค่า คุณภาพ และ ตัวตนที่แตกต่าง อาสาสมัครวิทยุชุมชน ต้องหมั่นถามตัวเองเสมอว่า “ทำไมต้องมีวิทยุชุมชน ทำไมต้องมีรายการนี้ และทำไมคนฟังถึงต้องฟังรายการของเรา”

คุณค่า ≠ ความนิยม
 ที่อื่นมี ที่นี้ไม่มี... ที่นี้มี ที่อื่นไม่มี

การเชื่อมั่น ชัดเจน และปฏิบัติตามปรัชญา แนวคิดของวิทยุชุมชน จะเป็นฐานสำคัญที่ทำให้วิทยุชุมชนประสบความสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน จนกระทั่งเป็นพลังที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมได้ แต่ทั้งนี้ การที่วิทยุชุมชนจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และสามารถเคลื่อนไหวสังคมให้เกิดการปฏิรูปสื่อได้ จะต้องอาศัยปัญญา เครือข่าย และยึดมั่นในธรรมาภิบาลการปฏิรูปสื่อตามเจตนารมณ์มาตรา 40 ในรัฐธรรมนูญร่วมกัน

ปฏิรูปสื่อ คือ เป้าหมาย ที่ต้องทำให้เกิดขึ้น และเป็นจริง ตามรัฐธรรมนูญ

วิทยุชุมชนกับบทบาทในการปฏิรูปสุขภาพ

บรรยายโดย นายแพทย์ อัมพล จินดาวัฒน์
 ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ
 เฉพาะเวทีภาคใต้ บรรยายโดย อาจารย์กรรณิการ์ บรรเทิงจิตร
 รองผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ

นายแพทย์อัมพล จินดาวัฒน์ ผู้อำนวยการสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) ได้เกริ่นนำว่า กระบวนการวิทยุชุมชนคือกระบวนการเรียนรู้ครั้งใหญ่ของสังคม ซึ่งทาง สปรส.ยินดีที่จะเข้ามาสนับสนุนและเสริมกระบวนการนี้ให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น

ชุมชน หรือ Community ต้องมีการสื่อสาร หรือ Communicate ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญ ในอดีต ชุมชนมีขนาดเล็ก คนในชุมชนใกล้ชิดกัน ติดต่อสื่อสารกันได้ง่าย แต่ปัจจุบัน ชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้น ซับซ้อนขึ้น ผู้คนเริ่มห่างเหินกัน ดังจะเห็นได้ว่า ในหลายๆแห่ง เพื่อนบ้านซึ่งมีรั้วบ้านติดกัน กลับไม่รู้จักกัน ไม่เคยพูดคุยกัน ความเป็นชุมชนมันหายไป หรือถึงแม้บางชุมชนอาจจะไม่เป็นถึงขนาดนั้น แต่ผู้คนในชุมชนก็สื่อสารกันน้อยลง เพราะช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่ถูกรองรับโดยอำนาจทุน หรืออำนาจธุรกิจไปเสียแล้ว ทำให้เราต้องรับข่าวสารที่คนภายนอกนำมาใส่ให้เรา ทั้งที่เป็นเรื่องไกลตัว และไม่เกี่ยวข้องอะไรกับชีวิตของเรา นอกจากนี้ ยังทำให้เราเผลอไป หลงชื่นชมความรู้จากภายนอก โดยละเลยความรู้ที่อยู่ในคนของชุมชน

วิทยุชุมชนจึงเป็นเครื่องมือที่เข้ามาช่วยลดช่องว่างและดึงจิตวิญญาณของชุมชนให้กลับมา แต่ทั้งนี้ เราจะต้องมีจิตวิญญาณในการทำงานวิทยุชุมชนด้วย อย่าไปติดกับเทคนิค หรือเอากฎหมายมาเป็นเรื่องใหญ่ การมีกฎหมายรองรับ มิได้หมายความว่าเรามีจิตวิญญาณ ภูมิคุ้มกันของวิทยุชุมชนไม่ได้อยู่ที่กฎหมาย แต่จะเกิดขึ้นเมื่อคนในชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของ และเห็นคุณค่าของวิทยุชุมชน

นพ.อัมพล จินดาวัฒน์ ผู้อำนวยการ สปรส. มีความเห็นว่า **วิทยุชุมชนไม่ควรมีคำว่า “นักจัดรายการ”** เพราะอาจจะทำให้รู้สึกไปว่าเป็นงานอาชีพ แต่ต้องการให้ **การจัดรายการในวิทยุชุมชนมีลักษณะเป็น การโหมปราศรัยกันผ่านคลื่นทางอากาศ ให้วิทยุชุมชน เป็นที่สื่อสารของคนดีๆในชุมชน** ที่นำเรื่องราวดีๆ มาสื่อสารกัน มาเสนอให้ชุมชนได้ฟังกัน

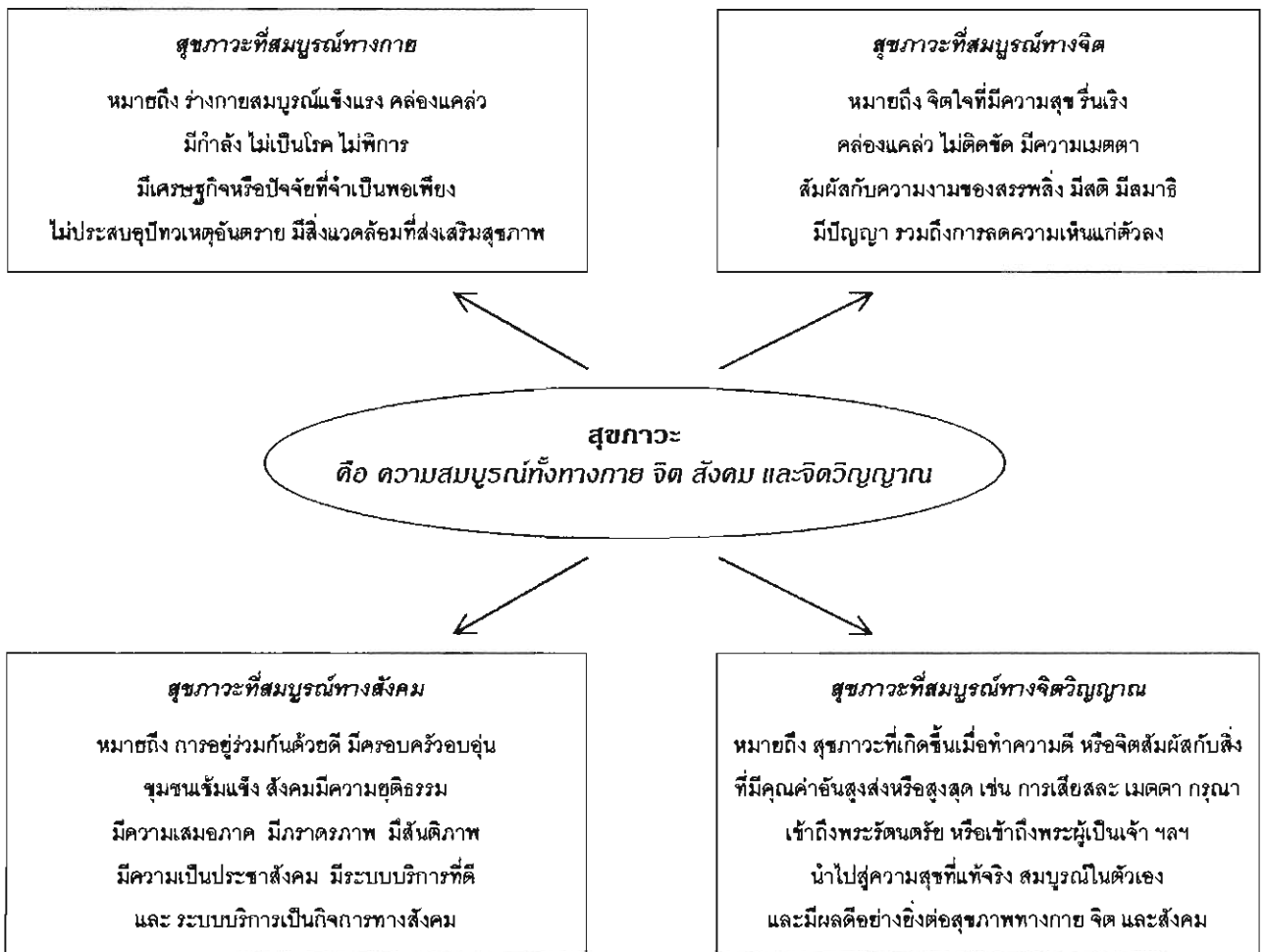
ถ้าเราทำดีแล้ว ไม่ต้องกลัว แต่ถ้าทำไม่ดี จัดรายการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว ตกเป็นเหยื่อ และเครื่องมือของกระแสทุน จะเสียศูนย์ได้ง่าย เพราะคนในชุมชนเขาไม่โง่ ควรถามตนเองก่อนว่า ทุกคนในชุมชนได้มีโอกาสมาทำงาน

ร่วมกันหรือยัง เป็นสมบัติร่วมกันหรือยัง แลกทุกข์-สุขกันหรือยัง เราควรตระหนักว่า **เรากำลังอยู่ในกระบวนการวิจัย ซึ่งเป็น การวิจัยด้วยชีวิต** วิจัยว่าวิทยุชุมชนจะช่วยให้ชุมชนเข้มแข็งได้หรือไม่

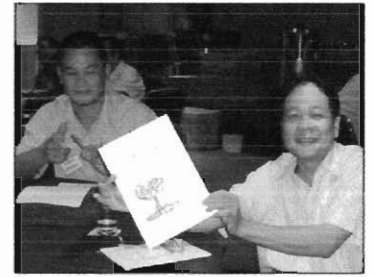
จึงอยากให้นำสิ่งดีๆมาแลกเปลี่ยนกัน และควรที่จะมีการบันทึกไว้ว่าเกิดอะไรขึ้นบ้าง มีจุดดี จุดด้อย ตรงไหน ข้อมูลเหล่านี้จะกลายเป็นข้อมูลการวิจัยที่มีคุณค่าอย่างมาก และจะนำไปสังเคราะห์ได้ในวันข้างหน้า

ก่อนที่ นพ.อำพล จินดาวัฒนะ ผู้อำนวยการ สปรส. หรือ อาจารย์ภรณ์นิการ์ บรรเทิงจิตร รองผู้อำนวยการ สปรส. (ซึ่งมาเป็นวิทยากรแทน นพ.อำพล ในเวทีภาคใต้) จะบรรยายให้ข้อมูลเรื่องสุขภาวะและการปฏิรูปสุขภาพ วิทยากรได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมวาดรูปที่สื่อความหมายถึงคำว่า "สุขภาวะ" ตามความเข้าใจของผู้เข้าร่วมสัมมนา พบว่า แม้จะมีบางกลุ่มวาดรูปเฉพาะยา หรือโรงพยาบาล แต่โดยส่วนใหญ่แล้ว เกือบทุกกลุ่มจะเข้าใจดีว่า **สุขภาวะมีความหมายที่กว้างไปกว่าแค่การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ** แต่เป็นความสุขหรือความสมบูรณ์ที่ประกอบไปด้วยความสมบูรณ์ทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ

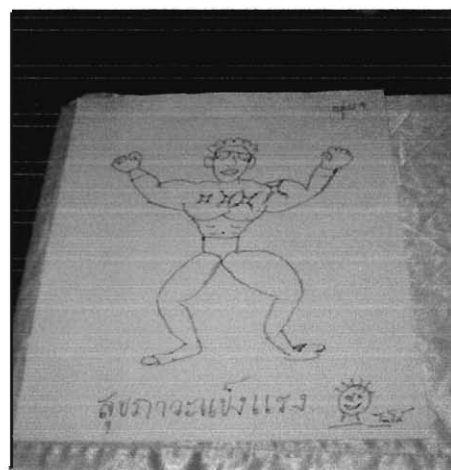
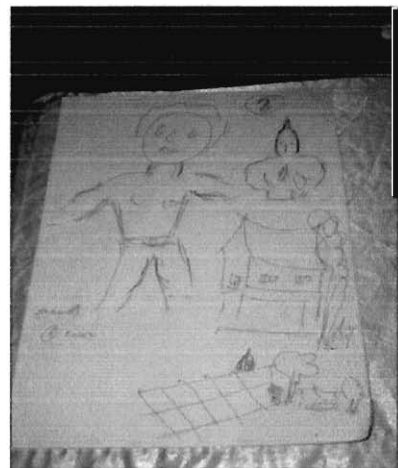
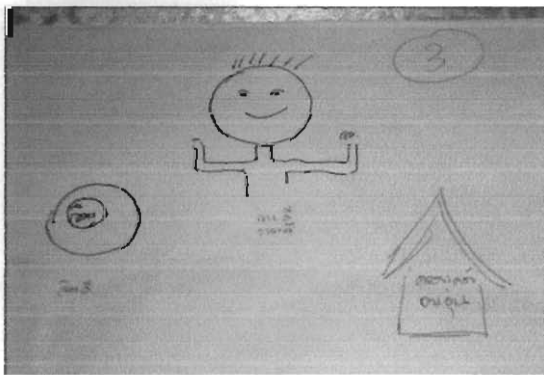
นอกจากนี้ ยังมีสิ่งที่น่าสนใจ เพราะ สำหรับบางกลุ่มในภาคใต้ เลือกที่จะสื่อความหมายคำว่าสุขภาวะ โดยวาดรูปที่มีความหมายแสดงถึง "ทุกข์ภาวะ" อันเนื่องมาจากเหตุการณ์ความรุนแรงในภาคใต้ อาทิ การปิด

โรงเรียน การประกาศกฏัยการศึกษา การขาดสิทธิเสรีภาพ ฯลฯ และอธิบายว่า สุขภาวะ หมายถึงภาวะที่
ต้อง ไม่มีเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น

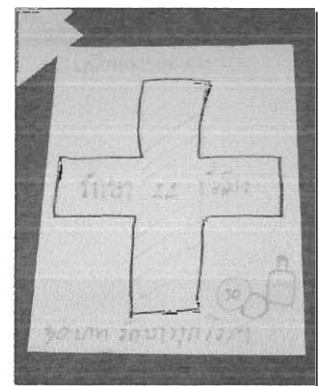
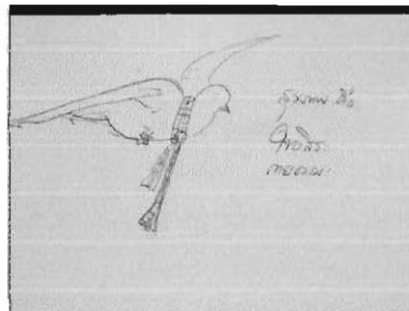
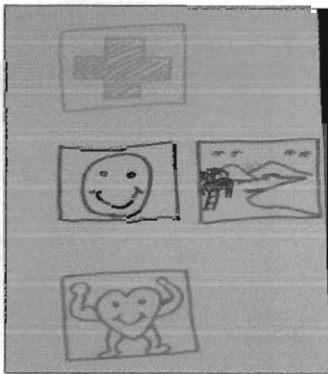
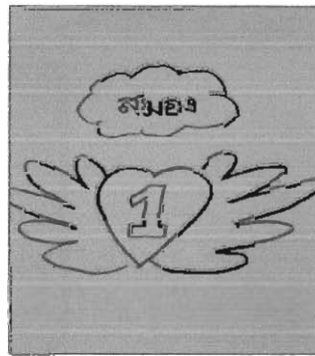

ตัวอย่างภาพวาดเพื่ออธิบาย ความหมายของ "สุขภาวะ" จากเวทีต่างๆ

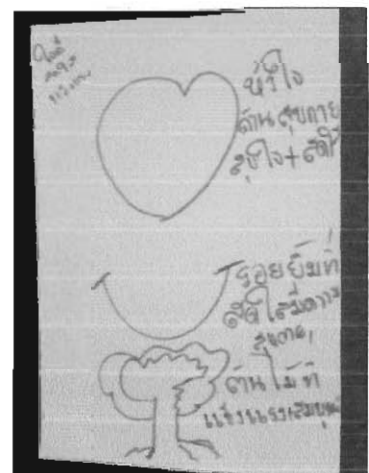
เวทีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

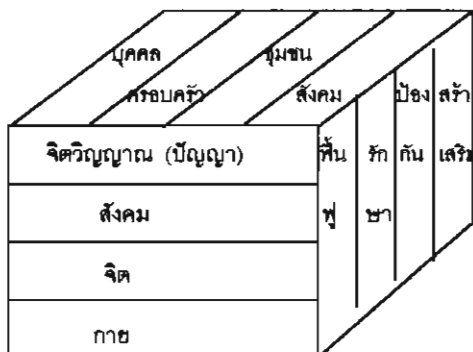
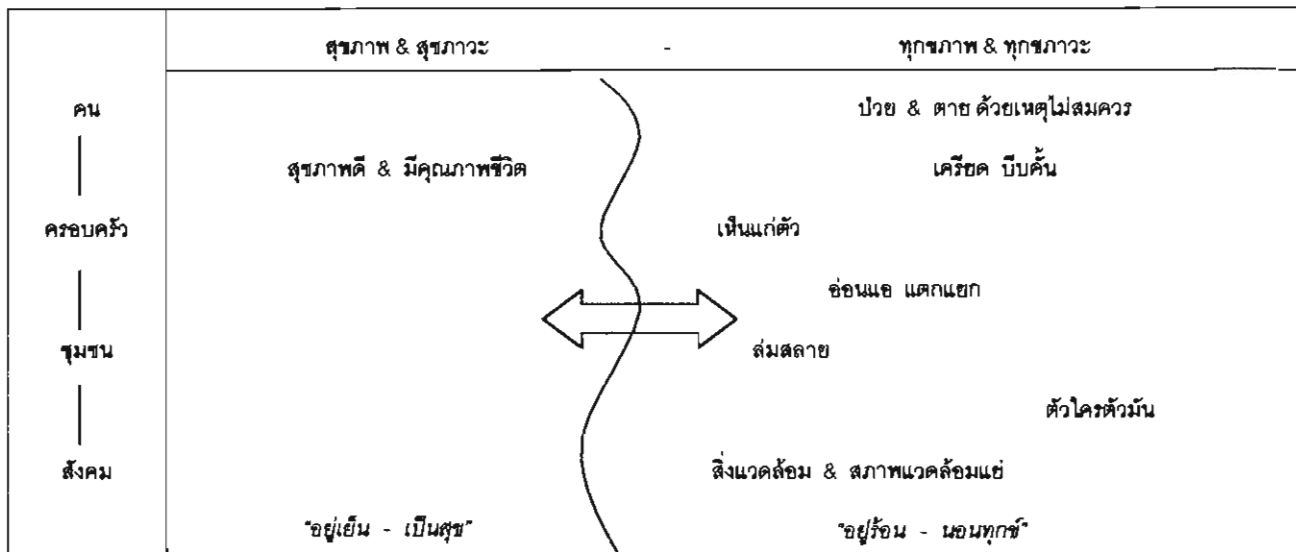
เวทีภาคกลาง - ภาคตะวันออก - ภาคตะวันตก - กรุงเทพฯ และปริมณฑล

เวทีภาคเหนือ

วิทยาการได้สรุปเปรียบเทียบสขภาพหรือสขภาวะ กับทุกขภาพหรือทุกขภาวะ ให้เห็นชัดเจนมากขึ้น
 ดังแผนภาพด้านล่าง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันนี้ ผู้คนในสังคมกำลังเผชิญกับทุกขภาวะมากขึ้นเรื่อยๆ และถ้าเรา
 ปลดปล่อยให้เป็นอย่างนี้ ส่วนที่เป็นทุกขภาวะก็จะเข้ามาบีบจนส่วนที่เป็นสขภาวะหดหายไป

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ

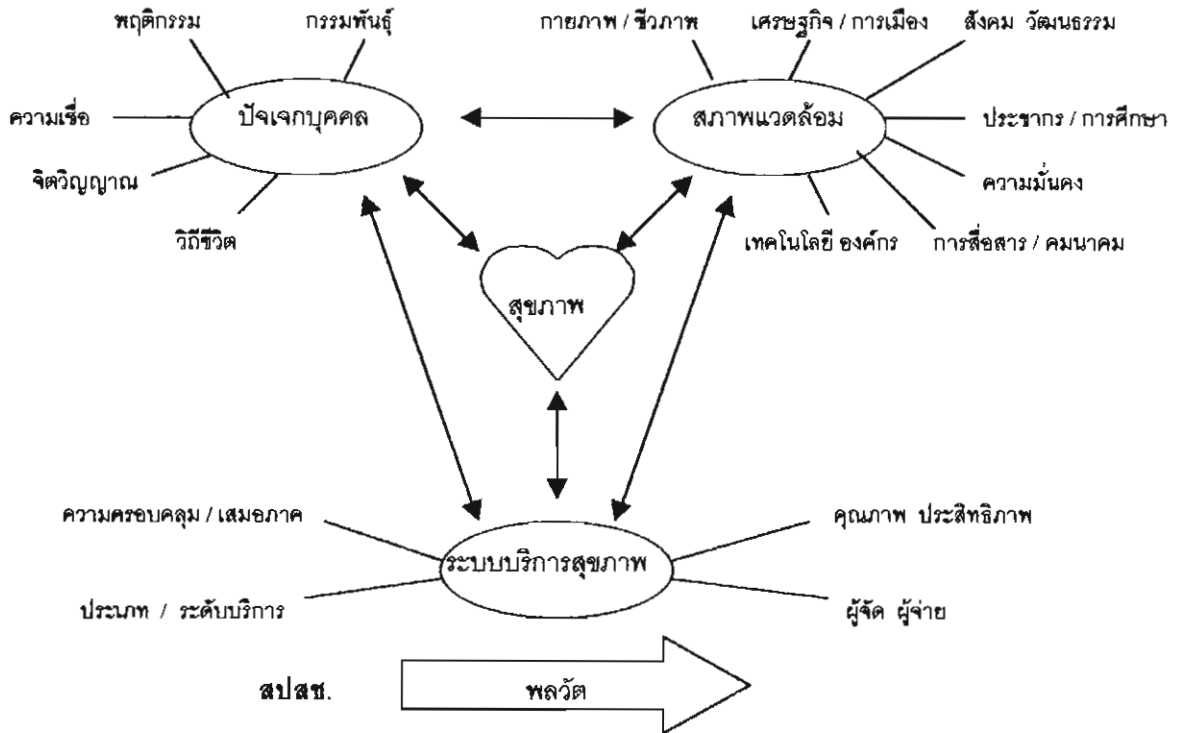

อาจารย์กรรณิการ์ บรรเทิงจิตร

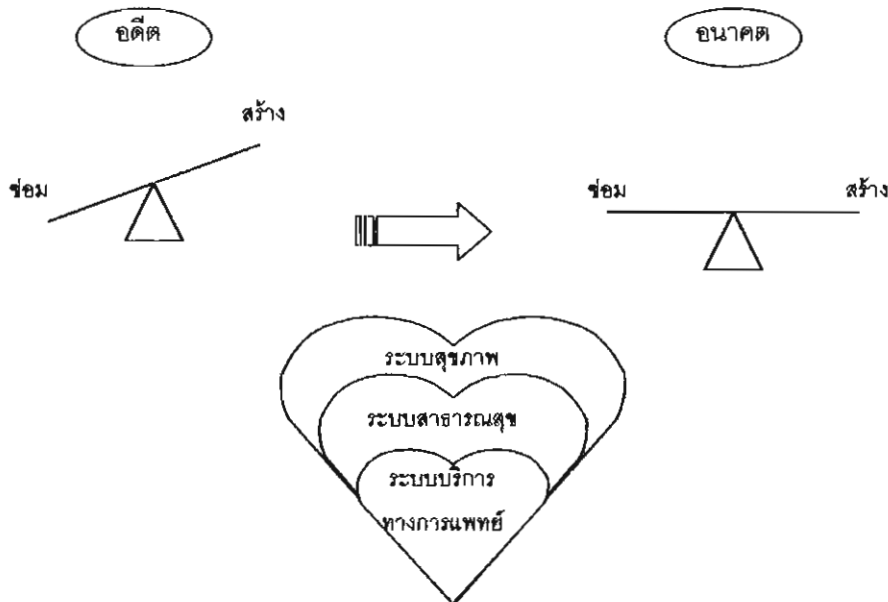

การสร้างเสริมให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม เกิดสขภาวะหรือสขภาพได้นั้น จำเป็นที่จะต้อง
 เริ่มจาก การปฏิรูปความคิด ระบบ และพฤติกรรมว่า การสร้างเสริมสขภาพเป็นหน้าที่และบทบาท

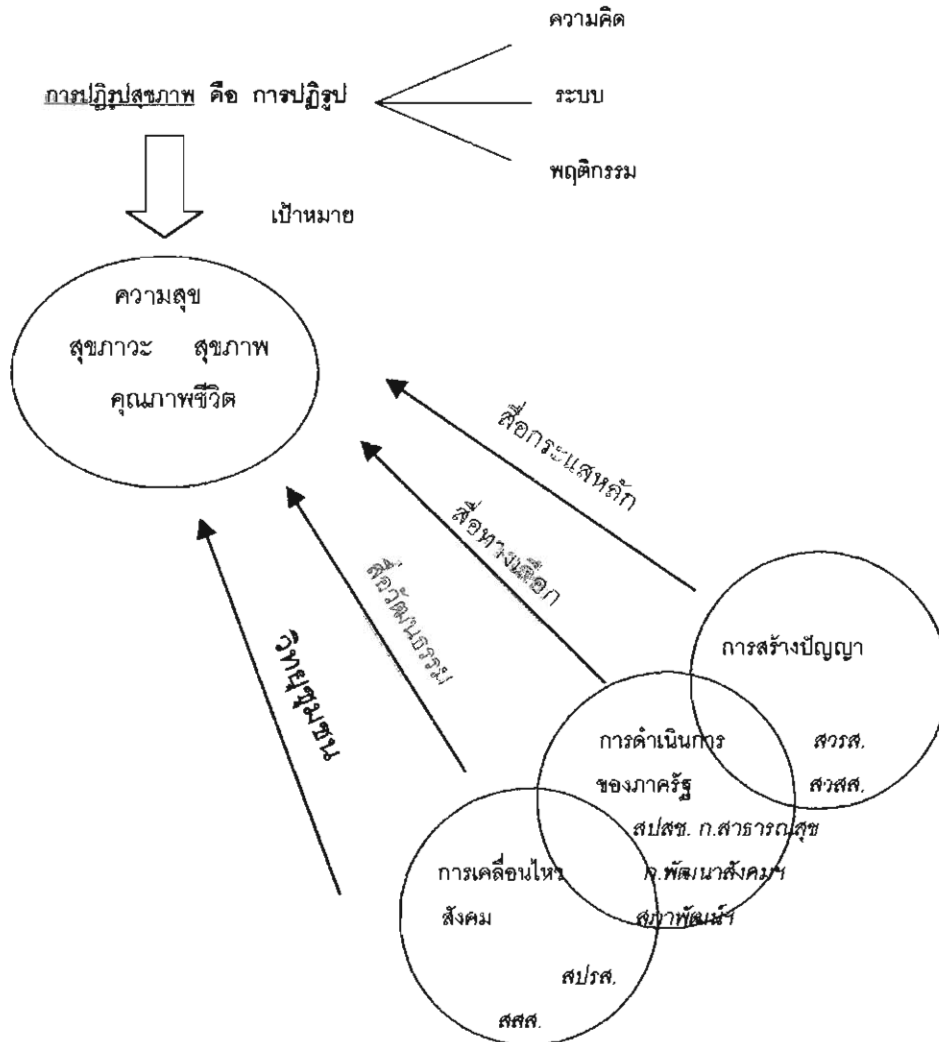
ของเราทุกคน มองสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม ซึ่งประกอบไปด้วยปัจเจกบุคคล สภาพแวดล้อม และระบบบริการสุขภาพ

ดังนั้น เรื่องของสุขภาพ จึงไม่ควรเน้นที่จำนวนแพทย์ หรือจำนวนของโรงพยาบาล (การรักษา การซ่อมแซม) เหมือนในอดีต ซึ่งเป็นการคิดแบบแยกส่วน และได้อิทธิพลมาจากประเทศแถบตะวันตก แต่ควรให้ความสำคัญกับการสร้างสุขภาพ ซึ่ง มองสุขภาพแบบองค์รวม และให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่น อันหมายรวมถึง การแพทย์ทางเลือก การปฏิรูปสุขภาพที่ทาง สปสช.ทำอยู่ คือการสร้างให้เกิดความสมดุลของ 2 สิ่งนี้

การปฏิรูปสุขภาพในสังคมไทยจะสำเร็จได้ ไม่ใช่แค่รอภาครัฐ แต่ต้องมีกระบวนการเคลื่อนไหวสังคมด้วย ซึ่งวิถุชุมชนจะเข้ามามีบทบาทได้อย่างมาก **การพูดเรื่องสุขภาพของวิถุชุมชน ไม่จำเป็นต้องเชิญเฉพาะหมอ เจ้าหน้าที่สถานีนามัย หรือเอาเอกสารมาอ่าน แต่คนที่ทำงานวิถุชุมชนควรจะมีมุมมองให้กว้างกว่านั้น** เช่น ภูมิปัญญาไทย แพทย์แผนไทย หรือนำเสนอตัวอย่างพฤติกรรมที่ดีของคนในชุมชน

ยุทธศาสตร์ 5 ข้อในการสร้างเสริมสุขภาพ (จาก Ottawa Charter) ประกอบไปด้วย

1. การสร้างนโยบายสาธารณะเพื่อสุขภาพ
2. การสร้างสิ่งแวดล้อม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพ
3. การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชน (วิถุชุมชนอยู่ในข้อนี้)
4. การพัฒนาทักษะส่วนบุคคลให้สามารถปรับพฤติกรรมเพื่อสร้างสุขภาพ (ซึ่งไม่ใช่เพียงให้ความรู้)
5. การปรับเปลี่ยนระบบบริการสาธารณสุข

เรากำลังทำงานสร้างสุขภาพ สร้างสุขภาพจะร่วมกันอยู่ เราต้องไม่ท้อถอย ดังในบทพระราชนิพนธ์พระมหาชุนกที่ว่า **ถ้าเรามีความเพียร แม้ไม่ได้เห็นฝั่ง ก็จงเพียรต่อไป คิดให้ดี ตั้งหลักให้ได้ แล้วจะประสบความสำเร็จ**

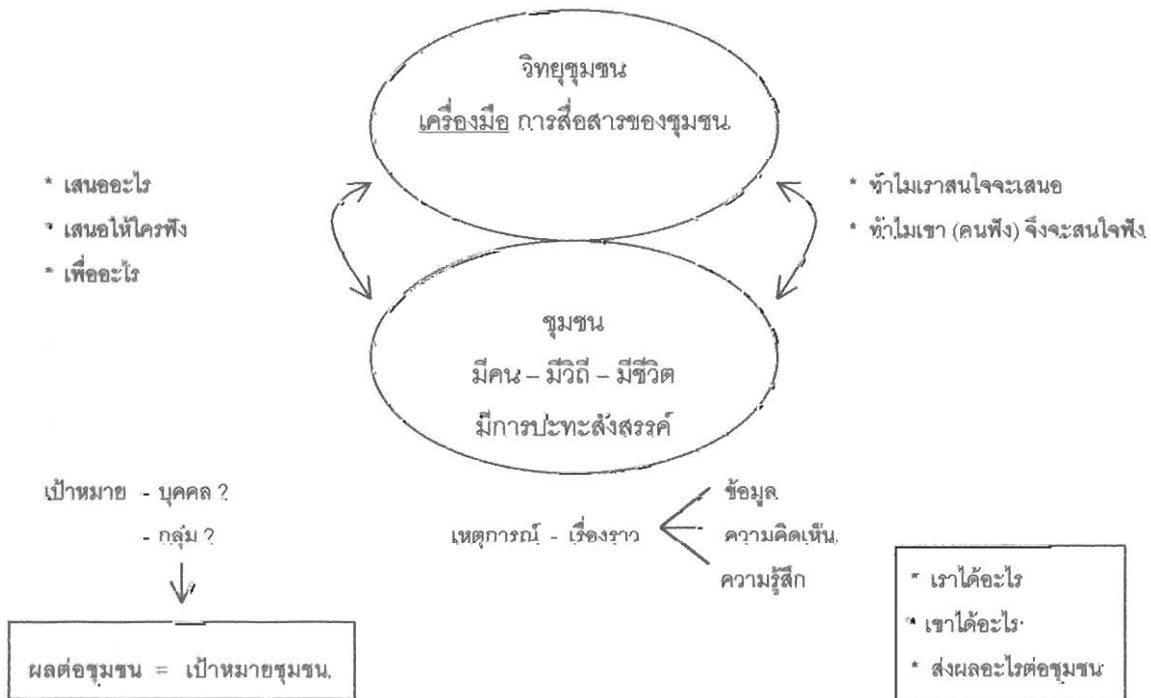
หลักการสำคัญในการกำหนดประเด็นรายการ / การแสวงหาแหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาพ

บรรยายโดย ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์
ประธานสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน (สพสช.)

วิทยุชุมชนต้องมีเรื่องราว มีประเด็น ซึ่งมาจากชุมชน อย่างไรก็ตาม การที่จะนำเสนอเรื่องราวใดๆ นั้น จะต้องผ่านการกลั่นกรองเสียก่อน อย่าทำวิทยุชุมชนให้เป็นหนังสือทางเสียง (ไม่ใช่อมแล้วคาย แต่เคี้ยวแล้วกลืน กลั่นเป็นของตัวเองคือเข้าใจให้ชัดแจ้ง เพื่อเสนอให้กลุ่มเป้าหมายที่ต้องการ) กรุณาคิดเสมอว่า

- ฉันจะเสนออะไรให้คนฟังของฉันฟัง (มีประเด็นเรื่องราวใดที่มีความเฉพาะ มีคุณค่า มีความสำคัญต่อคนในชุมชน)
- ทำไมฉันจึงอยากเสนอเรื่องนั้น
- คนฟังของฉันเป็นใคร ทำไมเขาถึงต้องฟังฉัน
- ฉันจะเล่าเรื่องรavnนั้นอย่างไร
- และเมื่อฉันได้พูดแล้ว หรือเขาได้ฟังแล้ว ฉันและเขาจะมีชีวิตดีขึ้นอย่างไร

วิทยุชุมชนต้องตอบสนองเป้าหมาย ความต้องการชุมชน
อย่าให้สื่อเป็นเงื่อนโซ่ แต่ต้องไขให้เป็นปัจจัยเพื่อชีวิต

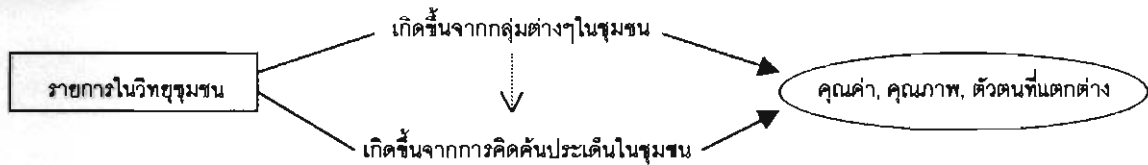

วิทยุชุมชนเป็นสถานที่ที่คนหวังดีต่อชุมชน เอาหัวใจมารวมกัน และเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวกับชุมชน

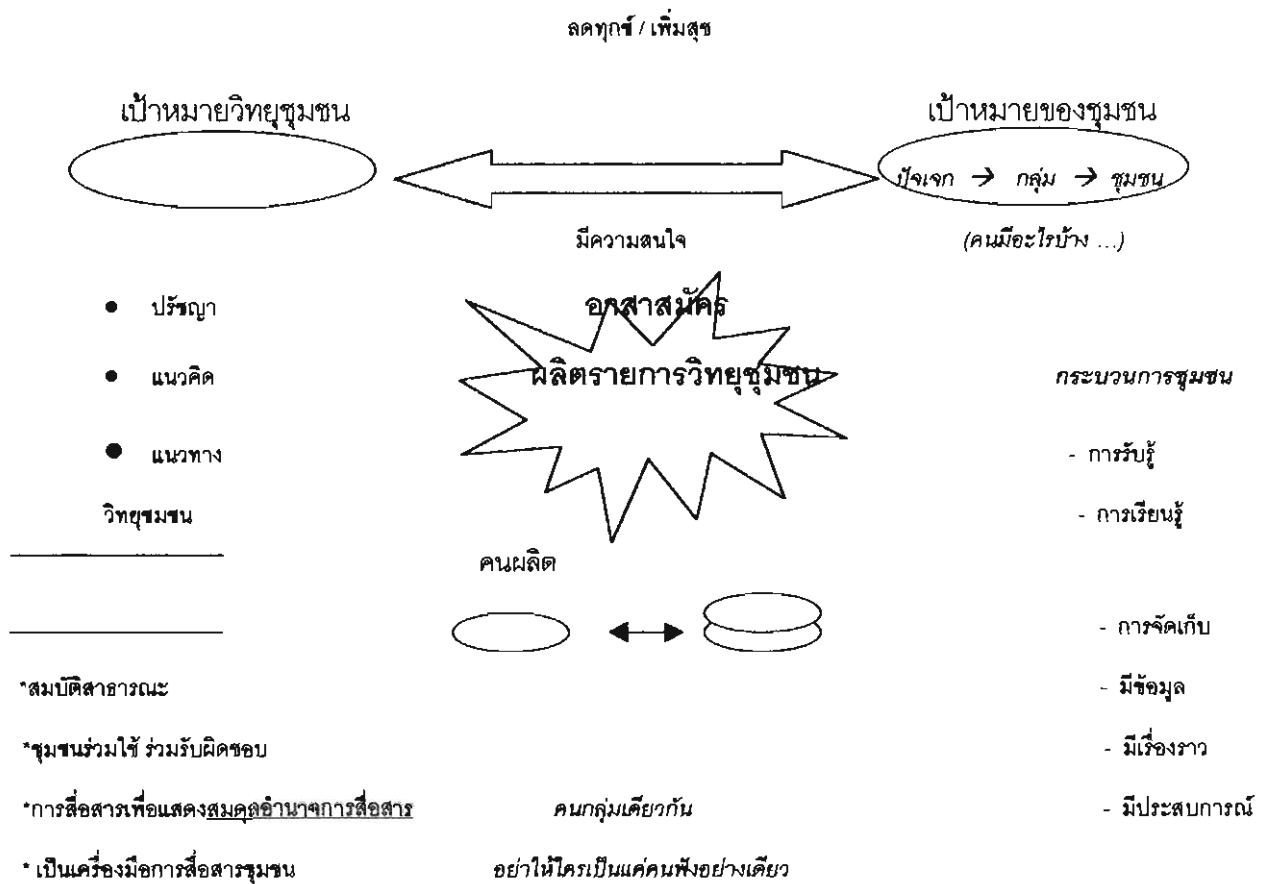
ผศ.ดร.เอื้อจิต ได้อธิบายด้วยว่า จุดเริ่มต้น ในการให้ความรู้เรื่องของรายการต่างๆในวิทยุชุมชนนั้น จะเน้นไปที่ การให้โอกาสแก่กลุ่มต่างๆในชุมชน ได้มาเรียนรู้และใช้สิทธิการสื่อสารผ่านช่องทางนี้

แต่ในปัจจุบัน ผศ.ดร.เอื้อจิต เห็นว่า ถึงเวลาแล้ว ที่วิทยุชุมชนจะต้องมีการพัฒนาเพิ่มขึ้น ผู้รับผิดชอบงานรายการ และ ผู้ผลิตรายการในวิทยุชุมชนจึงควรที่จะฝึก ออกแบบรายการ โดยมีจุดเริ่มต้นจากประเด็นที่จะสนองต่อเป้าหมายของชุมชนด้วย อันจะทำให้รายการในวิทยุชุมชนมีคุณค่า แสดงตัวตนที่แตกต่าง และสามารถเป็นเครื่องมือสื่อสารเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนได้ อย่างแท้จริง

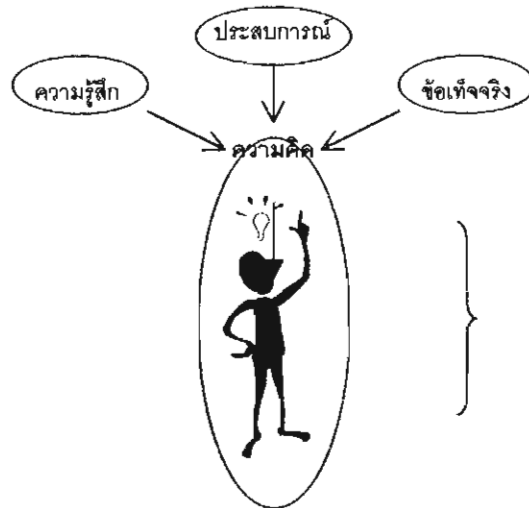
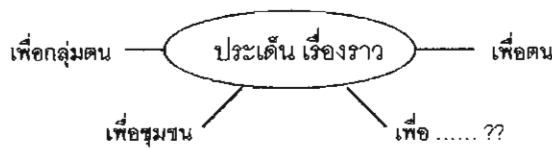
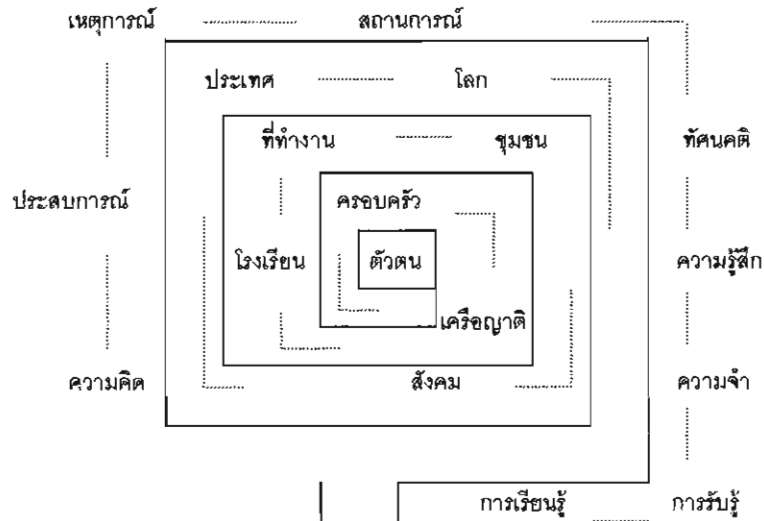
การค้นหาเรื่องราว หรือประเด็นที่จะนำมาเสนอในวิทยุชุมชนนั้น จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้ผลิตรายการนำหัวใจใส่ไว้ในชุมชน ยิ่งเป้าหมายของวิทยุชุมชนซ้อนทับกับเป้าหมายของชุมชนมากเพียงไร วิทยุชุมชนนั้นก็จะสามารถช่วยลดทุกข์ เพิ่มสุข และทำให้คนในชุมชนเห็นถึงคุณค่าของวิทยุชุมชนได้อย่างชัดเจน

คนกลุ่มเดียวกัน

อย่าให้ใครเป็นแค่คนฟังอย่างเดียว

โดยทั่วไปแล้ว ประเด็นที่นำมาเสนอในสื่อต่างๆ มีที่มาได้หลากหลาย อาจจะมาจกประสบการณ์ (ทั้งทางตรงและทางอ้อม), ข้อเท็จจริง หรือความรู้สึก ความคิดเห็นของผู้ผลิตรายการก็ได้ แต่สำหรับผู้ผลิตรายการทางวิทยุชุมชนแล้ว นอกจากจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายหรือประโยชน์ของชุมชนเป็นตัวตั้ง **ยังควรที่จะหาประเด็นเรื่องราวที่มีความเฉพาะสำหรับชุมชน ซึ่งเป็นตัวคนที่แตกต่างไปจากสื่อทั่วไปด้วย**

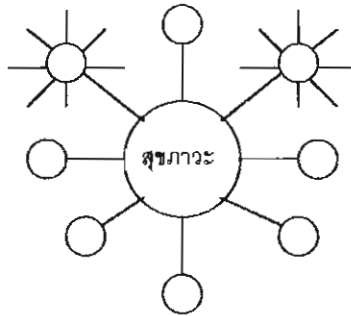
เรื่องราว, ประเด็น

ไม่ซ้ำเดิมๆ
เป็นประเด็นใหม่ๆ
ดึงความสนใจได้

* มีความเฉพาะ / ตัวคนที่แตกต่าง

* คุณค่า / ความสำคัญ

ผศ.ดร.เอื้อจิต ได้นำแนวคิดที่จะช่วยให้เราสามารถฝึกคิดประเด็นรายการ นั่นก็คือ **การสร้างรัศมีแห่งความคิด (Radiant Thinking)** โดยนำประเด็นใหญ่ที่เราต้องการจะเสนอมารวมเป็นศูนย์กลาง ตัวอย่างเช่น เราต้องการนำเสนอรายการเพื่อสร้างสุขภาพในชุมชน เราก็พยายามแตกความคิดออกไปว่า เมื่อพูดถึงคำว่าสุขภาพ มันมีเรื่องใดที่เข้ามาเกี่ยวข้องบ้าง โดยเรายังสามารถที่จะแตกรัศมีย่อยออกไปได้อีก ครอบคลุมที่ยังเกี่ยวข้องกับประเด็นใหญ่ที่เป็นศูนย์กลาง เช่น สุขภาพคือการมีร่างกายแข็งแรง (ซึ่งแตกออกมาได้อีกเป็นรับประทานอาหารเช้าที่ปลอดจากสารพิษ ออกกำลังกายเป็นประจำ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ฯลฯ), ครอบครัวอบอุ่น, มีคุณธรรม, มีสติทึเสรีภาพ, อารมณ์ดี, ชุมชนเข้มแข็ง เป็นต้น

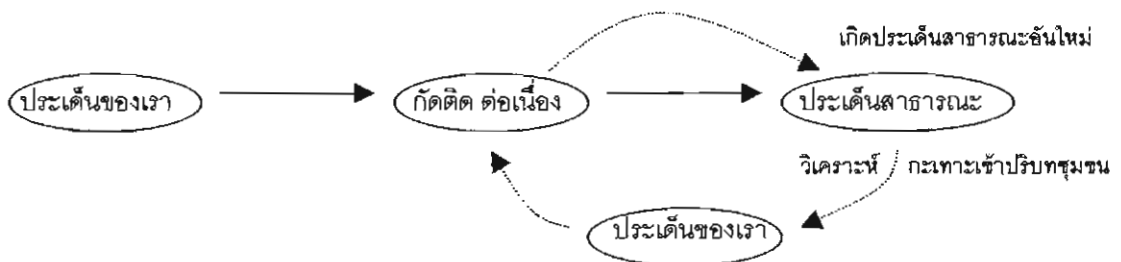

การแตกรัศมีความคิดเช่นนี้ จะทำให้เรามองประเด็นได้กว้างขึ้น และมีโอกาสที่จะเจอประเด็นที่น่าสนใจ ซึ่งเป็นประเด็นเฉพาะของชุมชน และยังไม่ค่อยได้รับการนำเสนอในสื่อทั่วไป

การทำรัศมีความคิด อาจจะทำคนเดียวก็ได้ แต่ถ้าจะให้ดี ควรที่จะช่วยกันคิดเป็นกลุ่ม ซึ่งจะทำให้เราได้พบประเด็นที่มีความร่วม และประเด็นที่มีความต่าง มากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่น่าสนใจทางวิทยุ แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

- **ประเด็นร่วม หรือ ประเด็นสาธารณะ (Public Agenda)** คือ เป็นเรื่องราว เป็น ประเด็น ที่คนส่วนใหญ่ หรือ สื่อกระแสหลัก หยิบยก หรือ นำเสนอ
- **ประเด็นของเราท่าน หรือประเด็นต่าง (Your Agenda)** คือ ประเด็นที่เราท่าน ในฐานะประชาชน หรือ สื่อชุมชน ค้นพบ หรือ หยิบยกขึ้นมา ซึ่งมีความแตกต่างจากสื่อทั่วไป
- **ประเด็นต่อเนื่อง (On-going Agenda)** อาจะเกิดจากประเด็นร่วม แล้วเราดึงมาให้เข้าปรับทชุมชน แล้วตามต่อ หรือ คือการติดตาม "กัตติด" ในประเด็นที่เราท่าน ค้นพบ จนทำให้เกิดเป็น ประเด็นสาธารณะ ที่สังคมระดับกว้าง สื่อทั่วไป หรือ สื่อกระแสหลัก สนใจ

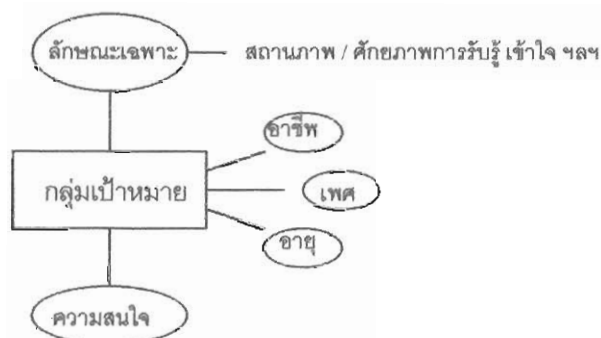

สำหรับวิทยุชุมชน เราจะนำเสนอประเด็นที่เป็นประเด็นร่วม หรือประเด็นต่างก็ได้ トラバドที่ยังคงเป็นวาระ หรือ ประเด็นที่เกี่ยวกับชุมชน แต่อย่าหวังที่จะคิดประเด็นเพียงเพื่อให้ขายได้เหมือนกับสื่อทั่วไป

หลังจากทำรัศมีแห่งความคิดออกมา เราจะพบว่า มีประเด็นที่เกี่ยวข้องมากมาย เราต้องพิจารณาคัดเลือก หรือ จัดลำดับการนำเสนอ (เพราะรายการหนึ่ง ย่อมออกอากาศมากกว่า 1 ครั้ง) โดยคำนึงถึงบทบาทหน้าที่ในความเป็นสื่อชุมชน และพิจารณาประกอบกับ ความสนใจ ความต้องการ ของชุมชน ซึ่ง โดยทั่วไปจะเชื่อมโยงกับ สถานการณ์ ในขณะนั้น ๆ ด้วยวิธีการนี้ จะทำให้เราสามารถเลือก หรือ จัดลำดับประเด็น เพื่อนำไปทำงานต่อในด้านการกำหนดเนื้อหา แหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอ ตลอดจนการจัดทำบทรายการ ซึ่งมีหลายประเภท เช่น บทที่แสดงเพียงเค้าโครง บทที่มีทั้งเค้าโครงและข้อความหรือที่เรียกว่า บทกิ่งสมบูรณ์ และ บทสมบูรณ์ที่มีทุกถ้อยคำ สมบูรณ์

โดยสรุป ขั้นตอนการพัฒนาความชัดเจนของความคิด หลังจากทำรัศมีแห่งความคิดแล้ว มีดังนี้

1. ก่อนอื่น ต้องตอบตัวเองให้ได้ว่า ทำไมจึงเลือกประเด็นนั้น ต้องการเสนอประเด็นดังกล่าวให้ใครฟัง และทำไมเขาจึงต้องฟังรายการของเรา ยึดหลักว่า ประเด็นนั้นควรเป็นประเด็นที่ กระทบใจ ใกล้ตัว และคนในชุมชนได้รับประโยชน์ โดยควรระบุกลุ่มเป้าหมายหลัก หรือ กลุ่มผู้ที่ต้องการให้ฟังรายการ ให้ชัดเจน เพราะคนแต่ละกลุ่มจะมีวิถีชีวิต มีความต้องการรับรู้ข้อมูล มีปัญหา หรือมีความสนใจแตกต่างกันไป

2. ทำรัศมีแห่งความคิดอีกครั้ง เพื่อหาประเด็นย่อยของรายการแต่ละตอน พร้อมทั้งถามตนเองเช่นเดิมว่า ทำไมจึงเลือกประเด็นนั้น โดยคำนึงถึงเวลา และสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนขณะนั้นด้วย

3. ค้นหาแหล่งข้อมูล ซึ่งเป็นคนในชุมชนที่สามารถจะนำเสนอเรื่องราว ประเด็น เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของรายการในครั้งนั้นได้ โดยแหล่งข้อมูลมีอยู่ 3 ประเภท ได้แก่

- ผู้ที่เป็นต้นเรื่อง ต้นคิด ใกล้ชิด มีอิทธิพลต่อเรื่อง เช่น หน่วยงานผู้กำหนดนโยบาย หรือในกรณีเรื่องสุขภาพ ก็อาจจะเป็นแพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่สถานีนอมาัย
- ผู้ได้รับผลกระทบจากเรื่องนั้นๆ (ซึ่งในสื่อทั่วไป มักจะเป็นแหล่งข้อมูลที่ถูกกละเลย แต่สำหรับวิทยุชุมชนแล้ว ควรที่จะให้ความสำคัญต่อแหล่งข้อมูลกลุ่มนี้มากที่สุด)

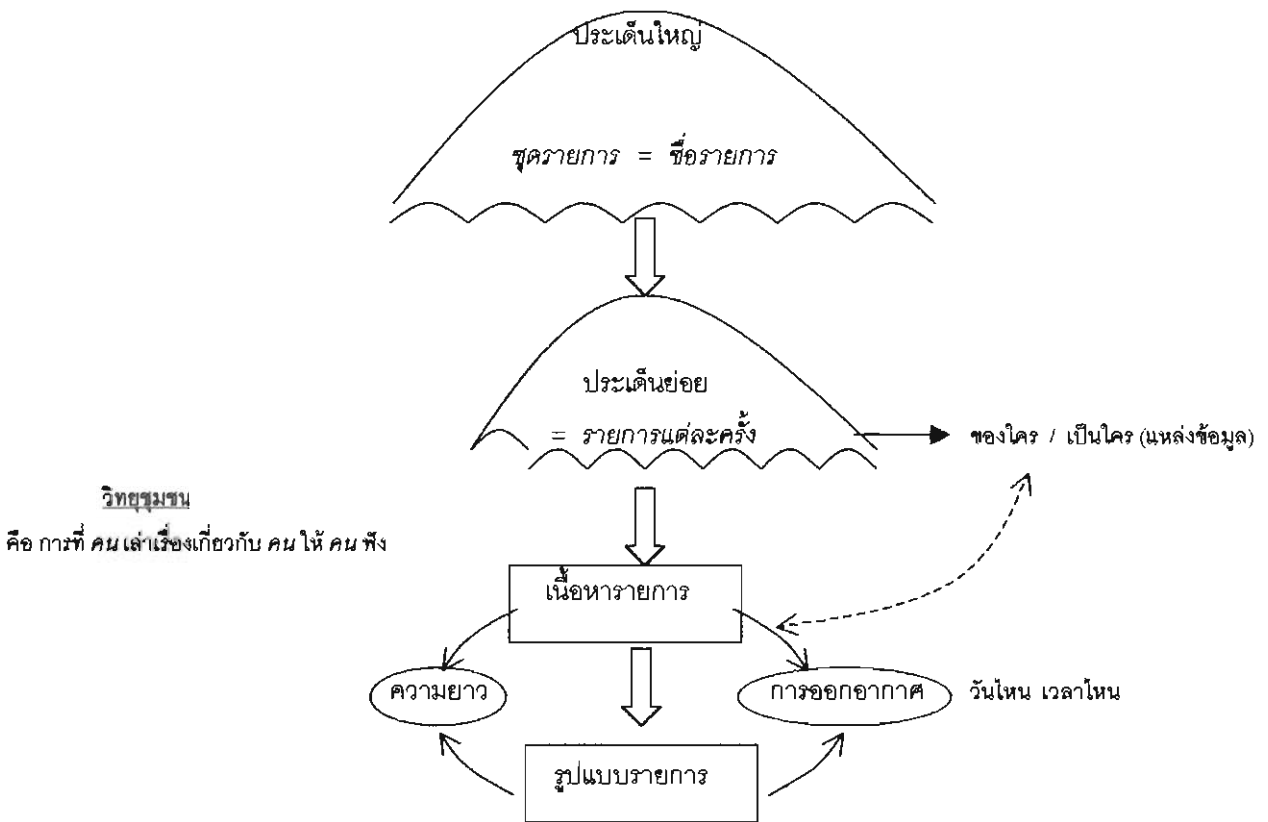
- ผู้สังเกตการณ์ ผู้วิพากษ์ ผู้วิเคราะห์ (เป็นผู้ที่อยู่วงนอก ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ แต่มาทำหน้าที่แสดงความคิดเห็น หรือวิพากษ์วิจารณ์) เช่น นักวิชาการ ผู้เชี่ยวชาญ กลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน ฯลฯ
4. กำหนดประโยคสำคัญของรายการ เพื่อให้เรามีความชัดเจนในรายการครั้งนั้นมากขึ้นว่า ใคร (แหล่งข้อมูล) ทำอะไร (ประเด็น) เพราะอะไร หรือด้วยแรงจูงใจอะไร เช่น เบียดตีดยาบ้าเพราะคบเพื่อนไม่ดี หรือ วิชาทำสารสะเดาเพราะต้องการกำจัดแมลง อย่างประหยัดและปลอดภัย
 5. คิดรูปแบบการนำเสนอรายการ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของรายการ สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจในเนื้อหารายการ และสนใจที่จะติดตามฟังรายการได้ โดยใน 1 รายการจะมีวิธีการนำเสนอหลายวิธีก็ได้

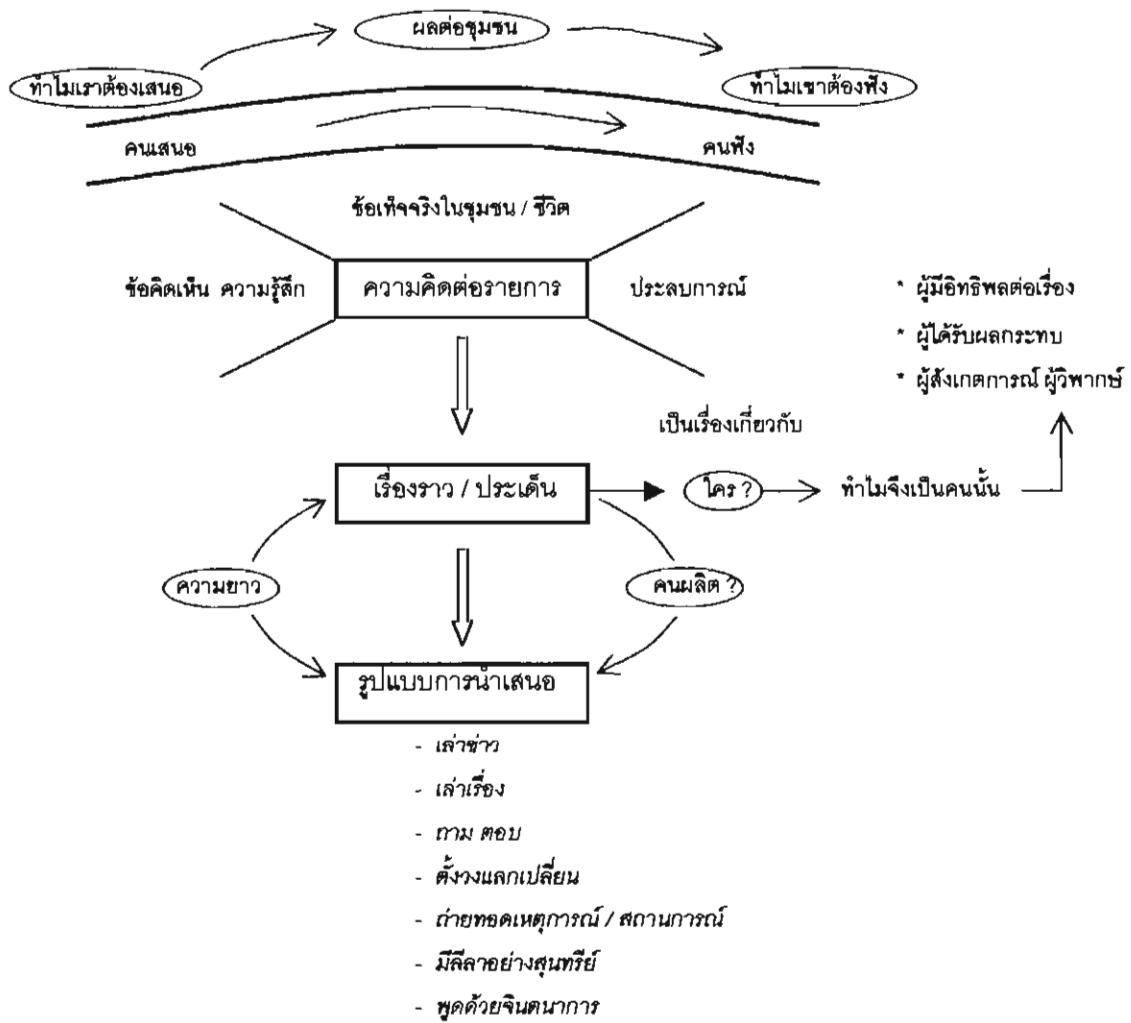
วิธีการนำเสนอ (พูด) ในรายการวิทยุ มี 7 ประเภท ได้แก่

- **เล่าข่าว** คือการ เล่าอย่างตรงไปตรงมา มีแหล่งข้อมูลจริง เป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ไม่แทรกความคิดเห็นของผู้เล่า แต่ผู้เล่าสามารถกำหนดจุดยืน หรือ ธงของการนำเสนอ แล้วแสวงหาแหล่งข่าว ที่เกี่ยวข้อง มาเป็นผู้ให้ข้อมูล ความคิดเห็น
- **เล่าเรื่อง** คือการ เล่าเรื่องราว ความคิดเห็น ความรู้สึก ต่อ เรื่องราว ความเป็นจริงใด โดยมี เป้าประสงค์ชัดเจนว่าเล่าเพื่ออะไร หรือ ต้องการให้เกิดผลอะไรในผู้ฟัง
- **ถาม - ตอบ** เป็นการพูดคุย ชักถาม มีผู้ทำหน้าที่ถาม และ ผู้ทำหน้าที่ตอบ โดยคนถาม ทำหน้าที่ถามแทนใจผู้ฟัง และการเลือกคนตอบ (แหล่งข้อมูล) จะเลือกจากผู้รู้ หรือผู้มีประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ หรือผู้เกี่ยวข้องกับเรื่องราวนั้นๆ ทั้งเป็นผู้พบเห็น เป็นผู้รับผลกระทบ
- **อภิปราย / ตั้งวงคุย** ใช้ในกรณีที่มีประเด็นซึ่งเป็นปัญหาสาธารณะ มีความสนใจ มีความขัดแย้ง มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน เป็นการระดมความคิดเห็นที่หลากหลายจากบุคคลที่เกี่ยวข้องในแง่มุมต่างๆ เพื่อลดความขัดแย้ง ลดความแตกต่าง หรือหาทางออกของปัญหา
- **ถ่ายทอดสด** ใช้ในกรณีที่มีสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือมีสถานที่ที่น่าสนใจ เป็นการนำผู้ฟังให้ไปร่วมในสถานการณ์ เหตุการณ์ หรือได้ชมสถานที่ที่น่าสนใจ ด้วยการถ่ายทอดสด ที่มีทั้งเสียงผู้ทำหน้าที่เล่า ถ่ายทอด เสียงผู้ให้ข้อมูล และ เสียงประกอบ จากเหตุการณ์ สถานการณ์ หรือ จากสถานที่ ที่ทำให้คนฟังสามารถสร้างจินตนาการ และ ได้รับข้อมูล เสมือนหนึ่งว่า ไปอยู่ในที่นั้น ๆ กับผู้เล่า ผู้ถ่ายทอดด้วย
- **พูดอย่างมีลีลา** เป็นการใช้ภาษาที่ไพเราะ งดงาม ผู้นำเสนอต้องมีทักษะ มีลีลา ในการใช้ ภาษา เช่น คำนำ กลอน เพลง ผนว คำว จ้อย ขอ ฯลฯ รวมทั้ง ลีลาของเสียงเพลง เสียงเครื่องดนตรี การขับร้องเนื้อความที่มีสัมผัส ร่วมไปกับเสียงดนตรี

- **พูดด้วยจินตนาการ** เป็นการเล่าเรื่องที่แต่งขึ้น ใช้เสียงพูด เสียงเพลง เสียงประกอบ กระตุ้นจินตนาการของผู้ฟังให้เกิดภาพ เกิดอารมณ์ไปตามเรื่องราว เช่น การนำเสนอเป็นนิทาน ละคร

อาจสรุปขั้นตอนในการออกแบบรายการที่กล่าวมาข้างต้นเป็น **แผนภาพกระบวนการ** ซึ่งจะนำไปสู่การฝึกปฏิบัติในการสัมมนาครั้งนี้ ได้ดังนี้

กิจกรรมกลุ่มย่อย : แบบฝึกหัดการกำหนดประเด็นรายการ / การแสวงหาแหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสுகภาวะ

ออกแบบกิจกรรม และให้ข้อเสนอแนะโดย ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์
 ประธานสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน (สพสช.)

ภายหลังจากที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับฟังการบรรยายถึงหลักการสำคัญในการกำหนดประเด็นรายการ / การแสวงหาแหล่งข้อมูล และการออกแบบการนำเสนอรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อสุขภาพแล้ว ได้มีการแบ่งกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติตามหลักการดังกล่าว โดย ดำเนินกิจกรรม ใน 4 ขั้นตอน ได้แก่^{*}

1. การรวบรวมประเด็นที่เกี่ยวกับสุขภาพอย่างรอบด้าน เริ่มจากสมาชิกแต่ละคนในทุกกลุ่ม ทำรัศมีแห่งความคิดของคำว่า “สุขภาพ” แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกับสมาชิกอื่นภายในกลุ่ม เพื่อค้นหาประเด็นร่วม และประเด็นต่าง
2. การกำหนดประเด็นหลักของชุดรายการ แต่ละกลุ่มเลือกประเด็นที่เกี่ยวกับสุขภาพในรัศมีแห่งความคิดมา 1 ประเด็น พร้อมทั้งตอบคำถามว่า
 - ทำไมจึงเลือกที่จะนำเสนอประเด็นนั้น
 - เราจะนำเสนอรายการให้ใครฟัง (กลุ่มเป้าหมายหลักคือใคร)
 - ทำไม ผู้ฟังกลุ่มนั้น (กลุ่มเป้าหมายหลัก) จึงต้องมาฟังรายการของเรา
3. การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูลในชุมชน แต่ละกลุ่มนำประเด็นหลักมาแตกรัศมีแห่งความคิดออกมาเป็นประเด็นย่อยๆ แล้วจึงเลือกประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอใน 1 รายการ (เป็นประเด็นต่าง หรือ ประเด็นร่วมก็ได้) พร้อมทั้งตอบคำถามว่า
 - ทำไมจึงเลือกเสนอประเด็นดังกล่าวในรายการครั้งนี้
 - ทำไม ผู้ฟัง (กลุ่มเป้าหมายหลัก) จึงต้องฟังรายการครั้งนี้
 - เราจะนำเสนอประเด็นดังกล่าวผ่านใคร (แหล่งข้อมูล) และมีแหล่งข้อมูลประเภทใดบ้าง
 - ทำไมเราจึงเลือกบุคคลนั้นมาเป็นแหล่งข้อมูลของรายการ
4. การกำหนดประโยคสำคัญ และการออกแบบการนำเสนอรายการ^{**} แต่ละกลุ่มช่วยกันสร้างประโยคสำคัญของรายการที่ว่า “ใคร(แหล่งข้อมูล) ทำอะไร ด้วยแรงจูงใจอะไร” หลังจากนั้น จึงช่วยกันออกแบบการนำเสนอรายการ พร้อมทั้งนำเสนอ โดยให้เวลาในการนำเสนอของแต่ละกลุ่มไม่เกิน 10 นาที

* ในความเป็นจริงแล้ว วิทยากร (ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์) จะบรรยาย แล้วให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ฝึกปฏิบัติตามไปทีละขั้นตอน แต่สำหรับในรายงานสรุปฉบับนี้ จะขอรวบรวมผลการปฏิบัติของกลุ่มต่างๆในคราวเดียว เพื่อให้เห็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นในแต่ละกลุ่ม

** ในเวลาที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ไม่มีขั้นตอนที่ 4 เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านเวลา และในเวลาที่ภาคใต้ทำได้เพียงแค่การกำหนดประโยคสำคัญเท่านั้น ยังไม่ถึงขั้นของการออกแบบการนำเสนอรายการ

✦ กิจกรรมกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ✦

จัดแบ่งกลุ่มโดยคณะจังหวัด แบ่งได้ 9 กลุ่ม จำนวนสมาชิก กลุ่มละ 7-8 คน และ สำหรับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นั้น จะปฏิบัติขั้นที่ 1 และ 2 พร้อมกันไปเลย โดยมีได้มีการนำเสนอประเด็นร่วมและประเด็นต่างของกลุ่มเหมือนดังเช่นในเวทีของภาคอื่นๆ

กลุ่มที่ 1

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรัศมีแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาวะ”

ประเด็นที่เลือก

ญาติพี่น้องทำงานช่วยเหลือกัน (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

(วิทยากรได้ให้ความเห็นว่า อาจจะเป็นประเด็นหลักที่แคบ / เล็ก เกินไป และจะมีปัญหาเมื่อไปแตกรัศมีแห่งความคิดเป็นประเด็นย่อยในการออกอากาศแต่ละครั้งได้ ดังนั้น เมื่อทำงานในขั้นต่อไป กลุ่มนี้ จึงเปลี่ยนประเด็นหลักของตนเป็น “ครอบครัวอบอุ่น”)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ความสามัคคีทำให้งานเสร็จ

เสนอให้ใครฟัง

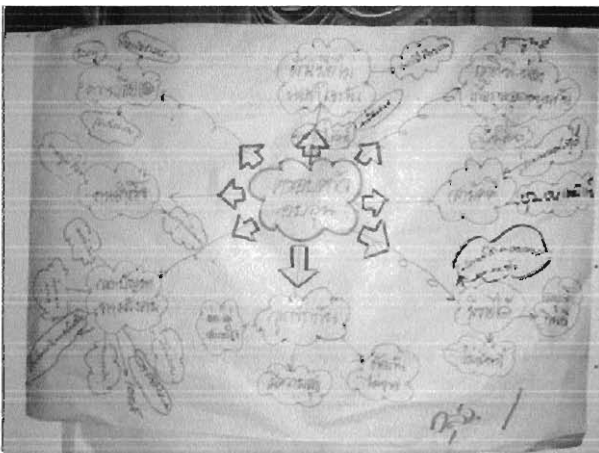
พ่อบ้าน แม่บ้าน

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เพื่อให้เกิดความรักในครอบครัว และทำให้ครอบครัวมีรายได้เพิ่ม

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : ญาติพี่น้องช่วยเหลือกัน, สามัคคี, มีรายได้, ลูกรักกัน, งานสำเร็จ, ความเสียสละ

(วิทยากรให้ความเห็นว่ากลุ่มนี้เป็นตัวอย่างที่น่าสนใจ ประเด็นหลักที่เลือกตอนแรก คือ ญาติพี่น้องช่วยเหลือกัน นั้น หากที่จะแตกรัศมีแห่งความคิดออกมา จึงนำประเด็นครอบครัวอบอุ่นขึ้นมาเป็นประเด็นหลักแทน การแตกรัศมีบางอันมีความใกล้เคียงเชื่อมโยงกันอยู่ เช่น ความสามัคคี กับ ลูกรักกัน และออกมาในเชิงทฤษฎีบทบาทหน้าที่ การพูดถึงครอบครัว ไม่จำเป็นต้องพูดถึงบทบาทหน้าที่เสมอไป น่าจะมีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ สายใยความสัมพันธ์ คือ เพิ่มเรื่องของจิตใจให้มากขึ้น)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

ลดปัญหาทางสังคม เรื่องเอดส์

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ผู้ติดเชื้อเอดส์ในชุมชนถูกรังเกียจ

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และยอมรับผู้ติดเชื้อเอดส์

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- ผู้ติดเชื้อเอดส์ (ต้นเรื่อง) เพื่อให้เขาได้มาเล่าประสบการณ์
- ญาติพี่น้อง หรือครอบครัวของผู้ติดเชื้อเอดส์ ที่มีความเข้าใจในผู้ติดเชื้อ (ผู้ได้รับผล) เพราะเป็นบุคคลที่เกี่ยวข้อง ใกล้ชิดกับผู้ติดเชื้อเอดส์ สามารถแสดงตัวอย่างการปฏิบัติที่ดีได้ (วิทยากรให้ความเห็นว่า อันนี้ละเอียดอ่อน อาจจะไม่ระบุชื่อก็ได้ หรือใช้วิธีปรับเสียง เพื่อสิทธิส่วนตัว นอกจากนี้ การตั้งคำถามต้องระวัง อย่าตั้งคำถามในลักษณะรุกเร้า)

กลุ่มที่ 2

❖ **การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรศมีแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาวะ”**

ประเด็นที่เลือก

ชุมชนพึ่งตนเอง (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ทำให้รู้จักใช้ทรัพยากรชุมชนให้เกิดประโยชน์ และสามารถพึ่งพาตนเองได้

เสนอให้ใครฟัง

เกษตรกร

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

รู้จักพึ่งตนเอง และไม่เป็นหนี้

❖ **การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล**

ประเด็นย่อย : ไร่นาผสมผสาน (แปรรูปอย่างไร, ทำอย่างไร), ปลูกไม้ผล, อาหารแปรรูป, องค์กรชุมชน (กลุ่มออมทรัพย์, กลุ่มเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ), ขุดบ่อเลี้ยงปลา, ปุ๋ยชีวภาพ

(วิทยากรให้ความเห็นว่ากลุ่มนี้แต่กรัศมีให้เห็นว่าการฟังตนเองดีอย่างไร ทำได้อย่างไร และแสดงตัวอย่างให้เห็นด้วย เป็นการแต่กรัศมีที่ทำออกมาได้อย่างชัดเจนดี)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

ปุ๋ยชีวภาพ

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เกษตรกรได้รับผลกระทบมากจากการใช้ปุ๋ยเคมี

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

รับทราบวิธีการทำปุ๋ยชีวภาพ

(วิทยากรแนะนำว่า จุดกระแทกใจที่ดึงให้เขาฟังรายการควรที่จะแรงและน่าสนใจมากกว่านี้)

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- สวัสดิ์ ทองน้อย เกษตรกรผู้รู้ (ต้นเรื่อง + ผู้ได้รับผล) เพราะรู้วิธีการปฏิบัติจริง และเมื่อเขานำไปใช้แล้ว ได้เกิดผลดีต่อชีวิต

(วิทยากรเสนอแนะว่า การแสดงให้เห็นผลดีที่เกิดขึ้นกับชีวิต เป็นจุดสำคัญของรายการ เพราะวิทยุชุมชนต้องการเรื่องราวที่เป็นชีวิตจริง)

กลุ่มที่ 3

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรัศมีแห่งความคิด หัวข้อ "สุขภาวะ"

ประเด็นที่เลือก

ปล่อยวางบ้างในแต่ละวัน (เลือกจากประเด็นต่างของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

การปล่อยวางเป็นสิ่งจำเป็นของมนุษย์ และนำมาซึ่งปัญญา

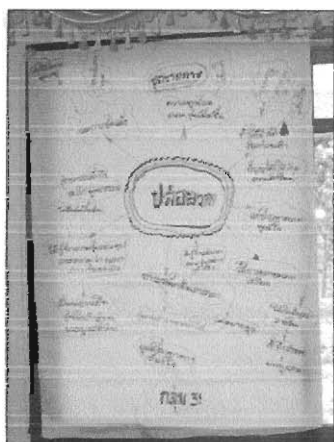
เสนอให้ใครฟัง

คนวัยทำงาน

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

จะได้รู้วิธีการปล่อยวาง

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : ลดการขัดแย้ง, สังคมน่าอยู่, มีสติ คิดก่อนทำ, แก้ไขปัญหาได้, หนักเป็นเบา, จิตผ่องใส คลายเครียด, ลดทุกข์ เพิ่มสุข

(วิทยากรให้ความเห็นว่ากลุ่มนี้เน้นในเชิงประโยชน์ที่จะได้รับ แต่อยากเสริมว่า แล้วจะไปถึงประโยชน์เหล่านั้นได้อย่างไร มีวิธีการอย่างไร และควรจะต้องคิดว่า น่าจะเสนอเนื้อหาที่กว้างกว่า หรือกลมกลืนกว่าที่จะเป็นแค่รายการศาสนา)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

ความทุกข์ลด ความสุขเพิ่ม

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ผู้ฟังติดต่อมาเพื่อขอคำแนะนำ

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

รู้วิธีการลดทุกข์ และรู้แหล่งฝึกอบรมจิต

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- พระคุณเจ้า (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้รู้ สามารถแนะนำได้
- พ.ต.สมชาย (ผู้ได้รับผล) เพราะเป็นผู้ที่ได้รับผลทางบวกจากการฝึกอบรมจิต

➡ **กลุ่มที่ 4**

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรัตน์มีแง่ความคิด หัวข้อ "สุขภาวะ"

ประเด็นที่เลือก

ชวนกันปลูกผัก เกษตรอินทรีย์ (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เพื่อจะได้ห่างไกลจากสารพิษ มีความปลอดภัยในการบริโภค

เสนอให้ใครฟัง

แม่บ้าน

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เพราะเป็นงานของแม่บ้านอยู่แล้ว ทำให้แม่บ้านมีความรู้มากขึ้น สามารถนำไปใช้เพื่อทำให้คนในครอบครัวปลอดภัย และช่วยลดรายจ่ายครอบครัวด้วย

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : วิธีการ (ชนิด, ขั้นตอน, การเตรียมดิน, การปลูก, การดูแล, อุปกรณ์, การเก็บเกี่ยว), ประโยชน์ (ลดรายจ่าย, ร่างกายปลอดภัย, แบ่งปันเพื่อนบ้าน, ร่วมใจในครัวเรือน), การนำมาใช้ (ปลูก, แปรรูป, ถนอมอาหาร), ปุ๋ย (ชนิด, อุปกรณ์, การทำ, ประโยชน์, โทษ, วิธีใช้, วิธีป้องกัน)
(วิทยากรให้ความเห็นว่ารัศมีที่ออกมาค่อนข้างแบน เสนอว่าถ้าเปลี่ยนจากสวนส้มปลูกผัก มาเป็นเรื่อง ผักเป็นยา อาจจะทำให้เรื่องนี้ดูน่าสนใจขึ้น)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

การแปรรูปผักทอง

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ผักทองล้นตลาด ทำให้ราคาตกต่ำ

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

รู้วิธีการแปรรูปผักทอง และรู้แนวทางการตลาด

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- แม่ฉวย ประธานกลุ่มแม่บ้านเลิงนกทา (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในการแปรรูป รวมทั้งเป็นผู้นำของกลุ่มแม่บ้านในชุมชน มีความน่าเชื่อถือด้วย

กลุ่มที่ 5

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรัศมีแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาพวะ”

ประเด็นที่เลือก

รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ภูมิปัญญาพื้นบ้านคือวิถีของชุมชน

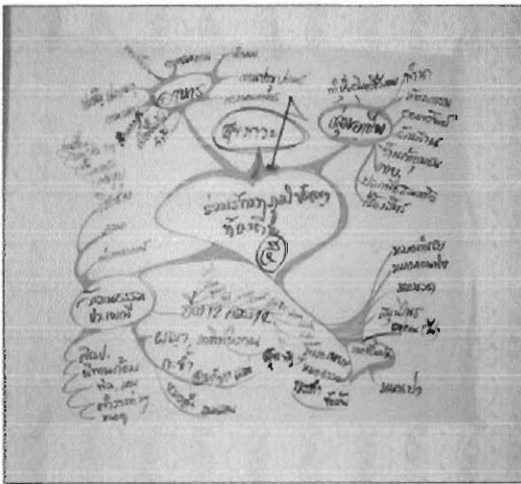
เสนอให้ใครฟัง

คนวัยกลางคนขึ้นไป

ทำไมเราจึงต้องฟัง

เพื่อจะได้ถ่ายทอดแก่ลูกหลานต่อ

(วิทยากรให้ความเห็นว่า เหตุผลนี้อาจจะไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้ฟังฟังรายการได้ เพราะอาจทำให้เขารู้สึกว่าเป็นภาระที่ต้องไปถ่ายทอดต่อ ควรจะหาเหตุผลว่าผู้ฟังฟังแล้วเขาได้อะไรจะดีกว่า)

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : อาหาร (แบ่งปันกัน, ปลุกเอง, ยา), อาชีพ (หัตถกรรม, การทำไร่นา, เลี้ยงสัตว์, การรวมกลุ่มกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้), หมอพื้นบ้าน (การรักษา, สมุนไพร, หมอตำแย, หมอนวด, อยุ่ไฟ), วัฒนธรรมประเพณี (บ้านเรือนปลูกเข้ากับสภาพอากาศ, การแสดง)

(วิทยากรให้ความเห็นว่ากลุ่มนี้จะแสดงให้เห็นว่าทั้งหมดคือ

กลไกสุขภาพก็ได้ แต่สิ่งที่จะช่วยโยงไปสู่ตัวเป้าหมายของรายการที่ตั้งไว้เดิมอาจจะผิดเพี้ยนไปได้)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

สมุนไพรใกล้ตัว

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เพื่อใช้ประโยชน์จากสมุนไพรได้ในชีวิตประจำวัน

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

รู้ถึงประโยชน์ของสมุนไพร นำไปใช้ได้ ใช้เป็น

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- จสอ. อีสระ ใจมัน หมอยาพื้นบ้าน (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้รู้ ผู้ผลิต และผู้จำหน่ายสมุนไพร

(วิทยากรเสนอว่า ต้องระวัง ในกรณีที่แหล่งข้อมูล ระบุว่า เป็นผู้จำหน่ายสมุนไพรด้วย เราอาจจะเข้าข่ายโฆษณาทางอ้อม ทางออก คือ ไม่นำเรื่องการเสนอข้อมูลเรื่อง การผลิตเพื่อจำหน่าย แต่ไปเน้นที่การให้ความรู้เป็นหลัก)

กลุ่มที่ 6

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรศมีแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาพ”

ประเด็นที่เลือก

จัดทำข้อมูลชุมชน(เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เพื่อให้ทราบถึงปัญหา และความต้องการของคนในชุมชน

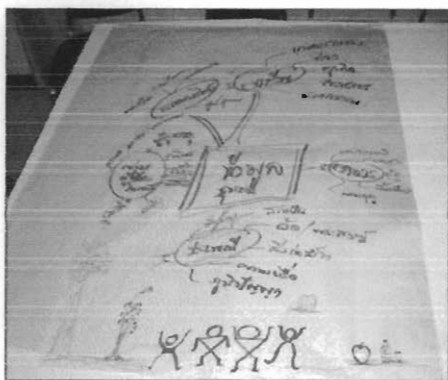
เสนอให้ใครฟัง

กลุ่มองค์กรชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากกรณีต่างๆ

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

สามารถนำข้อมูลไปใช้แก้ปัญหาได้

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : อาชีพ (เกษตรกรรม, หัตถกรรม), สิ่งแวดล้อม (ดิน, น้ำ, ป่า), ประเพณี (วัด, พระสงฆ์, ความเชื่อ, สิ่งก่อสร้าง), ผู้สูงอายุ โอกาส (ผู้สูงอายุ, ผู้พิการ), สถานบริการ (โรงพยาบาล)

(วิทยากรให้ความเห็นว่ากลุ่มนี้มีลักษณะเป็นหัวข้อการวิจัยมากกว่าประเด็นในรายการวิทยุ อยากให้ลองถามตัวเองว่า ถ้าจะเสนอเรื่องอาชีพ ผู้ผลิตต้องการให้คนฟังได้รับรู้ข้อมูลของอาชีพ หรือต้องการให้คนฟังเห็นความสำคัญของการรู้แหล่งข้อมูลอาชีพ)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

บัตรสุขภาพ

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

คนในชุมชนจำนวนมากยังไม่ค่อยเข้าใจเรื่องการใช้บัตรสุขภาพ

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

นำบัตรสุขภาพไปใช้ได้ถูกต้อง

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- อสม. (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่รับผิดชอบเรื่องบัตรสุขภาพในชุมชน
- ผู้มีบัตร (ผู้ได้รับผล) เพราะเป็นผู้ที่มาเล่าถึงผลกระทบ หรือปัญหาที่เกิดจากความไม่เข้าใจในการใช้บัตร

กลุ่มที่ 7

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรศมีแห่งความคิด หัวข้อ "สุขภาวะ"

ประเด็นที่เลือก

สังคมช่วยเหลือเกื้อกูล (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

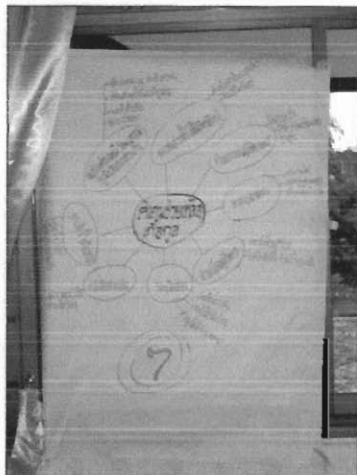
เสนอให้ใครฟัง

เยาวชน อายุ 13-25 ปี

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เพื่อให้เขาได้อยู่ในสังคมที่ดี และเห็นถึงบทบาทความสำคัญของตนเองที่จะช่วยเหลือสังคม

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : ส่งเสริมอาชีพสุจริต, ส่งเสริมกีฬา, ช่วยเหลือผู้ติดเอดส์, แจ้งแหล่งงาน, ส่งเสริมรายได้ ลดภาระเศรษฐกิจ, ช่วยน้องผู้ติดยา, หนังสือช่วยน้อง, อนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม

(วิทยากรให้ความเห็นว่าอยากให้กลับไปดูของที่ตั้งไว้เดิม การแตก รศมีเช่นนี้เป็นการมองในเชิงบทบาทหน้าที่ที่เยาวชนต้องทำ การที่เราไปบอกว่าเยาวชนต้องทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ ไม่แน่ใจว่าผู้ผลิตได้วิเคราะห์จิตใจของเยาวชนด้วยหรือไม่ เพราะเยาวชนมักต้องการคิดเอง ทำเอง เพราะฉะนั้น จะต้องหาจุดที่กระแทกใจ ทำให้เขาเห็นว่าเขามีความสำคัญ สังคมต้องการเขา)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

ผูกเสี่ยว

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

มีเหตุการณ์เด็กวัยรุ่นตีกันในงานบุญ

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงคุณค่า และความหมายของการผูกเสี่ยว

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- เด็กวัยรุ่นคูกรณี (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้มาเล่าประสบการณ์ นับตั้งแต่ที่มีความขัดแย้งกัน และมาผูกเสี่ยว เข้าใจ คืบคลาน

- ผู้ปกครองของเด็กวัยรุ่นคูกรณี (ผู้ได้รับผล) เพราะมาเล่าถึงผลที่เกิดขึ้นกับผู้ปกครอง เปรียบเทียบระหว่างตอนที่ลูกหลานทะเลาะกัน กับตอนที่ลูกหลานคืนดีกัน
- ผู้ใหญ่บ้าน (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องการผูกเสี่ยว

กลุ่มที่ 8

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรศมีแห่งความคิด หัวข้อ "สุขภาวะ"

ประเด็นที่เลือก

มีทุกขร่วมด้าน (เลือกจากประเด็นต่างของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เพราะช่วยคลายทุกข์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

เสนอให้ใครฟัง

ผู้ที่มีทุกข์ ได้รับผลกระทบจากกรณีต่างๆ

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เห็นแนวทางแก้ไข ที่สามารถนำไปใช้ได้

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : ความเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม, โรงงานปล่อยสารพิษ, ไข้หวัดนก, สถานเริงรมย์เคลื่อนที่

(วิทยากรให้ความเห็นว่า มีทุกขร่วมด้าน เป็นคำที่มีคุณค่ามาก เพียงแต่ต้องระวังอย่าให้เกิดการขัดแย้ง คิดให้รอบ)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

ไข้หวัดนกกระทบอาชีพ

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

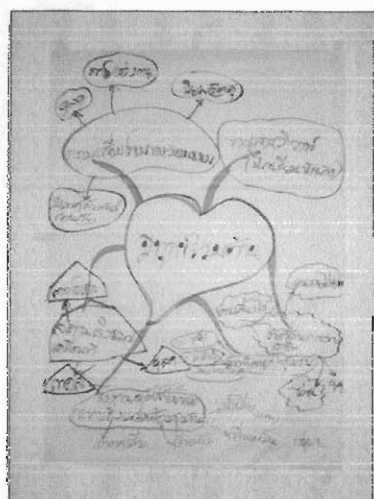
เกษตรกร และผู้ขายไก่ได้รับความเดือดร้อนจากไข้หวัดนก

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

ได้แลกเปลี่ยน ร่วมกันแก้ปัญหา

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- ปศุสัตว์ / สาธารณสุข ในชุมชน (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้ดูแลนโยบาย
- คนขายไก่ และผู้เลี้ยงไก่ชน (ผู้ได้รับผล) เพื่อมาบอกเล่าสภาพที่ได้รับผลกระทบ
- ผู้สังเกตการณ์ เช่น คนกินไก่ ซึ่งกินแล้วก็ยังปลอดภัย

กลุ่มที่ 9

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรศมีแห่งความคิด หัวข้อ "สุขภาวะ"

ประเด็นที่เลือก

รักษาสิทธิของชุมชน (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ชุมชนมีสิทธิในการรักษาทรัพยากรของชุมชน

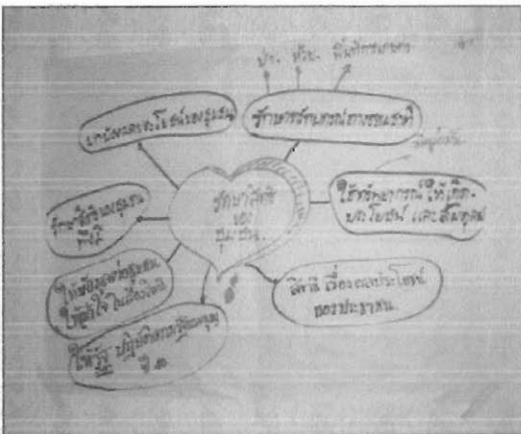
เสนอให้ใครฟัง

กลุ่มผู้ถูกละเมิดสิทธิในทรัพยากร

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เพื่อปกป้องสิทธิ และผลประโยชน์ของชุมชน

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : สิทธิตามรัฐธรรมนูญ, คนต้องเรียนรู้สิทธิของตนเอง (สิทธิฟังมีฟังได้มีอะไรบ้าง), ช่วยกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (น้ำ, ป่า), ใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างสมดุล (บ่อน้ำ), ผลประโยชน์ของพี่น้องประชาชน

(วิทยากรให้ความเห็นว่ากลุ่มนี้แต่กรศมีโดยดูที่องค์ประกอบของสิทธิ บางประเด็นมีความใกล้เคียงกัน อาจจะจับมารวมกันได้ส่วนการนำเสนออาจจะใช้วิธีเสนอเป็นกรณีก็ได้)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

ปกป้องลำน้ำพอง

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

การนำเสียของลำน้ำพองส่งผลกระทบต่อชุมชน

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

รู้สาเหตุของการที่ลำน้ำพองนำเสีย และทางแก้ไข

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- นายอำเภอ (ต้นเรื่อง) เพราะมีหน้าที่ดูแลทุกข์สุขของคนในอำเภอ
- คนเลี้ยงปลาในกระชัง (ผู้ได้รับผล) เพื่อมาเล่าถึงเรื่องปลาตาย
- ผู้ใช้น้ำ (ผู้ได้รับผล) เพื่อมาเล่าว่าน้ำใช้อุปโภคบริโภคไม่ได้

(วิทยากรเสนอแนะว่า จริงๆแล้ว ควรที่จะระบุให้ชัดเจนว่าคนเลี้ยงปลา หรือผู้ใช้น้ำ เป็นใคร เพราะจะทำให้เราเห็นภาพชัดเจนในการทำรายการมากขึ้น)

ข้อเสนอแนะโดยรวมจากวิทยากร

- จะเห็นได้ว่า กลุ่มที่เลือกประเด็นร้อน เช่น การรักษาสีตทิต มีทุกขร่วมด้าน จะสามารถหาเหตุผลได้ง่าย และชัดเจนว่าทำไมจึงต้องเสนอ ทำไมคนฟังต้องฟัง และกลุ่มเป้าหมายหลักของรายการคือใคร ในขณะที่กลุ่มประเด็นเย็น เช่น เรื่องภูมิปัญญา อาจจะค้นหาเหตุผลได้ยากขึ้น เพราะไม่ชัดเจนทีเดียวว่าเป็นเรื่องที่ถูกกลุ่มใดในชุมชน สนใจ หรือ ต้องการฟัง
- แหล่งข้อมูลที่ดีสำหรับวิทยุชุมชน คือ คนในชุมชน และเราควรระบุได้เลยว่า เป็นใคร ชื่ออะไร บ้านอยู่ที่ไหน ซึ่งจะทำให้เรามีความชัดเจนในการออกแบบรายการมากขึ้น
- เนื่องจากข้อจำกัดด้านเวลา ทำให้ไม่สามารถฝึกฝนการออกแบบการนำเสนอรายการ จึงอยากขอฝากไว้ว่า การออกแบบการนำเสนอรายการ จะต้องคำนึงถึงธรรมชาติของสื่อวิทยุกระจายเสียง นั่นคือ วิทยุเป็นสื่อเสียง ผู้พูดไม่เห็นหน้าผู้ฟัง และเมื่อฟังแล้วก็ผ่านไป ดังนั้น จึงควรพูดด้วยภาษาพูด เรียงลำดับประเด็นการพูดให้ดี ไม่ใส่รายละเอียดมากมาย (เช่นในกรณีของจำนวนตัวเลขต่างๆ) และถ้าสามารถเปรียบเทียบให้เห็นภาพได้ยิ่งดี เช่น เขาสูงเกือบเท่าประตู

✦ กิจกรรมกลุ่มภาคตะวันออก - ภาคตะวันตก - ภาคกลาง - กรุงเทพฯ และปริมณฑล ✦

จัดแบ่งกลุ่มตามจังหวัดและภาค เพื่อให้สมาชิกในแต่ละกลุ่มมีบริบทที่ไม่แตกต่างกันเกินไปนัก แบ่งกลุ่มได้ 6 กลุ่ม จำนวนสมาชิก กลุ่มละ 8-14 คน ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ระยอง จันทบุรี ตราด สระแก้ว

กลุ่มที่ 2 ฉะเชิงเทรา ชลบุรี นครนายก ปราจีนบุรี

กลุ่มที่ 3 นครปฐม สมุทรสาคร ราชบุรี ประจวบคีรีขันธ์

กลุ่มที่ 4 ชัยนาท สระบุรี สุพรรณบุรี อ่างทอง

กลุ่มที่ 5 นนทบุรี ปทุมธานี มีนบุรี วัดพระหม คนดอนเมือง หนองจอก จตุจักร ลาดพร้าว
สันติอโศก

กลุ่มที่ 6 ทีมเคลื่อนที่ กทม. หนองแขม ราม 53 วังทองหลาง ยานนาวา คลองเตย
ประเวศ

กลุ่มที่ 1

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรศมีแห่งความคิด หัวข้อ "สุขภาวะ"

- ประเด็นร่วมของกลุ่ม - สุขภาพ, ครอบครัว
 ประเด็นต่างของกลุ่ม - จินตนาการ, ปลุกผัก

ประเด็นที่เลือก

ปลุกผัก (เลือกจากประเด็นต่างของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ทุกคนควรรับประทานผัก และการปลุกผักเอง ทำให้ปลอดภัยจากสารพิษ

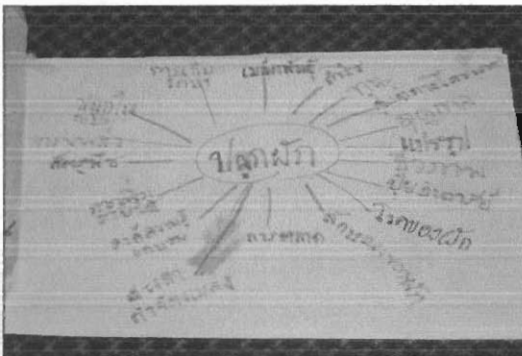
เสนอให้ใครฟัง

ผู้ปลุกผัก + ผู้รับประทานผัก

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เพื่อสุขภาพที่ดี และลดค่าใช้จ่าย

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : เมล็ดพันธุ์, กำไร, ทุน, คุณค่าทางโภชนาการ, ฤดูกาล, การแปรรูป, บัญชีภาพ, โรคของผัก, ลักษณะของผัก, ตลาด, สะดวกกำจัดแมลง, องค์กรเกษตร, เพิ่มรายได้, ศัตรูพืช, การขนส่ง, ปลุกผักในกะบะ, การเก็บรักษา

(วิทยากรให้ความเห็นว่าสามารถแตกวิศมีความคิดได้อีก เช่น โรคผัก นอกจากนี้ สื่อวิทยุไม่ใช่หนังสือ เพราะฉะนั้น ถึงแม้ว่าจะ เป็นประเด็นย่อยที่มีรั่มใหญ่รั่มกันแต่ก็ต้องเป็นอิสระต่อกัน)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

สะดวกกำจัดแมลง

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เพื่อให้คนในชุมชนใช้สะดวกได้อย่างถูกวิธี

(วิทยากรเสนอความเห็นเพิ่มเติมว่า มีเหตุผลอื่นอีกหรือไม่ที่จะเสนอเรื่องสะดวกในช่วงเวลานี้)

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

สามารถนำความรู้ไปใช้ได้

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- คุณวิรัช และคุณอำนาจ (ต้นเรื่อง) เพราะทั้งสองเป็นผู้ที่ลงไปปฏิบัติ และเห็นผลจริง (วิทยากรถามว่า ทั้งสองคนนี้ทำหน้าที่เหมือนกันในรายการเลยหรือ ถ้าเป็นเช่นนั้น ก็อาจจะซ้ำซ้อนได้)

❖ การสร้างประโยคสำคัญ และการออกแบบการนำเสนอรายการ

ประโยคสำคัญ

คุณอำนาจ และคุณวิรัช แนะนำการใช้สารสะเดาอย่างถูกวิธีแก่เกษตรกร เพื่อให้ผู้ฟังได้บริโภคผักปลอดสารพิษ และมีสุขภาพดี

รูปแบบการนำเสนอ

ใช้รูปแบบถามตอบ โดยเริ่มจากคุณอำนาจมาบอกเล่าปัญหาของตน ก่อนที่จะได้รับคำแนะนำจากคุณวิรัช, ต่อด้วยการสัมภาษณ์คุณวิรัช ถึงวิธีใช้สารสะเดาที่ถูกต้อง จากนั้น แหล่งข้อมูลทั้งสองคนจึงพูดถึงผลที่เกิดขึ้นจากการใช้สารสะเดา

(วิทยากรให้ความเห็นว่าเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทของแหล่งข้อมูล ประโยคสำคัญของกลุ่มนี้ก็ต้องเปลี่ยนไปด้วยเป็น คุณอำนาจ เล่าปัญหาของตนเอง และทางออกของปัญหา ซึ่งได้รับคำแนะนำมาจากคุณวิรัช เพราะพบว่าสารสะเดาสามารถช่วยแก้ปัญหาได้ วิทยากรย้ำว่า คนถามจะต้องวางบทบาทและน้ำหนักให้ดีว่าหัวข้อใดควรจะถามใคร และถามอย่างไร)

กลุ่มที่ 2

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรัตมึแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาวะ”

ประเด็นร่วมของกลุ่ม	-	ออกกำลังกาย, เมตตา
ประเด็นต่างของกลุ่ม	-	สุริยจักรวาล, ความเงียบ, บ้านเกิด

ประเด็นที่เลือก

สุริยจักรวาล (เลือกจากประเด็นต่างของกลุ่ม)

(วิทยากรแสดงความคิดเห็นว่า เป็นประเด็นที่ไกลจากสุขภาวะเกินไปหรือไม่)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ทุกสิ่งทุกอย่างในสุริยจักรวาลล้วนมีความเชื่อมโยง และส่งผลต่อกัน (วิทยากรเสนอแนะว่า ควรที่จะหาเหตุผลให้ชัดเจนมากกว่านี้)

เสนอให้ใครฟัง

คนวัยทำงาน อายุ 35 ปีขึ้นไป

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เพราะเป็นเรื่องใกล้ตัว และนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตจริง

(วิทยากรให้ความเห็นว่า เมื่อทำรายการออกมา ต้องทำให้คนฟังรู้สึกอย่างนั้นได้จริงๆ กลุ่มนี้ น่าสนใจตรงที่เมื่อ ต้องคอยลุ้นว่า ผลงานจะออกมาเป็นอย่างไร)

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : ฝนดาวตก, อุทกภัย, ไข้หวัดใหญ่, ไข้หวัดนก, เอลนีโญ, จันทรุปราคา, สุริยุปราคา, ดวงดาว, ภาวะเรือนกระจก, ป่าไม้, ภัยธรรมชาติ (แผ่นดินไหว, น้ำท่วม, ฝนแล้ง, วัตภัย, อัคคีภัย)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

1 วัน 3 ฤดู (ร้อน หนาว ฝน)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ใกล้ตัว เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชุมชน และกระทบต่อสุขภาพ การทำอาชีพของคนในชุมชน

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

เข้าใจถึงปรากฏการณ์ และเตรียมรับเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- เจ้าหน้าที่กรมอุตุนิยมวิทยาของตราด (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้มีความรู้ และน่าเชื่อถือ
- เจ้าหน้าที่สาธารณสุข (ต้นเรื่อง) เพราะมีหน้าที่ดูแลสุขภาพ

(วิทยากรเสนอว่า ควรเน้นแหล่งข้อมูลที่เป็นคนในชุมชนของเราเอง เช่น คนที่ผ่านเหตุการณ์ 3 ฤดู ใน 1 วันมาแล้วว่า เขามีวิธีรับมือ หรือป้องกันสุขภาพอย่างไร อย่างเจ้าหน้าที่อุตุนิยมวิทยา เขามีโอกาสมากกว่าชาวบ้าน และ สิ่งที่เขาอาจจะไม่ได้มาจากประสบการณ์จริงเหมือนคนในชุมชน)

- ชาวบ้านที่เจอสถานการณ์จริง (ผู้ได้รับผล) เพื่อมาบอกเล่าถึงสิ่งที่เกิดขึ้น

(วิทยากรเสนอว่า ควรจะระบุว่าเป็นใคร และได้รับผลในแง่ไหน)

❖ การสร้างประโยคสำคัญ และการออกแบบการนำเสนอรายการ

ประโยคสำคัญ

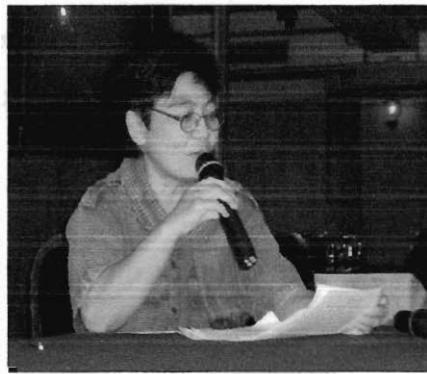
ก้านชีว เล่าเรื่องให้ฟังว่าในระยะของ เกิดเหตุการณ์ 1 วัน มี 3 ฤดู เพราะเป็นห่วงสุขภาพของคนในชุมชน

(วิทยากรตั้งข้อสังเกตว่า มีการเปลี่ยนแหล่งข้อมูล และชุมชนที่เกิดเหตุการณ์)

รูปแบบการนำเสนอ

(กลุ่มนี้ได้เปลี่ยนประเด็นใหม่จาก 1 วัน มี 3 ฤดู ไปเล่าเหตุการณ์ที่หินกลิ้งมาจากภูเขา สร้างความเสียหายให้แก่ชุมชนแทน)

- เกรินนำ โดยผู้ดำเนินรายการ เปิดประเด็นเนื้อหาด้านดินฟ้าอากาศ และแนะนำกำนันชีว
- ผู้ดำเนินรายการเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับกำนันชีว
- ผู้ดำเนินรายการโทรศัพท์ไปหากำนันชีว เพื่อให้กำนันเล่าถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น
- ผู้ดำเนินรายการโทรศัพท์ไปหาเจ้าอาวาสเพื่อให้เล่าถึงเหตุการณ์อีกครั้ง มีการพูดถึงสาเหตุของการที่หินกลิ้งลงมาจากภูเขาบ้างเล็กน้อย
- ผู้ดำเนินรายการสรุปว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาจากการตัดไม้ ทำลายป่า กระทั่งถึงสุริยจักรวาล ผ่าผู้ฟังให้ช่วยกันรักษาต้นไม้

(วิทยากรให้ความเห็นว่ากลุ่มนี้มีปัญหาตั้งแต่แรกแล้วว่า ทำไมจึงเสนอประเด็นนี้ และสุดท้ายก็ไม่สามารถไปได้ จึงต้องปรับเปลี่ยน

รูปแบบการนำเสนอมีแต่เล่าเรื่องซ้ำๆกันหลายครั้ง ทำให้น่าเบื่อ บางครั้ง เราอาจจะใช้รูปแบบละครเข้ามาทำให้ผู้ฟังเห็นภาพ สร้างบรรยากาศก็ได้

ทำไมถึงต้องมีเจ้าอาวาสเข้ามาด้วย

เมื่อเสนอรายการจบแล้ว ยังไม่ค่อยเห็นว่าตอบสนองต่อเป้าหมายของรายการที่ตั้งไว้ (อย่าลืมร่วมใหญ่ที่เราตั้งเอาไว้)

กลุ่มที่ 3

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากกรณีแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาวะ”

ประเด็นร่วมของกลุ่ม - จิตใจแจ่มใส เบิกบาน

ประเด็นต่างของกลุ่ม - เป็นเรื่องของทุกคน, เป็นกระบวนการเรียนรู้

ประเด็นที่เลือก

จิตใจแจ่มใส เบิกบาน (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ปลูกฝังจิตสำนึกให้แก่เยาวชน

(วิทยากรเสนอแนะว่าสิ่งที่กำหนดไม่ได้มาพูดวิีรกรรมของตนเอง ให้คนอื่นเป็นผู้พูดถึง แต่ก็ทำให้คนฟังไม่รู้ถึงแรงบันดาลใจของกำหนด จุดนี้เป็นประเด็นสำคัญของรายการ เพราะจะช่วยทำให้คนอื่นทำตามแบบอย่างได้)

รูปแบบการนำเสนอ

- ผู้ดำเนินรายการเกริ่นนำรายการ แนะนำกำหนดศุภกิจ
- สัมภาษณ์กำหนดศุภกิจ เล่าถึงสิ่งที่กำหนดช่วยเหลือชาวบ้านในด้านต่างๆ

(วิทยากรให้ความเห็นว่าควรเน้นคำถามถึงเหตุผลของการทำความดี มากกว่าแค่มาแล้วว่ากำหนดทำอะไรบ้าง)

เดิมใช้วิธีให้คน 9 คนมาเล่าถึงกำหนดศุภกิจ แต่ภายหลังกลับไปใช้วิธีให้กำหนดมาพูดถึงตัวเองแทน จริงๆ ใช้แหล่งข้อมูล 9 คนอย่างเดิมก็ทำได้ ตัดเป็น Vox Pop สั้นๆ ซึ่งจะทำให้มีความหลากหลายของเสียงด้วย หรือจะทำเป็นละครสั้นก็ได้ แล้วจึงค่อยไปคุยกับกำหนด)

กลุ่มที่ 3

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรศมีแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาพะ”

ประเด็นที่เลือก

อาหารถูกสุขอนามัย (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

การรับประทานอาหารถูกสุขอนามัย ทำให้ร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ หลีกเสี่ยงโรคร้ายไข้เจ็บได้

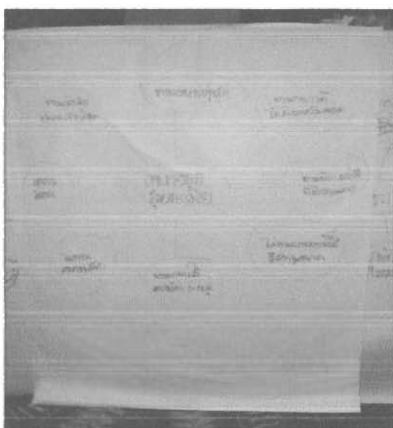
เสนอให้ใครฟัง

กลุ่มแม่บ้าน

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : อาหารสุก ใหม่, ผักปลอดสารพิษ, ไม่มีแมลงวันตอม, มีเส้นใยอาหาร, สีไม่ฉูดฉาด, ครบ 5 หมู่, ไม่รสจัด, อาหารสด สะอาด

(วิทยากรแสดงความคิดเห็นว่า งานออกมาเป็นประเด็นต่างๆไปทั้งหมด น่าจะหาประเด็นต่างบ้าง เช่น ปลูกผักกินเอง ไม่กินขนมกรอบแกร็บ รู้จักคุณค่าอาหารที่เชื่อมโยงถึงภูมิปัญญา)

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

ผักสวนครัว รั้วกินได้

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย และทำให้ปลอดภัยจากสารพิษ

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

ได้ประโยชน์นำไปใช้ได้

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- ลุงปลื้ม และผู้ปลูกผักสวนครัวอื่นๆ อีก 1-2 คน (ต้นเรื่อง + ผู้ได้รับผล) เพราะจะมาแนะนำการปลูกผักสวนครัว และผลที่ได้จากการปลูกผัก

❖ การสร้างประโยคสำคัญ และการออกแบบการนำเสนอรายการ

ประโยคสำคัญ

- ลุงปลื้มปลูกผักสวนครัว เพราะผักที่ขายในตลาดมีสารฆ่าแมลง นอกจากนี้ การปลูกผักเองยังช่วยให้ลุงปลื้มและครอบครัวประหยัด ปลอดภัยจากสารพิษด้วย

รูปแบบการนำเสนอ

- เพลงประจำรายการ
- ผู้ดำเนินรายการทักทายผู้ฟัง และแนะนำผู้ร่วมรายการ
- ผู้ดำเนินรายการเล่าถึงบรรยากาศของบ้านลุงปลื้ม
- ลุงปลื้มให้สัมภาษณ์ถึงที่มาที่ไปของการปลูกผัก การบำรุงรักษาที่ไม่ใช้สารเคมี วิธีการทำปุ๋ยน้ำชีวภาพ ผลที่ได้ และเชิญชวนให้คนอื่นๆ มาปลูกผักเหมือนกับตน
(วิทยากรให้ความเห็นว่าเป็นรายการเรียบง่าย ความสมบูรณ์ของรายการจะอยู่ที่การตั้งคำถาม และคนตอบต้องมีความน่าสนใจจริง)

กลุ่มที่ 4

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากวิธีคิดแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาพะ”

ประเด็นที่เลือก

เกษตรไร้สาร อาหารปลอดภัย (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

(วิทยากรเสนอแนะว่า จะเอาประเด็นไหนเป็นประเด็นหลัก ต้องทำให้ชัด ทางกลุ่มจึงเลือกเกษตรไร้สาร เป็นประเด็นหลัก)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ทำให้เกษตรกรมีความรู้ นำไปใช้ได้ ลดต้นทุนค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ ชุมชนยังจะมีอาหารปลอดภัย สารพิษ ซึ่งเป็นผลผลิตมาจากการเกษตรที่ปลอดภัย

เสนอให้ใครฟัง

เกษตรกร ทั้งชายและหญิง อายุ 18 ปีขึ้นไป

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย และมีความปลอดภัย

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : วิธีทำปุ๋ยคอก ปุ๋ยชีวภาพ ปุ๋ยอินทรีย์, ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีสารเคมี, การจัดเก็บเมล็ดพันธุ์, ทำให้ได้อาหารปลอดภัย

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

การทำปุ๋ยหมัก

(วิทยากรเสริมว่า ที่ผ่านมามีคนในชุมชนทำปุ๋ยหมักไม่เป็นหรือ

ทางกลุ่มจึงอธิบายว่า เป็นการมาทำจากวิธีใหม่ ไม่ใช่จากฟางข้าวเหมือนในอดีต เพราะปัจจุบัน ฟางข้าวหายากมากขึ้น วิทยากรแนะนำให้เน้น ความต่างนี้ในซีตตอนด้วย)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เพื่อให้คนทำปุ๋ยเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งสารเคมี

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเขา

ได้รู้วิธีการทำปุ๋ยหมักแบบใหม่ ไม่ต้องเสียเงินซื้อปุ๋ยเคมี

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- คุณบุญเลิศ (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้รู้ และเป็นผู้ประยุกต์การทำปุ๋ยหมักแบบใหม่จนสำเร็จ
- กลุ่มผู้ปลูกผัก 3 คน (ผู้ได้รับผล) เพราะเป็นผู้ที่ได้รับคำแนะนำจากคุณบุญเลิศ และไปทดลองใช้แล้ว

❖ การสร้างประโยชน์สำคัญ และการออกแบบการนำเสนอรายการ

ประโยคสำคัญ

- คุณบุญเลิศ ปลูกผัก ทำสวนมะม่วง โดยใช้ปุ๋ยชีวภาพ เพราะลดต้นทุนการผลิต นำทรัพยากรมาใช้ประโยชน์ มีความปลอดภัย จึงอยากให้เพื่อนในชุมชนได้ทำเช่นนี้บ้าง

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : ใจกว้าง, เป็นมิตรกับทุกคน, ยิ้มง่าย, อดทนดี, ใจดี, ใจแจ่มใส, แก้ไขปัญหาเป็น

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

อารมณ์ดี มีสุข

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ต้องการให้ชุมชนของเรามีแต่คนอารมณ์ดี

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

คนอารมณ์ดี ใครๆก็อยากอยู่ใกล้

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- พ่อหนานแสง (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นคนอารมณ์ดี
- ภรรยา ลูก และเพื่อนของพ่อหนานแสง (ผู้ได้รับผล) เพื่อมาเล่าถึงผลที่ได้รับจากการเป็นคนอารมณ์ดีของพ่อหนานแสง

❖ การสร้างประโยคสำคัญ และการออกแบบการนำเสนอรายการ

ประโยคสำคัญ

- พ่อหนานแสงอารมณ์ดี เพราะยึดหลักธรรมะ กวราให้ภัย
- ภรรยาพ่อหนานแสงใช้ชีวิตกับพ่อหนานมา โดยไม่เคยทะเลาะกันเลย ทำให้มีความสุข และภูมิใจในตัวพ่อหนาน
- ลูกของพ่อหนานแสงมีแต่ความสุข และภูมิใจในตัวพ่อหนาน

(วิทยากรเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ถ้าเพิ่มแหล่งข้อมูลที่เป็นผู้สังเกตการณ์ด้วย อาจจะทำให้เรื่องของพ่อหนานแสงดูน่าเชื่อถือมากขึ้น เพราะไม่ได้เป็นการที่คนในครอบครัวมาชื่นชมกันเอง)

รูปแบบการนำเสนอ

- เพลงประจำรายการ
- ผู้ดำเนินรายการเล่าประวัติคร่าวๆของพ่อหนานแสง
- เทปสัมภาษณ์พ่อหนานแสง เรื่องการใช้ชีวิต
- เทปสัมภาษณ์ภรรยา และลูกของพ่อหนานแสง

(วิทยากรเสนอว่าถ้าเป็นไปได้ น่าจะให้พ่อหนานแสง และครอบครัวมาพูดคุยในรายการจริงๆ)

กลุ่มที่ 6

❖ การเลือกประเด็นหลักของรายการ จากรศมีแห่งความคิด หัวข้อ “สุขภาวะ”

ประเด็นที่เลือก

ชุมชนเข้มแข็ง (เลือกจากประเด็นร่วมของกลุ่ม)

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

ปัจจุบัน ชุมชนอ่อนแอ เนื่องจากขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง

เสนอให้ใครฟัง

ชาย หญิง อายุ 18 ปีขึ้นไป

ทำไมเขาจึงต้องฟัง

เพราะต้องการให้ชุมชนของตนเองเข้มแข็ง ทุกคนอยู่ดี มีสุข

❖ การกำหนดประเด็นย่อยในรายการแต่ละครั้ง และการค้นหาแหล่งข้อมูล

ประเด็นย่อย : มีส่วนร่วม, เสียสละ, มีศรัทธา, มีเอกภาพ, มีรูปธรรมให้เห็น, ความรู้ ภูมิปัญญา, ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ จิตวิญญาณ

ประเด็นย่อยที่จะนำมาเสนอ

การเรียกขวัญ

ทำไมจึงเสนอประเด็นนั้น

เป็นภูมิปัญญาที่ช่วยแก้ปัญหาชุมชนที่ไม่เข้มแข็งได้

ทำไมผู้ฟังจึงต้องฟังรายการของเรา

เกิดความภูมิใจในภูมิปัญญาของชุมชน และสามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้

เสนอผ่านใคร และทำไมจึงเลือกแหล่งข้อมูลนั้น

- พ่อหนานปิ่น (ต้นเรื่อง) เพราะเป็นผู้รู้ ผู้ทำพิธีเรียกขวัญ
- ตัวแทนชาวบ้าน 3-4 คน ที่เคยใช้บริการจากพ่อหนานปิ่น (ผู้ได้รับผล) เพราะเป็นผู้ที่เคยเชิญพ่อหนานปิ่นไปทำพิธีเรียกขวัญ

❖ การสร้างประโยคสำคัญ และการออกแบบการนำเสนอรายการ

ประโยคสำคัญ

- พ่อหนานบั่นเล่าถึงพิธีเรียกขวัญ เพราะต้องการใช้ภูมิปัญญาลดปัญหา หรือความกังวลของผู้ได้รับเคราะห์ และครอบครัวของผู้ได้รับเคราะห์
- น้องเฟิร์ส ได้รับอุบัติเหตุ และได้ร่วมพิธีเรียกขวัญ เพราะต้องการคลายความกังวล ความไม่สบายใจจากการประสบอุบัติเหตุ
- ป้าพรแสดงความคิดเห็นสนับสนุนการเรียกขวัญ เพราะเชื่อว่า ภูมิปัญญาการเรียกขวัญมีส่วนช่วยด้านจิตใจได้

รูปแบบการนำเสนอ

- ลุงทีป ซึ่งเป็นผู้ดำเนินรายการ แนะนำรายการ
- เปิดเพลงประกอบพิธีเรียกขวัญ
- ลุงทีปแนะนำผู้ร่วมรายการ
- ลุงทีปสัมภาษณ์พ่อหนานบั่น ถึงความเป็นมา วิธีการ และความสำคัญของพิธีเรียกขวัญ
- ลุงทีปถามป้าพร และพ่อแม่ของน้องเฟิร์ส ว่าทำไมจึงต้องจัดพิธีเรียกขวัญ
- ลุงทีปสัมภาษณ์น้องเฟิร์สถึงสาเหตุที่ต้องมาทำพิธีเรียกขวัญ ความรู้สึกก่อนทำพิธี และหลังจากทำพิธีเสร็จแล้ว
- ลุงทีปถามป้าพร และพ่อแม่ของน้องเฟิร์สว่า พิธีกรรมนี้ช่วยชุมชนได้อย่างไร
- ปิดรายการด้วยเพลงประกอบพิธีเรียกขวัญ

(วิทยากรให้ความเห็นว่าเป็นรายการพูดคุย แต่จะมีเสน่ห์ได้มากขึ้นจากเสียงบรรยากาศของการทำพิธี ซึ่งอาจจะคลอเป็นช่วงๆ อย่างไรก็ตาม อย่าลืมร่วมใหญ่ คือ ชุมชนเข้มแข็ง ไม่เช่นนั้น รายการจะขาดเอกภาพ และ จุดยืน กลายเป็นรายการวัฒนธรรม)

ข้อเสนอแนะโดยรวมจากวิทยากร

- ทุกรายการเป็นสัมภาษณ์ทั้งสิ้น จึงให้หลักของการสัมภาษณ์ ดังที่ปรากฏอยู่ในข้อเสนอแนะโดยรวมจากวิทยากร ของเวทีภาคกลาง

สรุปสาระสำคัญ

โดย ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์

ประธานสถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน (สพช.)

คนทำงานวิทยุชุมชน ตา หู หัวใจ ต้องอยู่ในชุมชน การบอกเล่าเรื่องราวใด ๆ ผ่านสื่อวิทยุชุมชน จะไม่บอกเพียงว่าเกิดอะไรขึ้น แต่จะต้องบอกด้วยว่า ทำไมจึงเกิด และทำอย่างไรจึงจะเกิดผลนั้น หรือ ไม่เกิดผลนั้น

การเรียกตัวเองว่าเป็น **จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชุมชน** ไม่ใช่เรียกเพื่อโก้ๆ หรือเลี้ยงบาสีไม่ให้หน่วยงานใดมาจับเท่านั้น แต่สิ่งสำคัญ คือ **การตอกย้ำอยู่เสมอว่าเราทุกคนกำลังเรียนรู้ เราต้องตั้งตน ตั้งจิตให้ชัดว่า เราอยู่ที่ไหนในกระบวนการปฏิรูปสื่อ**

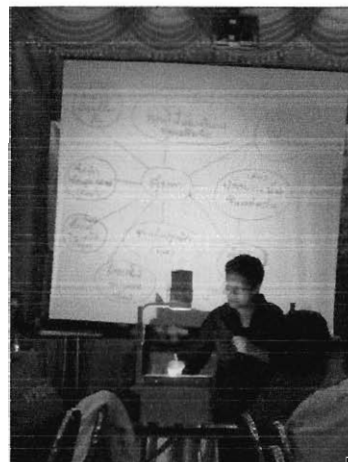
ผศ.ดร.เอื้อจิต กล่าวว่าการที่ตนเองริเริ่มให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เรื่องวิद्यุชุมชนในประเทศไทย เพราะต้องการให้ภาคประชาชน ได้รับทราบในสิทธิ และ เตรียมความพร้อมเพื่อใช้สิทธิการสื่อสารผ่านคลื่น ไม่ได้เปิดกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้มุ่งความสนใจมาที่การต้องมีสถานีวิद्यุ แต่เป็นการให้ความรู้ และชี้แนะแนวทางการใช้ช่องทางการสื่อสาร ผ่านวิद्यุชุมชน เพื่อแสดงสิทธิ เสรีภาพอย่างเสมอภาคกับ ผู้ประกอบการภาครัฐ ภาคธุรกิจ เพื่อให้วิद्यุชุมชนเป็นแหล่งหลอมใจของชุมชน เป็นที่แบ่งทุกข์ บันสุข เป็นที่ที่ทำให้คนในชุมชนได้รู้จัก รัก เข้าใจ และ เกื้อกูลกัน ทำให้เกิดความตระหนักในคุณค่าของตนเอง ของผู้ร่วมชุมชน และ ของชุมชน

การรับเงินสนับสนุนจากแหล่งทุนใดๆก็ตาม เราจะต้องคำนึงว่า เป็นเงินที่นำมาสร้างความเข้มแข็งภาคประชาชน **มิใช่รับเงินเพื่อมาทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงให้แก่หน่วยงานใด** เราต้องมีอิสระในการทำงาน **อย่าให้เกิดรายการเฉพาะกิจเพื่อตอบสนองแหล่งทุน** ทางที่ดี คือ ให้เขาเอาความรู้ แนวคิดมาให้ แล้วหลังจากนั้น เราจะนำไปคิดสร้างสรรค์ ออกแบบรายการของเราเอง โดยเป็นรายการที่มีรากฐานมาจากชุมชน กลืนเนื้อหาให้เข้ากับวิถีชีวิตชุมชน อย่าเอาใจแหล่งทุน แต่เอาหัวใจชุมชนมาเป็นตัวตั้ง หรืออาจกล่าวได้ว่า **รายการในวิद्यุชุมชน ต้องเป็นรายการของชุมชน คิดโดยคนในชุมชน มิใช่แค่ผลิตโดยคนในชุมชน**

เครื่องมือที่ให้ไปในการสัมมนาครั้งนี้ เป็นแนวทางที่สามารถนำไปปรับใช้ เพื่อออกแบบรายการอื่นๆได้ ภายใต้หัวใจวิद्यุชุมชน เพื่อให้รายการในวิद्यุชุมชนมีคุณค่า มีความเฉพาะ และสามารถตอบสนองเป้าหมายของชุมชนอย่างแท้จริง บางคนอาจจะคิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก หรือซับซ้อน แต่คิดว่าเมื่อทุกคนได้กลับไปลองฝึกหัดคิด หัดตั้งคำถาม หัดปฏิบัติบ่อยๆเป็นประจำแล้ว จะเห็นว่าไม่ได้ยากอย่างที่คิด นอกจากนี้ ในฐานะที่แต่ละคนเป็นตัวแทนจุดปฏิบัติการเรียนรู้ ที่ชุมชนส่งมา จึง **อย่าหลงลืมภารกิจที่จะนำความรู้ ประสบการณ์ หรือแนวคิดที่ได้กลับไปเผยแพร่** ถ้ายทอดต่อให้แก่คนที่ไม่มีโอกาสมาร่วมสัมมนาด้วย

คุณหามะ มะยูนู (จากนราธิวาส) ได้ตั้งคำถามไว้อย่างน่าสนใจว่า **โดยหลักการของวิद्यุชุมชน ผู้ส่งสาร กับผู้รับสาร คือคนๆเดียวกัน แต่กรอบที่ ผศ.ดร.เอื้อจิต นำมาให้ในครั้งนี้ จะเป็นการที่เราเอาเรื่องของคนอื่น ไปเสนอให้คนอื่นฟัง ถือเป็น การเปลี่ยนหลักเกณฑ์ของวิद्यุชุมชนหรือไม่** ผศ.ดร.เอื้อจิต อธิบายว่า ไม่ได้เปลี่ยนหลักเกณฑ์ แต่เป็นการเพิ่มงานตามประสบการณ์งานที่พวกเราพัฒนามาถึงระดับหนึ่งแล้ว ดังนั้น นอกจาก **วิद्यุชุมชนจะเป็นที่นัดพบกันทางอากาศของคนกลุ่มต่างๆแล้ว** ครังนี้ **เรามาฝึกเพื่อพัฒนา** งานรายการวิद्यุชุมชน ให้เป็นระดับการค้นหาประเด็นที่เป็นเรื่องราวของชุมชน รวมทั้งการกำหนดแก่นความคิดหลักของรายการด้วยประเด็นสำคัญ และ การค้นหาแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย และ แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก จึงเป็นภาระงานที่กลุ่มรายการวิद्यุชุมชนต้องไปชวนกลุ่มต่างๆมาร่วมกัน วิเคราะห์เพื่อค้นหาเป้าหมายของชุมชน และเพื่อร่วมกันวิเคราะห์ว่า ยังมีเรื่องใดอีก ที่ชุมชนสนใจ **อยากรู้ และควรรู้** เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนากระบวนการผลิตรายการ

“ เป็นกระบวนการทำให้ หัวใจชุมชน และ หัวใจวิทยุชุมชน ซ้อนทับกัน เพื่อให้วิทยุชุมชน มีพันธะกิจต่อชุมชน นอกเหนือจากการเป็นช่องทางในการใช้สิทธิการสื่อสารของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน ”

ดร.เอื้อจิต ได้ สรุปหลักในการออกแบบรายการวิทยุชุมชน ว่า ประกอบไปด้วย

- คิดให้รอบ
- ตอบให้ได้
- ขยายให้ชัด
- จัดเนื้อหาให้ดี มีแหล่งข้อมูลในชุมชน
- มีลีลา และ รูปแบบการนำเสนอ
- เพื่อให้รายการวิทยุชุมชนมีแต่ **ได้** (ให้ประโยชน์)– **ดี** (ด้วยคุณค่า)– **เด่น** (ชุมชนยอมรับ) – **โด่งดัง** (เป็นที่ประจักษ์ทั่วไปในวงกว้าง)

สนทนาไร้รูปแบบ : สถานการณ์การทำงานวิทยุชุมชน และการปฏิรูปสื่อ

ร่วมสนทนาโดยตัวแทนจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน
และ ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์

การสนทนาไร้รูปแบบ เป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการในภาคค่ำของแต่ละวัน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์ และความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานวิทยุชุมชนอย่างอิสระ ตามความต้องการของตนเอง สรุประเด็นที่น่าสนใจในแต่ละเวทีได้ดังนี้

✦ เวทีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ✦

ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ เปิดประเด็นการสนทนาว่า วิทยุชุมชนต้องประกอบไปด้วย 3 “ค” คือ คน คลื่น และเครื่อง แต่ปัจจุบัน ดูเหมือนว่าพวกเราหลายคนจะมัวไปสนใจอยู่แต่เครื่อง จนลืมหรือละเลยที่จะเตรียมคน และ ขยายแนวร่วมในชุมชน การเพิ่มจำนวนวิทยุชุมชนให้มากขึ้นนั้นเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะทำให้วิทยุชุมชนเป็นที่รับรู้ในวงกว้างมากขึ้น แต่ ต้องระวัง อย่าให้หลุดจากหลักการ ปรัชญาวิทยุชุมชน มิฉะนั้น จำนวนที่เพิ่มขึ้น แทนที่จะสร้างความเข้มแข็งให้แก่วิทยุชุมชน จะกลับเป็นจุดอ่อน ที่สร้างความเปราะบางให้พวกเราทั้งหมด

จากนั้นจึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้สนทนากันอย่างอิสระ สรุประเด็นได้ดังนี้

- ปลายปี 2547 ต่อปี 2548 วิทยุชุมชนจะต้องเผชิญกับศึกหนักที่เกิดจากการเลือกตั้ง พวกเราต้องยึดมั่น และชัดเจนในแนวทางวิทยุชุมชน ถ้าชุมชนเข้มแข็งจริง และวิทยุชุมชนทำหน้าที่ได้ดี ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนจริง ก็ไม่มีอะไรต้องกลัว แต่ ระวังสนิมที่เกิดจากเนื้อในตน ซึ่งจะเป็นแรงเสียดทานที่น่ากลัวที่สุดสำหรับวิทยุชุมชน
- สถานการณ์วิทยุชุมชนที่สับสนวุ่นวายอยู่ในขณะนี้ ทำให้มีบางกลุ่มฉวยโอกาสใช้ชื่อวิทยุชุมชน เพื่อเปิดสถานีวิทยุหาผลประโยชน์ใส่ตัว แต่คิดว่าประชาชนจะรู้เองว่าใครทำเพื่อชุมชน ใครทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง และเมื่อมี กสท.เกิดขึ้นแล้ว คงจะช่วยคัดกรองวิทยุชุมชนที่แอบอ้างชื่อเหล่านี้ให้หมดไปได้
- บางคนเสนอว่า วิทยุชุมชนไม่ควรจำกัดกำลังส่ง หรือความสูงเสา ซึ่ง ผศ.ดร.เอื้อจิต ได้อธิบายว่า เป็นเพราะต้องการให้วิทยุชุมชนพึ่งตนเองได้ ถ้ากำลังส่งสูง ค่าใช้จ่ายก็ต้องสูง ประกอบกับ จะทำให้คนในชุมชนที่อยู่รอบนอกจะกลายเป็นผู้ฟังอย่างเดียว นอกจากนี้ การจำกัดกำลังส่งยังทำให้เรามีจำนวนคลื่นที่จัดสรรได้อย่างเพียงพอกับความ ต้องการของชุมชนต่าง ๆ ทั่วประเทศ

- กฎ กติกาของวิद्यุชุมชนที่เรา่วมกันกำหนดขึ้นมาตั้งแต่เรียนรู้เริ่มแรกในเวทีของ SIF เป็นสิ่งที่ทำให้เราอยู่ในกรอบ และหน่วยงานเขาก็ไม่กล้ามาจับ ดังนั้น เราควรที่จะให้ความสำคัญกับกฎ กติกา เพราะทุกวันนี้ เรายังไม่ถูกกฎหมาย 100 % อย่าคำนึงเพียงแค่จัดเอาสนุก สะใจ หรือออกอากาศได้ไกลๆ **วิद्यุชุมชนควรจะคิดเล็ก ๆ ทำในพื้นที่เล็ก ๆ ให้ได้ผลดีที่สุดมากกว่า** ถ้าทำวิद्यุชุมชนให้เกิดคุณค่าได้จริง ออกอากาศไกลเพียง 5 กิโลเมตรก็ดีแล้ว แต่ถ้าไม่มีคุณค่า ถึงออกอากาศได้ไกลถึง 100 กิโลเมตร ก็ไม่มีประโยชน์
- บางคนเล่าว่า พอพูดสาระมากๆ ปรากฏว่าคนไม่ฟัง โทรมาขอแต่เพลง แต่ในกลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนา ก็เสนอว่า **อย่าท้อ เราทำงานเพื่อสร้างคุณค่า ไม่ใช่ความนิยม** ถึงคนฟังจะมีจำนวนน้อย แต่เขาก็สนใจที่จะฟัง เพราะไม่สามารถไปหาฟังเรื่องราวเหล่านี้ได้จากสถานีวิทยุอื่นๆ
- การจัดรายการ หรือเปิดเพลง 2 แ่ง 2 ง่าม ควรใช้วิจารณ์ญานด้วยว่า เป็นเรื่องสมควรหรือไม่ จำเป็นต้องพูด หรือเปิดเพลงนั้นหรือไม่ วิद्यุชุมชนไม่ควรทำสิ่งที่ขัดต่อประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของชุมชน ถ้าผู้พูดรู้อยู่แล้วว่ามีเนื้อหา 2 แ่ง 2 ง่าม แต่ยังไม่เสนอ ก็ถือว่าเป็นความตั้งใจที่ไม่สมควรทำ ดังนั้น การพูดจา หรือเสนอเนื้อหาใด เราควรมีการกลั่นกรอง อาจ **ใช้ศิลปะ 5 เป็นหลัก เน้นการคิดดี พูดดี ทำดี มากกว่าแค่เพื่อความสนุก หรือเพื่อความนิยม**
- **ทำวิद्यุชุมชน อย่าหวังชื่อเสียง หรือความดัง เพราะจะทำให้เราลอยออกห่างจากชุมชน** แล้วหลงคิดไปว่าเราเป็นสื่อมวลชน มีอำนาจ มีชื่อเสียง
- การระดมทุนเพื่องานวิद्यุชุมชน **ส่วนใหญ่ควรได้จากผู้บริจาครายเล็กรายน้อยในชุมชนมากกว่าวิ้งง้อแหล่งทุน หรือ ผู้บริจาครายใหญ่** ถ้าคนในชุมชนเห็นคุณค่า ศรัทธาในวิद्यุชุมชน เรื่องเงินทุนก็ไม่ใช่อุปสรรค ส่วนการจะขอขอบคุณผู้บริจาคหรือไม่ และขอขอบคุณด้วยวิธีใด อันนี้เป็นเรื่องละเอียดอ่อน ที่กรรมการแต่ละจุดปฏิบัติการจะต้องพิจารณาให้ดี **ทำอย่างไรไม่ให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเราเป็นหนี้บุญคุณใคร หรือได้รับผลประโยชน์จากใคร**
- การมีสมาพันธ์วิद्यุชุมชนคนอิสาน และสหพันธ์วิद्यุชุมชนแห่งชาติ คือ การจับมือ รวมพลังกัน คอยดูแลซึ่งกันและกัน รวมทั้งตอนนี้ หวังที่จะมีศูนย์ข้อมูล เพื่อรวบรวมข้อมูลของเพื่อนๆ วิद्यุชุมชน และคอยสื่อสารข้อมูลระหว่างเพื่อนให้ทั่วถึง อย่างไรก็ตาม ผศ.ดร.เอื้อจิต เสนอเพิ่มเติมว่า **การมีเพื่อน การจับมือกันนั้นเป็นสิ่งดี แต่จะต้องระวัง อย่าให้เป็นลักษณะว่าหลุดจากอำนาจเดิมไปอยู่ภายใต้อำนาจใหม่** และจะต้องมีการสื่อสารกันให้เพื่อนเข้าใจ ให้เพื่อนรับรู้ในสิ่งที่สมาพันธ์ หรือสหพันธ์กำลังทำอยู่ด้วย **กระบวนการ และ บทบาท ทำที่ของสหพันธ์ สมาพันธ์ หรือเครือข่ายวิद्यุชุมชนอื่น ก็ยังอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ เหมือนกับผู้ปฏิบัติงานวิद्यุชุมชนทุกคน**

- คราวหน้า หากมีการพบกันอีก ควรนำองค์ความรู้มาแลกเปลี่ยนกันบ้างว่า เมื่อมาสัมมนา ได้แนวคิด ได้ฝึกปฏิบัติไปแล้ว ได้ผลอย่างไรบ้าง

เวทีภาคตะวันออก – ภาคตะวันตก - ภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑล

ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ เก็บนํ้าการสนทนาว่า สถานการณ์วิทยุชุมชนของภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑล มีความน่าเป็นห่วงมาก เพราะใกล้จุดศูนย์กลาง ได้รับอิทธิพลแนวคิดความเป็นสื่อ มากกว่า สิทธิ ประกอบกับมิได้เข้ากระบวนการเรียนรู้วิทยุชุมชนมาตั้งแต่แรก เหมือนภาคอื่น ๆ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานวิทยุชุมชนในหลายจุด ยังไม่ชัดเจน หรือเข้าใจในหลักการ แนวทางของวิทยุชุมชนมากนัก เราจึงควรที่จะมาคิดร่วมกัน ทำอย่างไรจะทำให้คนในชุมชนได้มีสิทธิพูด ให้โอกาสแก่คนที่ไร้โอกาสที่สุดก่อน เน้นการนำเสนอเรื่องราว เหตุการณ์ บุคคลในชุมชน ตอกย้ำให้พวกเขาได้เรียนรู้ เกิดความเชื่อมั่น ไม่โดนใครมาเชือด ฉวย หรือใช้ วิทยุชุมชนเป็นสิทธิในการเรียนรู้ เราควรขยายให้เพื่อนได้เรียนรู้ด้วย อย่าเก็บความรู้ หรือบทเรียนไว้กับตัวเพียงคนเดียว จึง **อยากจะสนับสนุนให้วิทยุชุมชนทุกแห่งมี ไดอารี่วิทยุชุมชน บอกเล่าเรื่องราว เหตุการณ์ ปัญหา เพื่อเป็นการช่วยสรุปทบทวนให้แก่ชุมชน และสังคม**

จากนั้น จึงเป็นการสนทนาเพื่อแสดงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา สรุปได้ดังนี้

- หลายคนไม่แน่ใจว่า สิ่งที่ตนเองทำอยู่ แม้จะมีเจตนารมณ์ดี แต่จะถูกต้อน เป็นไปตามแนวคิด หลักการของวิทยุชุมชนหรือไม่ นอกจากนี้ บางคนขอให้อธิบายว่าวิทยุชุมชนจะช่วยสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้อย่างไร และรายการที่ตนเองจัดอยู่จะช่วยสร้างให้เกิดชุมชนเข้มแข็งได้หรือไม่
- มีวิทยุชุมชนบางแห่งประกาศตัวเป็นสถานี ก่อตั้งโดยผู้มีอำนาจการเงิน หรือมีอิทธิพลในพื้นที่ และไม่ได้เข้ากระบวนการเรียนรู้ เราจะมีวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นนี้อย่างไร หรือไม่
- เวลาที่ผ่านมา ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า **วิทยุชุมชนจะเข้มแข็ง ปราศจากการแทรกแซงจากอำนาจใดๆ ต้องมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่มาตั้งแต่เริ่มต้น** อย่าหวังพึ่งเงินทองของบุคคล หรือกลุ่มใดโดยเฉพาะ มิฉะนั้น จะทำให้ขาดอิสระในการทำงาน และไม่ทำให้คนในชุมชนรู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของวิทยุชุมชน

- **วิद्यุชุมชนควรมีกระบวนการที่ร่วมกันตรวจสอบผู้ที่มาแอบอ้างชื่อวิद्यุชุมชน** มิฉะนั้น จะเกิดกรณีปลาเน่าตัวเดียว เหม็นไปทั้งข้อง
- ถ้าชุมชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมกับวิद्यุชุมชนจริง ใครก็มาล้มไม่ได้ **การมีส่วนร่วมอาจจะไม่จำเป็นต้องมาเป็นผู้จัดรายการเท่านั้น สามารถมาร่วมในงานอื่นๆได้ด้วย** เช่น ช่วยจัดของ เก็บกวาด จัดแผ่นเสียง ฯลฯ นอกจากนี้ เราต้องมีการส่งไม้ไฟลัดกันบ้าง เพื่อไม่ให้เกิดการยึดติดตัวตน หรือไปหลงคิดว่าใครเป็นเจ้าของ
- วิद्यุชุมชนที่อยู่ในเมือง กับนอกเมือง มีความยากง่ายต่างกัน การทำงานวิद्यุชุมชนในเขตเมือง จะเป็นไปได้ยาก สื่ออื่นๆมันมีมาก อย่างไรก็ตาม วิธีที่ใช้ คือ การพยายามไปเข้าร่วมในงานต่างๆของชุมชน หรือนำข่าวสารของงานในชุมชนมานำเสนอ ซึ่งก็ทำให้ได้ผลพอสมควร เริ่มมีเพื่อนมาร่วมงานมากขึ้น มีผู้ฟังเพิ่มขึ้น
- **เราต้องถามตัวเองเสมอว่า เราทำวิद्यุชุมชนไปเพื่ออะไร และเราต้องทำโดยเชื่อมั่นว่า มันคือสิทธิของเรา** และรัฐมีหน้าที่ส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่คนไทยทุกคน เราไม่จำเป็นต้องต่อสู้เพื่อให้ได้สิทธิ เพราะเรามีสิทธิอยู่แล้ว เชื่อว่าเราทำในสิ่งที่ถูกต้อง ไม่ต้องกลัวว่าใครหรือหน่วยงานใดจะมาทำอะไรเราได้
- วิद्यุชุมชนเป็นงานอาสาสมัคร ถ้ารู้สึกว่าการทำแล้วมีความสุข เราก็ทำต่อไป วิद्यุชุมชนจึงไม่เพียงแต่สร้างให้คนในชุมชนเป็นสุข ครอบครัวเป็นสุข ชุมชนเป็นสุขเท่านั้น แต่ **พวกเราในฐานะคนทำงานวิद्यุชุมชนก็ต้องเป็นสุขด้วย** จึงจะเกิดสุขภาวะอย่างแท้จริง
- เริ่มจากการจับหัวใจวิद्यุชุมชนให้ได้ก่อน **ถ้ามีศรัทธาแล้ว เราก็จะทำงานอย่างมีความสุข คนทำงานวิद्यุชุมชนทุกคนได้ค่าตอบแทนเป็นความสุข อยากรุขมาก ก็ทำงานมาก** เมื่อคนทำงาน ซึ่งมีความสุข ได้สื่อสารผ่านวิทยุออกไป คนฟังก็มีความสุขด้วย
- **วิद्यุชุมชนทำให้วัฒนธรรม “การให้” กลับคืนมาสู่ชุมชน**
- เราต้องฟังความคิดเห็นจากคนในชุมชนด้วย และต้องฟังอย่างเคารพ เพราะทุกคนคือเจ้าของสถานที่ร่วมกัน มีสิทธิในวิद्यุชุมชนเท่าเทียมกับเรา
- **หลักการทำงานวิद्यุชุมชน คือ การหาเพื่อน ดึงเพื่อนให้เข้ามาทำงานร่วมกันอย่างเพื่อน** และทำให้เพื่อนเชื่อมั่นในหลักการ แนวทางวิद्यุชุมชนเดียวกับเราให้ได้
- มาตรา 40 เปิดโอกาสให้เราแล้ว แต่เจตนาภรณ์จะเบี่ยงเบนไปหรือไม่ ขึ้นอยู่กับคนใช้ ซึ่งจะต้องมีอิสระในความคิด อิสระในกระบวนการทำงาน
- **ต้องการที่จะเห็นวิद्यุชุมชนเป็นเอกภาพ พุดคำเดียว ดังทั่วประเทศ** เพื่อให้คนในสังคมเห็นถึงอำนาจและคุณค่าของวิद्यุชุมชน

- ผศ.ดร.เอื้อจิต เสริมว่า วิทยุชุมชนแต่ละแห่ง แม้จะยึดหลักการ ปรัชญาเดียวกัน แต่การดำเนินงานของแต่ละแห่ง ก็สามารถแตกต่างกันได้ ขึ้นอยู่กับมิติทางสังคม และวัฒนธรรมของชุมชน ช่วงนี้ น่าสงสัยเหมือนกันว่า ทำไม ภาครัฐจึงนิ่งไป อย่างไรก็ตาม อยากให้เราทุกคน ตอกย้ำเสมอว่า เราไม่ได้ทำแค่สถานี ไม่อย่างนั้น ถ้าภาครัฐเขาจับทางได้ เจตนารมณ์มาตรา 40 อาจจะเบี่ยงเบนไป และเกิดเป็นวิทยุเอื้ออาทรแทน บางที ภาครัฐอาจจะคิดว่าให้เกิดขึ้นมากๆ แล้วเดี๋ยวก็จะตายกันไปเองก็ได้ วิทยุชุมชนไม่ควรถูกใช้ไปเพื่อการกดดัน งานด้านนี้ ทาง คปส. (คณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อ) เขาทำอยู่แล้ว และทำได้ดีด้วย **เครือข่ายวิทยุชุมชนควรมีหน้าที่สร้างความอบอุ่น คอยดูแลกันและกันอย่างเพื่อนมากกว่า เป็นหัวเรือใหญ่ ใช้เพื่อนทำให้ตนเอง เด่น ดัง ขึ้นมา เราต้องหมั่นปิดฐานความคิด ความเชื่อร่วมทางอุดมการณ์ เห็นภารกิจร่วมชัดเจน ไม่หลงเป็นลึงให้ใครเพิ่มพื้นที่ แนวตั้งในสังคม เพื่อให้ตนเองยืนเด่นให้คนทั่วไปเห็น และควรจะต้องให้เพื่อนมีอิสระ และสิทธิอำนาจ ในการทำงานกับพื้นที่ เพราะวิทยุชุมชนต้องมีฐานในชุมชนเป็นสำคัญ**

✧ เวทีภาคใต้ ✧

ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ เกริ่นนำว่า สถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในภาคใต้ขณะนี้ ได้ส่งผลทำให้การออกอากาศวิทยุชุมชนบางแห่งต้องยุติไปเป็นการชั่วคราว แต่อยากจะทำให้กำลังใจคนทำงานทุกคนว่า “อย่าท้อ ถึงแม้ว่าไม่ได้ออกอากาศ แต่กระบวนการเรียนรู้ งานของวิทยุชุมชนก็ควรที่จะดำเนินต่อไป แม้ว่าจะมีอุปสรรคในการทำงานอยู่ค่อนข้างมาก อย่าให้ความฝัน จินตนาการ ความมุ่งมั่นที่เรามีหายไป”

จากนั้น จึงเป็นการร่วมกันสนทนา แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ สรุปได้ดังนี้

- วิทยุชุมชนเปรียบเสมือนร่างกายที่กำลังเข้มแข็งขึ้น แต่เราอย่าทะนงตัว ต้องระวังไวรัส ซึ่งหมายถึง ความไม่เข้าใจของคนในชุมชนด้วย ดังจะเห็นได้ว่า แม้บางพื้นที่ จะมีคนสนใจวิทยุชุมชนมาก แต่ก็ได้หมายความว่าเขาจะเข้าใจว่าวิทยุชุมชนคืออะไร มีแนวทาง ปรัชญา และ

เป็นการเรียนรู้สิทธิอย่างไร บางคนไปเข้าใจว่ารายการวิทยุชุมชน ที่ออกอากาศในวิทยุ กระแสหลัก ก็คือ วิทยุชุมชนเหมือนกัน **เราทุกคนมีภารกิจที่จะต้องทำให้คนในชุมชน และคนในสังคมเกิดความเข้าใจในหัวใจของวิทยุชุมชนให้ได้**

- คนทำงานวิทยุชุมชนหลายคน โดยเฉพาะบริเวณชายแดนภาคใต้ โดนตรวจประวัติ เพราะเขามองว่า เรากำลังสร้างสถานการณ์ แม้เราจะมั่นใจในอุดมการณ์ว่าทำเพื่อชุมชน แต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ก็ทำให้เกิดความหวาดผวาก็ได้
- ถ้าเป็นไปได้ สำหรับกรณีวิทยุชุมชนบริเวณชายแดนภาคใต้ **ทางเครือข่ายน่าจะหารือกันว่า สามารถสร้างหลักประกัน หรือออกใบรับรองให้แก่ทีมงานว่าเราเป็นคนที่ทำงานวิทยุชุมชนจริง ได้หรือไม่ เพราะที่ผ่านมา เจ้าหน้าที่บางคนเขาไม่เชื่อ ทำให้เราต้องถูกค้นตัว ถูกสอบสวน**
- คนทำงานวิทยุชุมชนในภาคใต้ด้วยกัน รู้สึกเห็นใจ และเป็นห่วงวิทยุชุมชนใน 3 จังหวัดชายแดนอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งที่เกิดขึ้นกับวิทยุชุมชนในจังหวัดนราธิวาส แต่ก็ **อยากให้กำลังใจ เมื่อใดที่บรรยากาศดีแล้ว ก็สามารถมาสู่ร่วมกันต่อได้**
- **เมื่อคนในชุมชนเห็นคุณค่า เห็นประโยชน์ของวิทยุชุมชน และตระหนักว่าเป็นสิทธิของเขาเช่นกัน เขาก็จะมาร่วมงานกับเรามากขึ้น โดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ**
- เราอย่าทำให้ใครรู้สึกเหนื่อย หรือรู้สึกว่างานวิทยุชุมชนเป็นภาระ เช่น ในกรณีที่มีคนมาจัดมาก เวลาออกอากาศก็นานขึ้น ทำให้ช่างเทคนิคไม่มีเวลามาเฝ้าเครื่อง ซึ่งเรื่องนี้สามารถแก้ไขได้โดยพยายามพัฒนาให้คนจัดรายการสามารถเปิด ปิดเครื่องเองได้ ช่างเทคนิคไม่จำเป็นต้องมาอยู่ตลอด
- จากการที่ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยน พูดคุยกับเพื่อนๆวิทยุชุมชนจากภาคอื่นๆ ทำให้เห็นว่า การเกิดของแต่ละที่ มีความแตกต่างกัน ของภาคใต้ เราเริ่มมาจากความต้องการของแกนนำ และนำไปสู่การมีเวที เพื่อสร้างความชัด ความเชื่อ และขยายฐาน อย่างไรก็ตาม เห็นว่า ถ้า **กระบวนการเรียนรู้จะเกิดผลอย่างแท้จริง เราจะต้องเอาความจริงขึ้นมาพูด ไม่สร้างภาพ มิฉะนั้น จะเดินหน้าลำบาก**
- วิทยุชุมชนที่ไปเจอในบางภาค เรียกตัวเองว่าสถานีเลย ซึ่งทำให้อาจจะละเลยหรือหลงลืมไปว่า **เราไม่ใช่สื่อ แต่เรากำลังทำงานด้านสิทธิ เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในสังคม วิทยุชุมชนจึงไม่ใช่เพียงแค่เสนอรายการไปวันๆ แต่เราต้องเป็นตัวสร้างให้เกิดประโยชน์ เกิดคุณค่า เกิดชุมชนที่เป็นสุขด้วย**
- การทำงานวิทยุชุมชนเป็นสิ่งที่ท้าทายเราทุกคน เราทำงานมา 3-4 ปี แต่พบว่า คนภายนอกบางคนกลับมองว่าวิทยุชุมชนเป็นแค่กิจกรรม เป็นแค่ความสนใจของคนบางคนที่ได้พูดผ่าน

สื่อ เราไม่ควรไปโกรธคนเหล่านั้น แต่ต้องหันกลับมามองตัวเราเองด้วยว่าทำไมจึงทำให้เขาคิดเช่นนั้น

- **การเคลื่อนไหวงานวิทยุชุมชน ต้องเคลื่อนด้วยจิตวิญญาณ ทำด้วยใจ ทำด้วยกำลัง ความเสียสละ ความมุ่งมั่น ที่จะสะท้อนให้เห็นคุณค่าวิทยุชุมชน** ตามตัวเองให้ชัดว่า เราต่อสู้ไปเพื่ออะไร เพื่อแคะมีคลื่นความถี่ มีสถานีเล็กๆ มีเครื่องส่งราคาไม่กี่หมื่นเป็นของเล่น หรือเพื่อสะท้อนถึงสิทธิพื้นฐานที่ควรจะมีและได้รับการยอมรับอย่างยั่งยืน มิใช่เพียงแค่ช่วงเวลาสั้นๆ
- **ไม่ว่าจะเกิดปัญหาอะไรขึ้น เราต้องแก้ไข ด้วยวิชา และความฉลาดของเรา หากเราแก้ปัญหามาได้ มันก็จะเป็นสิ่งท้าทาย เกิดเป็นความภาคภูมิใจ และแรงบันดาลใจในการทำงานต่อไป หากเราตายไป เราก็จะสามารถตอบคำถามพระเจ้าในปรโลกได้ว่า เราได้ทำแล้ว**
- **ตั้งใจไว้ว่า** อยากรจะทำสื่อเพื่อให้พี่น้องต่างศาสนาของมุสลิมดีขึ้น ไม่ใช่เปิดรับสื่อเมื่อใด ก็จะได้ยินแต่คำว่า หัวรุนแรง กองโจร ซึ่งทำให้เรารู้สึกปวดร้าวมาก **แม้ว่าเราจะต่างศาสนากัน แต่เราก็รักประเทศไทย รักแผ่นดินไทยเหมือนกับพี่น้องคนไทยทุกคน**
- **สื่อมีพลัง 2 ทาง คือ ทั้งดีและไม่ดี อยู่ที่ว่าจะไปอยู่ในมือใคร เราทุกคนควรใช้สื่อเพื่อสร้างสรรค์สิ่งดีงาม และสันติภาพให้เกิดขึ้นในสังคม**
- **เรากำลังร่วมกันทำงานประวัติศาสตร์ จากเหตุการณ์ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำให้เรายิ่งเห็นว่า วิทยุชุมชนเป็นมากกว่าแค่ช่องทางการสื่อสาร เพราะสื่ออื่นๆกำลังทำให้ภาพที่เกิดขึ้นรุนแรงเกินความเป็นจริง และครอบงำความคิดประชาชน ทำให้คนเกิดความแตกแยกเกลียดชังกัน เพราะฉะนั้น ในภาวะวิกฤตที่วิทยุชุมชนภาคใต้ถูกบีบคั้นเช่นนี้ เราอาจจะถือเป็นโอกาสทำให้วิทยุชุมชนภาคใต้เป็นวิทยุชุมชนที่ดีที่สุดก็ได้**
- **คนภายนอกมักมองว่าคนใต้มั่วทะเล แต่เราได้แสดงให้เห็นว่าในการทำงานวิทยุชุมชนของพวกเรา เต็มไปด้วยความสุข อ่อนน้อม นำจุดดี ๆ ขึ้นมาพูด เพื่อสร้างสันติสุข ความรัก และความดี**

✦ **เวทีภาคเหนือ** ✦

ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์ เกริ่นนำโดยเล่าถึงสถานการณ์ของวิทย์ชุมชน ที่มีข่าวออกมาว่า กรมประชาสัมพันธ์จะจัดสรรคลื่นความถี่ให้ 1,556 ความถี่ และกำหนดว่าวิทย์ชุมชนทั้งหมดต้องมาขึ้นทะเบียนกับกรมประชาสัมพันธ์ มิฉะนั้นจะถือว่าผิดกฎหมาย ซึ่งรายละเอียดจะเป็นอย่างไร คงต้องติดตามกันต่อไป ในขณะที่สถานการณ์ด้านการสรรหาคณะกรรมการกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์แห่งชาติ (กสช.) ก็ยังคงไม่มีความคืบหน้าใดๆ มากกว่า 6 เดือนแล้ว เพราะไม่ติดอยู่ที่กระบวนการตีความของสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาว่า วัดเข้าข่ายเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนหรือไม่ สำหรับในส่วนของคุณคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็กำลังจะเปิดการไต่สวนสาธารณะว่า เพราะเหตุใดการปฏิรูปสื่อจึงล่าช้านัก

จากนั้น จึงเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

- ปัจจุบันมีหน่วยงานภาครัฐหลายแห่งขอเข้ามาร่วมจัดรายการในวิทย์ชุมชน นอกจากนี้ ยังทราบข่าวว่า มีผู้ว่า CEO ของตั้งวิทย์ชุมชน เป็นวิทย์ชุมชนของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งได้งบประมาณจากรัฐบาล จังหวัดละ 1 แห่ง แห่งละ 200,000 บาท และมีเจ้าหน้าที่ครูสภาบางคนมาขอรายชื่อนวิทย์ชุมชน โดยบอกว่าจะผลิตเครื่องส่งออกขายด้วย
- วิทย์ชุมชนที่กรมประชาสัมพันธ์จะจัดสรรคลื่นให้ นั้น บางคนอาจมองว่าดี ไม่เหนียว และเข้าไปร่วมงานเลย อยากรู้ให้เราทุกคนคิดพิจารณาให้ดี ระวังอย่าไปตกหลุมพราง วิธีการของกรมประชาสัมพันธ์อาจทำให้พวกเราเกิดความแตกแยกกันภายใน เพราะฉะนั้น **ในสถานการณ์แบบนี้ อยากรู้ให้วิทย์ชุมชนอย่าหึงกัน คอยส่งข่าวสารถึงกันโดยตลอด**
- คิดว่าเจ้าหน้าที่ไม่กล้ามาจับเรา ถ้าเราทำงานจริง เห็นแก่ประโยชน์ของชุมชนจริง และเป็นกระบวนการที่มีส่วนร่วมของประชาชนจริง **เราต้องเชื่อในพลังของคนในชุมชนที่จะปกป้องผลประโยชน์ของชุมชน ถ้าเขารู้สึกว่าวิทย์ชุมชนเป็นปากของเขา ใครจะยอมให้เขาปากออกไป**

- วิทยุชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่กำลังเกิดขึ้นหลายแห่งมาก ทำให้วิทยุชุมชนสิ้นป่าตองและช้างคลาน ต้องทำงานหนักมาก ในการพยายามขยายให้คนเข้าใจว่า รูปแบบการทำงานวิทยุชุมชนที่แท้จริงเป็นอย่างไร และหัวใจของวิทยุชุมชนอยู่ตรงไหน เรายังก็ต้องบอกตัวเองให้ ทำให้ดี ทำให้ถูก สร้างภาพให้ชัด และต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่เราต้องทำ ไม่ใช่เพียงแค่มาร่วมวิทยุกัน
- **ทำอย่างไร เราจึงจะสามารถสร้างความเป็นเพื่อนกับจุดที่เกิดใหม่ได้ ไปอธิบายให้เขารู้ให้เขาเข้าใจ มีชีไปชี้ว่าเขาทำผิด หรือเขาเป็นของปลอม**
- ทุนในการดำเนินงานจะไม่ใช่ปัญหา ถ้าคนในชุมชนรู้สึกที่วิทยุเป็นของเขาด้วย เขาจะช่วยเหลือกันเอง เสียสละกันเอง
- **อยากสนับสนุนให้เราเปิดเพลงที่แต่งขึ้นโดยคนในชุมชน และมีการแลกเปลี่ยนเพลงกันบ้าง เพื่อที่เราจะได้ไม่จำเป็นต้องไปเปิดเพลงของค่ายเทปกระแสหลัก**
- การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลอาจเป็นเรื่องจำเป็นต้องทำ แม้ว่าเราจะไม่ต้องการ เพื่อให้เรามีสิทธิ มีเสียง อย่างน้อยก็สามารถร่วมในกระบวนการสรรหา กสช. ได้ในครั้งต่อไป อย่างไรก็ตาม ผศ.ดร.เอื้อจิต เสนอทางออกไว้ว่า เราอาจจะไม่จำเป็นต้องตั้งนิติบุคคลเป็นวิทยุชุมชนจังหวัด... ก็ได้ แต่อาจใช้วิธีไปร่วมกับสมาคม หรือนิติบุคคลที่มีอยู่แล้วในจังหวัด และมีอุดมการณ์ และ เป้าหมาย ในการทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะเหมือนกัน โดยให้เขาไปเพิ่มในตราสารของเขาว่า มีวัตถุประสงค์ในการใช้สื่อเพื่อประโยชน์สาธารณะ
- **สหพันธ์วิทยุชุมชนแห่งชาติไม่ใช่ศูนย์รวมอำนาจ แต่ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการประสานงาน**
- วิทยุชุมชนมีกระจายอยู่ทั่วไป แต่ไม่ได้รวมตัวกัน ความเข้มแข็งจึงไม่เกิด เพราะฉะนั้น เราต้องแสดงตัวตนของเราให้ชัด ใครมารังแกก็ช่วยกัน ผศ.ดร.เอื้อจิต เสริมว่า **การมีสหพันธ์ฯ เป็นเรื่องที่ดี แต่ต้องทำงานในรูปแบบเครือข่าย ประกาศพันธกิจชัดเจน เน้นการสื่อสารข้อมูลให้ทั่วถึง อย่าเป็นการทำงานแบบแอบอ้างเพื่อน สั่งการเพื่อน จนทำให้เกิดความเข้าใจว่า ถ้าล้มสหพันธ์ได้ คือการล้มวิทยุชุมชนทั้งหมด เพราะวิทยุชุมชนคือตัวจริง ภาระงานจริงอยู่ในพื้นที่ ดั่งนั้น ถึงแม้สหพันธ์จะไม่มี แต่วิทยุชุมชนต้องยังอยู่**
- ที่ผ่านมา เครือข่ายวิทยุชุมชนภาคเหนือค่อนข้างจะมีปัญหา ต่อไปนี้ เราควรที่จะมาลงพูดคุย วางกรอบร่วมกันใหม่ อาจจะแบ่งเป็นเหนือล่าง เหนือบน หรือทำโซน 2-3 จังหวัดร่วมกัน เพราะภาคเหนือมีขนาดใหญ่ การติดต่อไปมาหาสู่ก็ลำบาก ทำให้ที่ผ่านมาเคลื่อนไหวงานได้ยาก **แต่ต้องระวัง อย่าให้เกิดเครือข่ายในระดับแนวตั้ง**

- ไม่แน่ใจว่าปัญหาในอดีตที่เราารวมกันไม่ได้ มีสาเหตุมาจากการที่เราไม่มีที่มาของวิทยุชุมชน ต่างกันด้วยหรือไม่ คือ บางจังหวัดเกิดจาก SIF บางจังหวัดเกิดจาก พอช. ดังนั้น **หากเราต้องการทำงานร่วมกัน ก็ควรที่จะสลายข้อขัดแย้งที่เคຍยึดติดเสียก่อน**
- อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะไปจับมือกันในระดับโซน หรือระดับภาค **แกนจังหวัดจะต้องจับมือ กันเสียก่อน เพราะบางจังหวัด แกนนำยังขัดแย้งกัน** มีการแย่งพื้นที่การทำงานกัน หรือ ยึดติดกับอำนาจ ตำแหน่ง
- **ที่สำคัญควรที่จะมีการพูดคุย สื่อสารกัน อย่างน้อยเดือนละครั้ง** สำหรับทุนในการดำเนินการ อาจจะลองเสนอไปที่ พอช.ภาคเหนือ

ในการสนทนาในรูปแบบช่วงหนึ่ง ได้มีการนำเสนอในหัวข้อ “**จับชีพจรวิทยุชุมชน**” ด้วย เพื่อให้แต่ละ จังหวัดเสนอภาพรวมของวิทยุชุมชนที่เกิดขึ้นในจังหวัดของตน สรุปได้ดังนี้

เชียงใหม่ ปัจจุบันมีวิทยุชุมชน 10 กว่าแห่ง แต่ผ่านกระบวนการเรียนรู้ตามขั้นตอนอย่างชัดเจน จาก พอช. เพียง 2 แห่ง คือ วิทยุชุมชนสันป่าตอง และวิทยุชุมชนช้างคลาน นอกเหนือจากนี้ คือ

- วิหคเรติโอ : เป็นธุรกิจ + การเมือง
- ท่าศาลา : สนใจด้านเทคนิค แต่ไม่มีชุมชนเป็นฐาน
- คนรักกีฬาและสุขภาพ : เป็นรูปแบบของสถานีวิทยุ
- บ่อแก้ว สะเมิง : มีปกากะญอเป็นฐานชุมชน และทราบว่ามีหม่อม (ไพศาล เจียนศิริจินดา) จากนครสวรรค์ ไปช่วยทำกระบวนการอยู่
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้ : เป็นสื่อเพื่อประชาสัมพันธ์สถาบัน
- พายัพเทคโนโลยี : เพื่อการศึกษา แต่เน้นเปิดเพลง มีการจ้างผู้จัดรายการ แต่ กำลังพยายามเข้าไปสร้างกระบวนการอยู่
- เสียงเสริมสร้างพลังชุมชน : พยายามจัดกระบวนการมีส่วนร่วม แต่พื้นที่ทางกายภาพยังไม่ชัด
- มูลนิธิโลกทัศน์ไทย : คิดว่าอาจจะมีการเตรียมกระบวนการ แต่เป็นเฉพาะกลุ่ม

นอกจากนี้ ทราบมาว่ายังมีอีกหลายกลุ่มที่เตรียมจะออกอากาศ เช่น กลุ่มมอไซก โพธิยาลัย วัดโสดิการาม ฯลฯ และมีข่าวว่า สส.ไทยรักไทย ที่สันกำแพง กำลังจะตั้งวิทยุชุมชน โดยจะนำนักฟุตบอลเกาหลีมาแข่งกีฬา เพื่อหาทุนทำวิทยุชุมชน รวมทั้ง อ.ส.ม.ท.ก็ให้เครื่องส่ง 100 วัตต์ ให้ทางแม่แดงไปทดลองออกอากาศด้วย

พิจิตร เริ่มออกอากาศวิทยุชุมชนครั้งแรกที่ตะพานหิน (วังห้ว) โดยได้รับทุนจาก SIF แล้วหมุนเวียนกันทดลองใช้ ปัจจุบันเครื่องอยู่ที่วิทยุชุมชนเมืองพิจิตร ส่วนเครื่องส่งวิทยุกระจายเสียง ซึ่งได้รับทุนจาก พอช. ลงที่วังทรายพูน ทำให้ปัจจุบัน พิจิตรมีออกอากาศอยู่ 3 แห่ง คือ เมืองพิจิตร วังทรายพูน และคนสามง่าม (ระดมทุนกันเองของคนในชุมชน) โดยมีวิทยุชุมชนเมืองพิจิตรเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ทุกจุดที่สนใจเข้ามาเรียนรู้

ลำพูน ได้เครื่องส่งวิทยุกระจายเสียงจาก พอช. 1 เครื่อง ไปลงที่แรกที่บ้านโฮ่ง เมื่อครบ 1 ปี ทางบ้านโฮ่งจึงจัดทอดผ้าป่า หาเงินซื้อเครื่องส่งใหม่ เพื่อเวียนเครื่องส่งไปที่สันป่าสัก และเมื่อสันป่าสักใช้ 3 เดือนก็จะส่งไปที่ลี และต่อไปที่แม่ทา ซึ่งได้เตรียมกระบวนการไว้แล้ว นอกจากนี้ ยังมีวิทยุชุมชนริมปิง ซึ่งออกอากาศครอบคลุมลำพูน และเชียงใหม่ เข้าใจว่าเป็นเครื่องส่งจากสถานีวิทยุ มก. และออกอากาศโดยมีโฆษณา

เพชรบูรณ์ ปัจจุบันมีวิทยุชุมชนออกอากาศอยู่ 5 แห่ง ได้แก่ ที่วิเชียรบุรี (พอช.), บ้านดิว (SIF), เขาค้อ (SIF) เดิมเครื่องส่งนี้อยู่ที่ท่าข้าม 3 เดือน ต่อมาวนมาที่ปากดุก 3 เดือน ปัจจุบันอยู่ที่เขาค้อ, หนองไผ่ และนางัว (2 จุดหลังนี้ ชุมชนระดมทุนเอง แต่ได้เข้ากระบวนการเรียนรู้ของ พอช. มาตั้งแต่แรก)

สุโขทัย วิทยุชุมชนที่ผ่านกระบวนการเรียนรู้มี 4 แห่ง คือ ที่หนองป่าตอ (พอช.), หนองกลับ (SIF), คลองเขนง (SIF) และทุ่งเสลี่ยม (ระดมทุนเอง แต่เข้าร่วมกระบวนการเรียนรู้มาตลอด) นอกจากนี้ ได้ข่าวว่าเริ่มมีวิทยุนักการเมือง และนักธุรกิจด้วย แต่ไม่ทราบรายละเอียดมากนัก

เชียงราย ออกอากาศแล้ว 3 แห่ง คือ สันป่าเมมา (ได้เครื่องส่งจากพอช. มีการให้ค่าตอบแทน จ้างคนในชุมชนมาจัดรายการ โดยได้งบจาก อบต. กกต. และงบของชุมชนเอง)ราชภัฏเชียงราย (SIF), โรงแรมยูนนานแม่สาย (เป็นภาคธุรกิจ) และที่ยังไม่ได้ออกอากาศ แต่มีกระบวนการคือที่ ต.แม่กรณ์ และ ที่อ.เวียงป่าเป้า

พะเยา ออกอากาศแล้ว 1 จุด คือที่ภูซาง (พอช.) ซึ่งในขณะนี้กำลังเตรียมการทอดผ้าป่าอยู่ เพื่อจัดซื้อเครื่องส่งวิทยุกระจายเสียง เพื่อนำเครื่องส่งเดิมไปให้ที่ภูงามยาว

นครสวรรค์ มีวิทยุชุมชนที่ผ่านกระบวนการ 5 จุด ได้แก่ แม่वंก (เดิมได้เครื่อง SIF หลังจากนั้นจึงส่งต่อให้แม่เลี้ยง และระดมทุนซื้อเครื่องส่งใหม่เอง), แม่เลี้ยง, ปากน้ำโพ (ระดมทุนเอง), เขาทอง (ระดมทุนเอง) ไผ่ศาลี (ระดมทุนเอง) นอกจากนี้มีที่มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา (ซึ่งเป็นภาคธุรกิจ) และที่ อ.เก้าเอียง (เป็นวิทยุของวัด)

อุทัยธานี มีอยู่ 3 จุด คือ ที่วัดทัพคล้าย, บ้านไร่, และลานสัก ซึ่งเป็นการระดมทุนกันเอง และมีแนวโน้มที่จะเปิดอีก 2 แห่ง คือ อ.ห้วยคต และ อ.เมืองฯ

แม่ฮ่องสอน ออกอากาศแล้ว 3 จุด คือที่ปาย (พอช.), แม่ลาน้อย (ระดมทุนเอง) และแม่สะเรียง (พระซื้อเครื่องส่งให้ แต่เปิดได้เพียง 1 เดือนก็ต้องปิด เพราะชุมชนไม่มีส่วนร่วม และมีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่รัฐ ตอนนี้กำลังปรับโครงสร้างใหม่ โดยเชื่อมกับวิทยุชุมชนปาย และแม่ลาน้อย) นอกจากนี้ ยังมีแนวโน้มที่จะเปิดอีกที่ปางมะผ้า และขุนยวม ซึ่งระดมทุนใกล้ครบแล้ว และมาเข้ากระบวนการร่วมเรียนรู้กับวิทยุชุมชนปาย

พิษณุโลก ออกอากาศแล้ว 9 แห่ง แต่ส่วนใหญ่ไม่มีกระบวนการภาคประชาชน และมีโฆษณาประกอบด้วย วัด 2 แห่งในอ.บางระกำ, วิทยาลัยสงฆ์ พุทธชินราช (มีโฆษณา ไม่เข้าร่วมกระบวนการ โดยให้เหตุผลว่าไม่จำเป็น), เนินมะปราง (ตั้งในวัด ไม่มีข้อมูลแน่นอนว่าเป็นอย่างไร), วัดสันติวัน (เคยเข้ากระบวนการ 3 ครั้ง แต่ตอนนี้เป็นสถานีของสงฆ์ไปแล้ว), เพื่อการศึกษาชนครไทย (เปิดแต่เพลง แกนเป็นบุคคล), ห้วยรอ

(เครื่องของ SIF แต่มีโฆษณา และการเมืองแอบแฝง), คนพิษณุโลก (มีกระบวนการภาคประชาชน), เทศบาลนครพิษณุโลก (เครื่อง พอช. แต่หยุดออกอากาศไปแล้ว โดยไม่ทราบสาเหตุ)

น่าน ปัจจุบันมีอยู่ 4 สถานี คือ อັกเมืองน่าน (เครื่อง พอช. ใช้สำหรับออกอากาศแบบสัญญาณ ช่วยทำกระบวนการให้แก่พื้นที่ต่างๆ), ท่าวังผา (กลุ่มอັกเมืองน่านมาจัดกระบวนการให้ ได้งบประมาณซื้อเครื่องส่งมาจาก สหกรณ์ท่าวังผา), นาน้อย (ยังอยู่ในช่วงของการทดลองออกอากาศ กลุ่มอັกเมืองน่านมาทำกระบวนการให้ ส่วนเครื่องส่งเกิดจากการระดมทุนกันเองของคนในชุมชน), บ้านสวนหอม (ไม่มีกระบวนการ และมีโฆษณา) อย่างไรก็ตาม สำหรับท่าวังผา และนาน้อย แม้จะได้รับการจัดกระบวนการจากกลุ่มอັกเมืองน่าน แต่ก็ยอมรับว่ายังไม่ค่อยชัดเจนในหลักการมากนัก ในอนาคต มีแนวโน้มว่าจะมีวิทยุชุมชนเกิดขึ้นอีกแห่งที่เขียงกลาง ซึ่งมีกลุ่มอັกเมืองน่านไปช่วยกระบวนการเช่นกัน

ผู้บันทึก และ จัดทำร่างรายงานสรุป - นางสาวมรรยาท พงษ์ไพบูลย์
ผู้ตรวจแก้ และ จัดทำต้นฉบับ - ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์

ลิขสิทธิ์ในเอกสาร เป็นของ องค์การอนามัยโลก (WHO) สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สปรส.) และ สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน (สพสช.) อนุญาตให้นำไปอ้างอิง หรือ เผยแพร่ซ้ำ อย่างไร้ผลกำไร หรือ ไม่ ใช่เพื่อการค้า แต่ เพื่อกระจาย และ ขยาย ความรู้ ความเข้าใจในวิทยุชุมชน และ การพัฒนาศักยภาพของภาคประชาชน ทั้งนี้ ต้องอ้างอิงแหล่งที่มา เพื่อเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและจริยธรรม และ เพื่อให้เกียรติเจ้าของผลงาน ซึ่ง นอกเหนือจากองค์กรทั้ง 3 ดังระบุข้างต้นแล้ว ยังเป็นผลงานของตัวแทนชุมชนที่ปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน ซึ่งเข้าร่วมงานในโครงการ ดังมีรายนามแจ้งในส่วนท้ายของเอกสารนี้

รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาปฏิบัติการ ๖

วิทยากร และทีมจัดการสัมมนา

ชื่อ - นามสกุล	หน่วยงาน	ที่อยู่
นพ.อำพล จินดาวัฒนะ	สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ	สปรส. กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง นนทบุรี
อ.กรรณิการ์ บรรเทิงจิตร	สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ	สปรส. กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง นนทบุรี
ผศ.ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์	สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน	693 ถ.บำรุงเมือง แขวงเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบฯ กทม. 10100
น.ส.มรรยาท พงษ์ไพบูลย์	สถาบันพัฒนาสื่อภาคประชาชน	693 ถ.บำรุงเมือง แขวงเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบฯ กทม. 10100
น.ส.ชัชยาภรณ์ ธรรมภารา	สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม	693 ถ.บำรุงเมือง แขวงเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบฯ กทม. 10100
น.ส.ธัญจรา อัจจนรา	สถาบันการเรียนรู้และพัฒนาประชาสังคม	693 ถ.บำรุงเมือง แขวงเทพศิรินทร์ เขตป้อมปราบฯ กทม. 10100
นางพลินี เสริมสินศิริ	สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ	สปรส. กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง นนทบุรี
นายนิมิตร เครือเอม		15/4 ม.8 ต.บึงคำพร้อย อ.ลำลูกกา ปทุมธานี

ตัวแทนจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

56 คน (จาก 33 จุดปฏิบัติการฯ ใน 20 จังหวัด)

จังหวัด	ชื่อจุดปฏิบัติการ	ชื่อ - สกุล
กาฬสินธุ์	คนภูจินารายณ์	สุพรรณทิพย์ ประทุมทา ไพบูลย์ ไชยพันธ์
"	ภูมิปัญญาชุมชน	ชาลี บุญหนุน
"	คนเขาวง	ศรีสยาม แคล้วคล่อง
ขอนแก่น	เมืองนครขอนแก่น	วิเชียร ทรมันจิต
ชัยภูมิ	ต้นน้ำชี	อำนาจ คณาภักดิ์ บรรดิษฐ์ คณาภักดิ์
ชัยภูมิ	บ้านแท่น	ร.อ.สุเทพ บริสุทธิ์ จ.อ.นพพล กุรมรัมย์
นครพนม	ภูมิพลังภาคมวลชน	นิตยา แก่งนาคำ
"	ชุมชนร่วมใจ	หาญ ทรงบรรดิษฐ์ น้ำเพชร ปาทา
"	คนภูจังกา	สมศักดิ์ ไชยศล
นครราชสีมา	คนเมืองบัว	นัฐพล เต่าหนองนา
"	ภูมิปัญญาคนพิมาย	ปรัชญา ฮอดสุรินทร์ บุญเที่ยง บางเที่ยง
บุรีรัมย์	คนสตึก	สมพร ชะเคืองรัมย์ ยม ชุนรัมย์
มหาสารคาม	ตักสิลานคร	วัฒนา อัดถากกร
มุกดาหาร	คนมุกดา	จ.ส.อ.อิสระ ใจมั่น อนุวัฒน์ แซ่โจ้ว
"	ตำบลบ้านเป่า	สมบัติ ไตรวงค์

		พานิช อาจวิชัย
ยโสธร	สวนธรรมร่วมใจ	สวัสดิ์ ทองน้อย สี นามตาแสง
ร้อยเอ็ด	คนรักบ้านเกิด	บุญสี สิทธิสวนจิก
"	เพื่อคนทุกกลาง	อึ้งเคนตรา วรรณาม บัวเอง โยกันยา
เลย	คนเอราวัณ	เจริญม ชาชุมพร นวลจันทร์ อินองอาจ
"	คนรักขี้ป่า	สลับ บั้วระภา
ศรีสะเกษ	คนอุทุมพรพิสัย	วีระ สุบัติดี พระเกริกเกียรติ กนต์สีโล
ศรีสะเกษ	คนทำทาง	จ.ส.ต.อนันตเสรี ทรงกลด อุพิน ภีบาลวงศ์
"	คนเมืองกันทร	สนอง ห้วยจันทร์ ประยุทธ ภูติรักษ์
"	กัลยาณมิตร	พระมฤคินทร์ อัมมรโต ดวงทองวิชาติ เชื้อชัย
สกลนคร	คนไทได้	เพลิน ไชปางแก้ว
"	คนภูพาน	โกสินทร ดาบลาคำ
หนองคาย	โพธิ์ตาก	สมจิต วงษ์รักไทย ไสว พุทธสังข์
หนองบัวลำภู	หนองบัวลำภู	พิสมัย แข็งกล้า สุธิตา ผาเนตร
อำนาจเจริญ	ตำบลนาฝื่อ	เพ็ชร ละทาวุณ สุบิน ทศบุตร
"	เสมาพันปี	วิเชียร อุตสาหกรรม ทศพล แสงชาติ
"	ปทุมราชวงศา	จักรทิพย์ กี่ฟ้า ทองแสง หน่อแก้ว
อุดรธานี	คนฮักถิ่น	ปัญญา โคตรเพชร ถาวร มะโนศิลป์
อุบลราชธานี	วัดบ้านหนองหลัก	ภูมเดช มาตระวงศ์
ผู้ประสานงานภาค	-	น้ำใจ อุทธิรักษ์ คำทอง เทพาคำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

31 คน (จาก 13 จุดปฏิบัติการ ใน 8 จังหวัด)

จังหวัด	ชื่อจุดปฏิบัติการ	ชื่อ - สกุล
จันทบุรี	บางสระแก้ว	ค.ต.พัฒน์พงษ์ กระทุ่มเขต กัลยา สำอาง นริศ บ้านเนิน

“	ทับไทร	เทียนไชย กล้ารัมย์
ฉะเชิงเทรา	คนพมสารคาม	กฤษณะ ส่องแสงจันทร์ สงัด ขัยเทศ ศศิวิมล พิทักษ์สงคราม จุฑารัตน์ ศรีสังวาลย์
ชลบุรี	กิ่งอำเภอเกาะจันทร์	สุทธิชล เหมสถิตย์ ปานขวัญ รื่นเรียง
ตราด	ตำบลไม้วูด	พรสิทธิ์ ประสงค์จิตร ปิยะวรา พงศ์พิรามพันธ์ พิมพ์ใจ ไวลามา ธันนธร รัตนพรสัมปอง
นครนายก	คนพื้นบ้าน องครักษ์	กาญจนพร แซ่เอี่ยม กาญจนา แซ่เอี่ยม
“	บ้านนาสาริต	พ.ท.ปฏิยุทธ์ ทรายทอง
ปราจีนบุรี	นาดี	เสรม น้อยเพชร อำนาจ โพธิ์แก้ว
“	ศรีมหาโพธิ์	วิรัช อนุชิตสนานันท์
ระยอง	บ้านจำรุง	เอียน ผลงาม ลำยอง กว้างขวาง สำเร็จ ดินาน
ระยอง	องค์กรชุมชนระยอง	อารีย์ กษเกษม
“	ซากบก	วัชรภรณ์ อภิวัชรางกูร วิไลนา บรรเทิงสุข
สระแก้ว	โคกสูง	สิงห์ ศรีวิจารณ์
ผู้ประสานงานภาค	-	เดชา คชเลิศ วัลลภ พลเสน เจษฎา มิ่งสมร ชาติชาย เหลืองเจริญ

ภาคตะวันตก 13 คน

(จาก 8 จุดปฏิบัติการ ใน 4 จังหวัด)

จังหวัด	ชื่อจุดปฏิบัติการ	ชื่อ - สกุล
นครปฐม	เพื่อนชุมชน	ช่วยบุญ จันทร์รักษา สุกัญญา ประยูรศรี
“	ตำบลคอนซอช	ปิ่น รุจยากรกุล
“	พุทธมณฑล	ปรีชา ก้อนทอง
ประจวบคีรีขันธ์	ตำบลทองมงคล	วัชรินทร์ จันทร์เดช ลำดวง หนูยิ้มซ้าย
ราชบุรี	วัดม่วง	สมชาติ สماعيلแก้ว

สมุทรสาคร	ปฐมสาคร	สุภัทรา ทองจุก นฤนาท ปุ่จจการ
"	คนสาคร	บุญเชิด ไจจน์รุ่ง
"	บ้านแพ้ว	วรวุฒิ บุญเพ็ญ วาสนีย์ บุญเพ็ญ น.พ.วิจิต อรรถเวชกุล

ภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑล 39 คน

(จาก 23 จุดปฏิบัติการ ใน 7 จังหวัด)

จังหวัด	ชื่อจุดปฏิบัติการ	ชื่อ - สกุล
กรุงเทพฯ	ทีมเคลื่อนที่	ดาจุธ และไหม ณัฐสิทธิ์ สันติศิริ
"	ประเวศ	ธิดารัตน์ ลอยเกตุ สุไลมาน ทิพยคุณ
"	มีนบุรี	สวัสดิ์ ฐปแคว สยาม คงสบาย
"	ราม 53	บรรดาศักดิ์ ศรีเวิญ
"	หนองแขม	ลำไย ทองแก้ว ดำรง วรพนพัฒน์ พหล รัตปฏิรูป จันทร์ทัย กลิ่นโกศล
"	ยานนาวา	ธนิตร์ ชจรกลินมาลา ดาว ร้อยดี๊ะ
"	วัดพระมิ่งชัย	พระสมเกียรติ อนาลโย พระทีปต์ปอธาร ทีปวไล พระเอกชัย จิตจิตโต
"	คลองเตย	เสรี เขียมนุช
"	หนองจอก	ปวีตา ทักทองพันธ์
"	ร่วมสุขพัฒนา จตุจักร	สุรศักดิ์ อินทรประสิทธิ์
"	ดอนเมือง	ญาณภา ลอยสุวรรณ
"	สันติอโศก	สุชาติ จันทร์รุ่งเรือง
"	ลาดพร้าว	อุปัทมภ์ เปี่ยมญาติ เปรมชล ศรีธัญรัตน์
กรุงเทพฯ	วังทองหลาง	รังสรรค์ ปู่ทรง
ชัยนาท	จังหวัดชัยนาท	ทอง ช่างคิด สุพจน์ อำนาคิล
นนทบุรี	ท่าอิฐ	วิโรจน์ พูลสุข
ปทุมธานี	คนเมืองปทุม	ล้วน ธรรมชุย เอมอร นางนิ่มน้อย

สระบุรี	ทับทิม	ฉวี สุทธาสาด วาสนีย์ ลิ้มปรีชาดิ
สุพรรณบุรี	คนสองพี่น้อง	มนู ลำเนียงล้ำ
"	คนสามชุก	สมควร แพร่วาทิ
"	คนเค็มบาง	โสภิตา ทิธาพงศ์
"	คนเขาพระ	ดวงค์ จิมวัย ดำรงค์ ทับทอง
อ่างทอง	เกษไชโย	ไฉวัจ นามเสนาะ
ผู้ประสานงานภาค	-	ประสาร ประดิษฐ์โสภณ วิภาศศิ ช้างทอง

ภาคใต้ 53 คน (จาก 18 จุดปฏิบัติการฯ ใน 10 จังหวัด)

จังหวัด	ชื่อจุดปฏิบัติการ	ชื่อ - สกุล
กระบี่	บ้านคลองยาง	ไพศาล เพ็งแก้ว สัมพันธ์ เกื้อชาติ
"	โคกนาร	ณีก สงอาจีนต์
ตรัง	คลื่นสายรุ้ง	จิระภา เขาวนัสสุกุล ประนอม เดชธราดล
นครศรีธรรมราช	ลานสกา	อรอุมา สามพิมพ์ เสาวนีย์ วิสิทธิ์วงศ์ จ.ส.ต.อดิศักดิ์ วัชรทอง
นราธิวาส	บานาเราะฮอ	อับโศรมัน เปาะจี อับดุลเลาะ มาหะ
"	สุคีริน	ยามาลุดดีน ภารี
"	ตากใบ	คออูรฮามัน มะ ฟาตีฮะห์ อาวิดอังกูร
ปัตตานี	เมืองปัตตานี	ละฮารี ตอลเลมา ยะห์ อาลี วันเพ็ญ เจ๊ะเอาะ
"	เตราะบอน	อภิเชษฐี เจ๊ะเล็ง เจ๊ะรอฮารี ยูโซะ ยามะ และฮาซัน
พัทลุง	ลำสินธุ์	सानิตซ์ นานจำ ยุทธพร ศรีภักดี สมบุญณ์ จันทร์ระยับ
"	ห้วยพุด	ดลห่อหมาน หมัดอาดัม ธีระวุฒิ ช่วยแก้ว สิทธิดีร์ วุ่นฝ้าย

"	เกาะหมาก	พระขัติย์ แพทย์หมัด ศิราณี ชูช่วย
ยะลา	คนขาด	ด่วนอัลตุรอะซะ ต่วนกะจิ อนิรุทธ์ วานิชังกูร มูฮำมัด หะซัน ภาลวัน
ภูเก็ต	ป่าคลอก	วิจิตร ควกรกล้า
สงขลา	ควนเนียง	ไพโรจน์ ทองคำ จิระฤทธิ์ ร่วมสุข สุจิน แก้วบุญส่ง
"	นาหว้า	ปราโมทย์ อริยณัฐวงศ์ วิไลลักษณ์ สุสานนท์ ยุพา หนูทอง กระจำจ ชูชื่น เววดี จันทร์มุต
"	เด็กและครอบครัว	พิชญกิตติ แก้วละเอียด สุทธิณี เดชอริญ สมศักดิ์ ชูช่วยคำ
สตูล	ควนกาหลง	วสันต์ สันเพ็ญไธย มานพ เกตมณี ประพันธ์ จรูญโรจน์
ผู้ประสานงานภาค	-	อุดมศรี ศิริลักษณ์พา แคตธูริยา ฤทธิไพโรจน์ อุดมศักดิ์ ถานอมพงศ์ ทวี สร้อยสิริสุนทร ณรงค์ มะแข็ง หามะ มะยูนุ ศิริพล สัจจาพันธุ์

ภาคเหนือ 63 คน

(จาก 33 จุดปฏิบัติการ ใน 15 จังหวัด)

จังหวัด	ชื่อจุดปฏิบัติการ	ชื่อ - สกุล
กำแพงเพชร	ไทรงาม	โสภี ขำอิง
เชียงใหม่	สันป่าเม้า	รุ่งโรจน์ ธรรมพันธ์ ด.ญ.วิญญูดา ศรีมูล สมคิด ศรีมูล
เชียงใหม่	สันป่าตอง	มนตรี อิมเอก ชวลิต หล้าพรหม ศราวณีย์ ปุษาปเลิศ

		สุรเชษฐ ชัยวงษ์
"	เมืองเชียงใหม่	ประทีป บุญหมั่น ศิลา บุญเลิศ
"	เสียงเสริมสร้างพลังชุมชน	ชัยวา สิทธิคงตั้ง
นครสวรรค์	สัมพันธ์ไพศาลี	ไสว หงษ์น้อย สุติน ชาวหินฟ้า
"	เขาทอง	จำนงค์ ล้อมวัน
"	แม่วังก์	ธนาคม จันทร์วัชรี พิทักษ์ เชียงปู
"	ปากน้ำโพ	นพนันต์ ทับทิม ดำรงค์ เมื่อกเจียม
น่าน	คนน่าน้อย	สุรศักดิ์ กำบังตน
"	ท่าวังผา	ปิยะฉัตร พูลทรัพย์
พะเยา	คนภูเขา	เพชรรัตน์ ยิ้มเพชร
พิจิตร	คนสามง่าม	คำภา พิสิกเรืองเดช
พิจิตร	วังทรายพูน	วราภร นิวคิน กลิ่นบรรจง สุทธิธัญญกิจ ศักดิ์ณรงค์ วงศ์สุพรรณ พระวิเศษศักดิ์ ฐานุตโร
"	เมืองพิจิตร	อำนาจ มหันโต ธญาวัตร สุรวีฟูร
"	บ้านวังหว่า	วิรัช ทองชัย สมพงษ์ บุญเกิดวงษ์
พิษณุโลก	คนพิษณุโลก	เขาวรัตน์ เขียมอ่อน นพชัย โพธิ์เงิน
"	ต.บึงพระ	พระครูปลัดธีรวัฒน์ จิราภรณ์ สมบูรณ์
"	ท่าทอง	นที จิตร์กำเนิด
เพชรบูรณ์	วิเชียรบุรี	วิรัตน์ สุนทร อำพร ศรีนาค
"	หนองไผ่	สุรสิทธิ์ เสาวโมกษ์ วรพิภัทร พงษ์ชนะพจน์ สมมาตย์ แยมจิตต์ กิติพงษ์ เทศเชียว
"	บ้านนาจัว	จันทร์ทา จันทร์สิงห์ นภาพรณี ดั่งไป
"	ท่าข้าม	อุษณีย์ ทาใจ
แม่ฮ่องสอน	คนเมืองปาย	อาภรณ์ แสงโชติ
"	แม่ลาน้อย	ทัตลล สัมฤทธิ์สกุล
ลำปาง	แจ้ห่ม	สุกคำ ไรชมงคล ทัตลล วงศ์เจริญใน

ลำพูน	บ้านโฮ้ง	สมชัย เมืองแก้ว
"	ป่าสัก	ชูเกียรติ หมวกเครือ ชุม กันทา
สุโขทัย	ทุ่งเสลี่ยม	บุญปลื้ม หาญณรงค์ ธนวัฒน์ สุขเรือง สมศักดิ์ หินเพชร
"	วัดหนองป่าตอ	พระครูวิจิตรธรรมนิเทศก์ ศุภโชค อินทรกำแหง วาลย์ อูยฉาย
อุดรดิตถ์	ท่าอิฐ	สมพิศ อุ่นเจริญ
"	เมืองอุดรดิตถ์	กิตติ เชื้อนแก้ว บุญเปล่ง แสงนรินทร์
อุทัยธานี	ชาว hanyกระเสี้ยว	วิเชียร จันทร์
ผู้ประสานงานภาค	-	ไพฑูณ อุษสิทธิ์ ศรัทธา ปวงงาม

ผู้สนใจทั่วไป

ชื่อ - นามสกุล	หน่วยงาน
ทัศนเจริญทร์ สวนแก้วมณี	โครงการศึกษาและพัฒนาระบบสื่อสารทางเลือกเพื่อสุขภาพชุมชน สสส.
สนิท ไชยวารี	-
สุดาจันทร์ แก้วใส	-
ประสิทธิ์ บุญหา	ประชาสังคม จ.ยโสธร
ประภาพร สระดินคำ	มูลนิธิสาธารณสุขการสมอง
ประยูร แสงศรี	ประชาสังคม จ.ยโสธร
ศุภชัย ม่วงเมืองมวล	ประชาสังคม จ.ยโสธร
จรรยาธิ ทาณระวะ	ประชาสังคม จ.ยโสธร
อึ้งศักดิ์ แห่งจันทร์ศรี	อาสาสมัครวัฒนธรรมชุมชนภาคอีสาน
มธุรส ศิริสถิตย์กุล	สำนักวิจัยสังคมและสุขภาพ (สวสส.)
สาทร สมหงส์	โครงการครอบครัวเข้มแข็ง
จินตนา สมหงส์	โครงการครอบครัวเข้มแข็ง
กวนแก้ว ฤทธิไพโรจน์	เครือข่ายวิทยุชุมชนภาคใต้
อาจารย์ศิริพร เสรีกิตติกุล	มหาวิทยาลัยพายัพ
อาจารย์นันทสิทธิ์ กิตติวรากุล	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประวัติวิทยากร และ วิทยากรผู้ช่วย

วิทยากร : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์

การศึกษา ครุศาสตร์ดุขฎิบัณฑิต (เทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา)
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นิเทศศาสตร์บัณฑิตเกียรตินิยม (สื่อสารมวลชน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน
ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย
 สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชานิเทศศาสตร์
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
นักวิชาการศึกษา ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา
 กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ
หัวหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ กองหารายได้ สภากาชาดไทย

ประสบการณ์
- งานเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียง : การวางแผน การบริหารจัดการ การจัดทำผังการออกอากาศ การจัดรายการ การเขียนบท การผลิตรายการ การนำเสนอรายการ การพูด การแสดง การดำเนินรายการ การออกแบบหลักสูตร การฝึกอบรม การอบรมปฏิบัติการในงานทุกด้าน ของสื่อวิทยุกระจายเสียง
- การกำหนดยุทธศาสตร์และการวางแผนงานสื่อสารเพื่อการศึกษา การรณรงค์

การพัฒนา
- การนำเสนอแนวคิด การออกแบบและดำเนินกระบวนการพัฒนาความรู้ และ ทักษะ “การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy)”
- การออกแบบ และ ดำเนินกระบวนการพัฒนาศักยภาพชุมชน ในการดำเนินการ “สื่อภาคประชาชน และ วิทยุชุมชน”
- การออกแบบกิจกรรม และ การผลิตสื่อเพื่อ สิทธิมนุษยชน
- ฯลฯ

ผู้ช่วยวิทยากร : นางสาวมรรยาท พงษ์ไพบูลย์

การศึกษา นิเทศศาสตรบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติการทำงาน

ผู้กำกับรายการ และ ผู้ผลิตรายการสารคดี ทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์
บริษัท PROGRAM PRO จำกัด

นักวิชาชีพอิสระ (Freelance) ด้านการเขียนบท การกำกับรายการ การผลิตรายการ
วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์

ประสบการณ์

- การจัดทำบท รายการวิทยุกระจายเสียง รายการวิทยุโทรทัศน์
- การควบคุมกำกับ การผลิต การติดต่อ การลงเสียง รายการวิทยุกระจายเสียง
รายการวิทยุโทรทัศน์
- การผลิตสื่อเพื่อการศึกษา สื่อเพื่อการรณรงค์ สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์
- การรวบรวมข้อมูล การจัดระบบ การวิเคราะห์ และ การสังเคราะห์ข้อมูล ในงาน
การศึกษา การสำรวจ การวิจัย
- การบันทึกและการจัดทำรายงานสรุป สำหรับกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม
ในประเด็น “ สื่อภาคประชาชน ”